

УПРАЖНЕНИЯ НА БРАТСТВО „COMUNIONE E LIBERAZIONE“

**„Това, което Ме изумява,
казва Бог, е надеждата“**

РИМИНИ, 12-14 АПРИЛ 2024 г.

„ТОВА, КОЕТО МЕ ИЗУМЯВА,
КАЗВА БОГ, Е НАДЕЖДАТА“

УПРАЖНЕНИЯ НА БРАТСТВО
„COMUNIONE E LIBERAZIONE“

РИМИНИ 2024

На корицата: Лука дела Робия, „Посещение на Дева Мария при св. Елисавета“,
детайл, глазирана теракота, ок. 1445 г., църква „Св. Йоан извън града“, Пистойя, Италия.
© Foto Scala, Флоренция

„По случай духовните упражнения на Братство „Comunione e Liberazione“ на тема „Това, което ме изумява, казва Бог, е надеждата“ Светият отец Франциск отправя сърдечен поздрав, като пожелава дните на молитва и размисъл да предизвикат желанието да се оставите да бъдете сграбчени от възкръсналия Христос, та никое поражение, провал или страдание да не могат да спрат пътуването към пълнотата на живота, като отваряте сърцата си за упованието. С тези пожелания Негово Светейшество ви уверява в молитвата си за вас и на драго сърце изпраща апостолически благослов, залог за всяко желано благо.“

***Кардинал Пиетро Паролин**, държавен секретар
на Негово Светейшество, 3 април 2024 г.*

Петък вечер, 12 април

Франц Шуберт

„Фантазия за пиано“ оп. 15, D 760 „Wanderer-Fantasie“

Пиано, Алфред Брендел „Spirto Gentil“ n. 34, (Philips) Universal

■ ВСТЪПИТЕЛЕН ПОЗДРАВ

Давиде Проспери

Нека започнем, като призовем Светия Дух, за да ни придружава по пътя тези дни, без никога да ни оставя на произвола на нас самите, и като се молим с цялата енергия и смирение, на които сме способни, за благодаратта да бъдем отзивчиви към призива, който Той отправя отново и отново към всеки от нас, свиквайки ни днес на тази сбирка на нашето братство.

„Слез, Свети Душе“

Сега ще прочета телеграмата на Светия отец:

„По случай духовните упражнения на Братство „Comunione e Liberazione“ на тема „Това, което ме изумява, казва Бог, е надеждата“ Светият отец Франциск отправя сърдечен поздрав, като пожелава дните на молитва и размисъл да предизвикат желанието да се оставите да бъдете сграбчени от възкръсналия Христос, та никое поражение, провал или страдание да не могат да спрат пътуването към пълнотата на живота, като отваряте сърцата си за упованието. С тези пожелания Негово Светейшество ви уверява в молитвата си за вас и на драго сърце изпраща апостолически благослов, залог за всяко желано благо. Кардинал Пиетро Паролин, държавен секретар на Негово Светейшество“.

Още веднъж сме дълбоко благодарни на папа Франциск за бащинската близост, която продължава да показва по отношение на нашето пътуване. Нека приемем присърце тези негови пожелания, така че всеки от нас да се оставя наистина да бъде сграбчен от възкръсналия Христос във всеки миг от тези дни.

След като отпаднаха ограничаващите условия, наложени от Ковид, които през изминалите години ни попречиха да се съберем всички заедно, тази година решихме отново да преживеем заниманието с упражненията присъствено тук, в Римини. Разбира се, осъзнавахме трудностите и жертвите, които този избор ще изисква от много от нас също и през тези дни – особено при трансферите, поради което нека веднага да препоръчаме да преживеем тези мигове като възможност да помълчим и да усвоим съдържанието, което ще ни бъде предадено. При всички положения си направихме категорично предложение. И предложението е това: да преживяваме веднъж годишно някое занимание заедно, също физически, доколкото е възможно, така че през останалата част от годината да се разпалва по-силно споменът за принадлежността към тази компания. Е, изненадахме се от отговора и от многото прекрасни свидетелства на приятели, които направиха големи жертви, за да могат да бъдат тук. Вярно е, че сред многото писма, които получихме, има някои, които се жалват поради трудностите, напредналата възраст, болежките, логистичните и финансовите проблеми, мисълта, че трябва да се заемат отново с работата в понеделник вече уморени, някои сигнализираха дори за увеличаване на ентропията и замърсяването на околната среда... но въпреки всичко дойдохме тук, доверявайки се повече на основанията на нашата компания, отколкото на собствените си (било то рабираеми) притеснения. Това за мен е първият голям знак за съзнанието на един народ, който израства и не иска да остане затворен сред стените на собственото си мерило. Има много свидетелства за благодарност за тази възможност, която отново ни се дава след няколко години. Позволете ми да прочета едно от тези писма, което ме поразя, защото описва траекторията на една промяна: „Преди няколко дни дойде писмото за упражненията през април т.г. Докато го четях, в частта, посветена на тези, които нямат възможност да присъстват, в това число и аз поради смесица от напреднала възраст и разни патологии, прочитам, че ни молят да обясним накратко причините за тази невъзможност, а после, ако бъде одобрена, да пристъпим към плащане, което, между другото, спрямо годините на Ковид е утроено. Първа реакция: гняв. Че кой и с какви титли и качества щеше да анализира моята молба? И с какви критерии? А опазването на личното пространство? С две думи, цял куп, и то смешен, възражения. Втора реакция: бунт. „Няма да отида – казах си, – ще прочета книжката, ако става.“ Обаче с напредването на времето ставах неспокоен. Не съм разсъждавал повече и приех,

че трябва да има обективно обяснение. Тоест че може би най-голямото възражение бях аз, беше в мен. В мен се надигна благодарност. Разбира се, значимостта на упражненията, разбира се, значимостта на жертвата, разбира се, значимостта на това да бъде там и да го приема, разбира се... И се върнах назад, тръгвайки от началото на писмото, което съпътстваше указанията за упражненията, минавайки през различните писма на Проспери, срещата на Проспери и Санторо с папата и още преди това – аудиенцията с цялото движение, миналогодишните упражнения: с две думи, радикалността, изисквана не като задължение, а като максимално и пълно съгласяване, доколкото тя е основата на моя живот, способна да преодолее всяко конформистко възражение и препятствие и да стигне до сърцевината. Това се иска от нас и това е важно в живота. И това трябва да бъде давано с пълна радост и ведрост. След гнева и бунта – радост и благодарност. Макар и при невъзможността да присъствам физически в Римини, но предлагайки малкото, което съм, за Божията слава и единството на Движението“.

Вярно е: понякога лудешкият ритъм на живота, удобствата, с които вече сме свикнали, или някои ограничения, дължащи се може би на възрастта, сякаш ни карат да се примирим с това само да можем да констатираме, че сме загубили онзи начален устрем, който е поставял винаги очарованието на идеала пред всяка изгода; че сме загубили онзи подход, онова човешко държание, чрез което, например, някога сме тръгвали на дълго и изморително поклонничество, без да правим много сметки, по-майки и рискове, защото са били твърде наложителни и важни въпросите, които да поставим в ръцете на Господ. И все пак, това, че се виждаме тук днес заедно, ни показва, че онзи устрем, бликнал в сърцето благодарение на срещата с Христос, не е погребан, напротив: макар и с целия ни товар от проблеми, трудности, радости и болки, този пламък съвсем не е угаснал.

21 хиляди сме в Италия, които проследяваме упражненията присъствено. Други приятели са свързани с общностите си от 21 страни и в следващите седмици още 70 страни ще преживеят това занимание разсрочено; упражненията са преведжани симултанно на 6 езика. Освен това, около три хиляди души участват чрез видеовръзка от домовете си, защото нямат възможност да пътуват. Това е портретът на нашето занимание. Участието е по-голямо от предвиденото, дори сме повече, отколкото бяхме преди пандемията. Дотам че помолихме секретариата да работи допълнително,

за да направим възможно участието на всички, доколкото беше възможно, до последния човек. Благодаря и за това!

Трябва да ви кажа, че съм наистина трогнат. Тазгодишните упражнения имат за тема надеждата: ето това е именно първият знак за надежда: народ, който живее и иска да живее, да изпита конкретно едно единство, онова единство, към което ни призова Светият отец в писмото, което ни изпрати на 30 януари т.г.

Както знаете, на темата за надеждата ще бъде посветен Юбилеят през 2025 г. Така че нека да преживеем тези дни и като етап от това събитие. Аз винаги съм разбирал думите, които Исус отправя към богатия младеж: „Иди, продай всичко, остави всичко и върви след Мене“,¹ именно като зов за надежда. Наистина, парадоксално виждаме, че често най-голямата пречка да изпитаме истинска надежда в живота имаме, когато полагаме надеждата си в това, което притежаваме, в това, което вече имаме, в нашите притежания. Йеремиа казва: „Проклет оня човек, който се надява на човек и плът прави своя опора, и чието сърце страни от Господа. Той ще бъде като мирика в пустиня и не ще види, кога дойде доброто“.² Та, заглавието на упражненията се отнася именно до тази трудност: Самият Бог, наистина, се изумява, защото колкото повече напредваме, толкова по-трудно изглежда наистина да имаме надежда. Затова много пъти ние се опитваме да приглушим повика за безкрайното на нашето сърце, като го изпълваме с очакването за дребни неща, за да запълним празнотата, липсата на надежда, която усещаме. Това не е проблем само на тези, които нямат вяра, а засяга всички, засяга нас: от известна гледна точка, това е драматичният симптом на най-тежката болест на нашето време.

Темата за надеждата – както мнозина помним – не е нова. През 2021 г. дистанционните упражнения носеха заглавието „Има ли надежда?“.³ Защо тогава да го предлагаме отново след толкова кратко време? По две причини. Първата е, защото, след като работихме върху вярата през цялата тази година, искаме да продължим пътя на задълбочаване на богословските добродетели, следвайки учението на дон Джусани. Втората е, защото въпросът стана – ако е възможно – още по-драматичен. Ние не

¹ Сrv. Мат. 19:21; Марк. 10:21.

² Иер. 17:5-6.

³ Хулиан Карон, *Има ли надежда? Очарованието на откритието*, Fraternità di Comunione e Liberazione, 2021, прев. Нина Билева, <https://it.clonline.org/cm-files/2021/05/20/jc-speranza-capitolo-3-bulgaro.pdf>.

се чувстваме „сомнамбули“, както твърди последният годишен социално-икономически доклад във връзка с настоящата ситуация. Не се чувстваме по-добри от другите, а се разпознаваме на път, който ни възпитава да не отстъпваме пред онази неразумна нагласа за бягство от реалността, която изглежда единствената противоотрова за липсата на надежда. Затова се питаме: можем ли все още да се надяваме в света, в който живеем, при надвиснали войни, насилие и опустошение, и в океана от зло, в който нашият сал сякаш едва се крепи на повърхността? Това е въпросът, с който сме приканени да навлезем в същината на заниманието тези дни: можем ли все още основателно да се надяваме?

Преди да дам думата на монсеньор Джовани Пакози, който прие поканата на дяконията на Братството да проповядва тези наши упражнения (и затова му благодарим), нека да кажа няколко думи, за да го представя на тези от вас, които още не го познават. Дон Джовани е епископ на Диоцеза на Сан Миниато в Тоскана и е член на Централната дякония на Братството, като отговаря за пасторалния регион Латинска Америка, където между другото, по-точно в Перу, е бил свещеник мисионер няколко години.

Защо този избор ли? През последните години от своя живот дон Джузани направи така, че да проповядват всяка година различни ръководители на Движението на упражненията, които са най-важното занимание на Братството. Това е метод, който ние искаме да следваме и сега, в линията на приемственост, изпълнена с благодарност, с нашата история. Та, дон Джовани и други, които ще последват, поемат отговорността да проповядват на упражненията като израз на общностно ръководство.

Позволете ми още веднъж да благодаря на отец Мауро Лепори, който през последните две години проповядваше духовните упражнения, които бяха много важни в един особено деликатен момент от нашия път. Благодаря му и за това, че е тук с нас; скоро той ще отслужи Литургия, потвърждавайки една велика история за приятелство и общение, която продължава.

И накрая, като още един знак за това наше общение, което се изразява в единство с цялата Църква, благодаря предварително на Негово Високопреосвещенство кардинал Фарел, който и тази година ще присъства на упражненията на Братството: утре той ще бъде с нас и ще отслужи Литургия.

Позволете ми да кажа още една дума за иконата, свързана със заглавието на упражненията, което дон Джовани предложи. Това е детайл от „Посещение на Дева Мария при св. Елисавета“, произведение на Лука дела Робия.⁴ Богородица е изобразена като младо момиче, чието мило, решително и същевременно омиротворяващо лице спонтанно привлича погледа ни. На четирите стъклени стени, обграждащи гробницата на нашия дон Джусани, четем написан този негов призив: „О, Богородице, ти си сигурността на нашата надежда!“.

Започвайки това занимание, молим нея, на надеждата извор жив, да ни придружава в пътуването ни през тези дни.

Монсеньор Джовани Пакози. Добър вечер на всички! Бих искал да ви благодаря за поканата, която, въпреки че малко затрудни подготовката ми, задълбочи благодарността ми за тази история. Искам да кажа няколко думи на два езика. Първата е на флорентински: Аз съм „*bischedero qualunque*“ („обикновен будала“) и само благодарение на тази история за мен – както вярвам и за всички вас – надеждата не е просто дума, а реалност, която преживявам всеки ден. Второто обръщение е на испански език към всички мои приятели от всички краища на света: *Quisiera saludar a mis amigos hispanohablantes porque, sin la belleza del carisma que nos ha alcanzado, no podríamos estar tan llenos de alegría y de esperanza. No podríamos estar así, con la mirada llena de gozo, en medio de un mundo que parece que se desmorona por todos los lados, pero con la alegría y la fuerza para construir un pedazo de mundo nuevo. En estos dos días tratamos de ir al origen de nuestra esperanza* [Бих искал да поздравя испаноговорящите си приятели, защото без красотата на харизмата, която е достигнала до нас, не бихме могли да бъдем толкова изпълнени с радост и надежда. Не бихме могли да бъдем такива – с очи, пълни с радост, наред свят, който сякаш се руши отвсякъде, с радостта и силата да изградим частица от един нов свят. През тези два дни ще се опитаме да се върнем към началото на нашата надежда].

⁴ Лука дела Робия, *Посещение на Дева Мария при св. Елисавета*, глазирана теракотата, ок. 1445 г., църква „Св. Йоан извън града“, Пистойя, Италия.

■ ВЪВЕДЕНИЕ
Джовани Пакози

*Неудържим стремеж към самореализация,
вродено желание за щастие*

„Надеждата не върви сама. За да се надяваш, дете мое, човек трябва да е много щастлив, да е придобил, получил голяма благодат“⁵ казва Пеги в „Портикът на тайната на втората добродетел“, откъдето взехме заглавието за тези дни. Това е надеждата, която искаме да разгледаме на тези упражнения, и искаме да го направим, като следваме стъпките, които дон Джусани ни е дал, особено в двата текста „Може ли да се живее така?“ и „Може ли (наистина?!) да се живее така?“⁶

В „Може ли да се живее така?“ дон Джусани твърди: „Великата благодат представлява, успокоява едно настояще, в което е присадено странно семе, чрез което надеждата разцъфтява в утрешния ден. „Разцъфтява надеждата за деня, който не умира.“⁷

Надеждата дава на бедния ни живот безкрайна, вечна перспектива. За това говори символът на котвата, който християнската иконографска традиция винаги е използвала за обозначаване на надеждата; това е образ, съдържащ се в Посланието до евреите, което казва така: „За душата ни [надеждата] е като непокатна и яка котва и която влиза най-вътре, зад завесата, където Исус влезе предтеча за нас“⁸. Йерусалимският храм за евреите било мястото, където Бог обитава сред Своя народ. По този начин надеждата ни въвежда в обиталището, във вечното, безкрайно измерение на Бог. Той не използва – авторът на Посланието до евреите – образа на скалата, а този на котвата, защото надеждата не премахва бурите, а установява твърда точка, която не поддава. Въпреки че можем да бъдем подхвърляни от вълните на живота, ние не сме отнесени. Папата каза в

⁵ C. Péguy, *I misteri*, Jaca Book, Milano 1997, p. 167; превод наш.

⁶ L. Giussani, *Si può vivere così? Uno strano approccio all'esistenza cristiana*, BUR, Milano 2009; L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, BUR, Milano 2011.

⁷ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., p. 185; превод наш.

⁸ Евр. 6:19-20.

една проповед в „Санта Марта“ през 2013 г.: „Надеждата била котва“; котва, закрепена на брега на отвъдното. Нашият живот е като ходене по въже към тази котва“. Той добави: „Но къде сме закотвени?“⁹ Нека се запитаме! На какво се основава нашата надежда? Както котвата дърпа и държи кораба стабилен дори сред бурно море, така – казва Пеги – малката надежда дърпа вратата и любовта. Тя е малка, но е тази, която ни кара да вървим.

Августин е казал, че човек не би направил и една крачка, ако не е сигурен в целта си. Надеждата е закотвена в отвъдното и ни тегли към съдбата, към пълнотата, която не бихме могли да постигнем сами.

Ще прочета стиховете на Пеги, които поставихме като заглавие на тези упражнения, заедно с тези, които ги предхождат и следват: „Но надеждата, казва Бог, ето какво ме изумява. / Мен самия. / Това е удивително. // Че тези бедни деца виждат как вървят нещата и че вярват, че на сутринта ще бъде по-добре. / Че те виждат как вървят нещата днес и че вярват, че на сутринта ще бъде по-добре. / Това е удивително и наистина е най-голямото чудо на нашата благодат. / И Аз Самият съм удивен. / И е необходимо Моята благодат наистина да е с невероятна сила. / И да тече от извор и като неизчерпаема река. [...] / Каква трябва да е Моята благодат и силата на Моята благодат, та тази малка надежда, разколебаваща се от дъха на греха, трепереща от всички ветрове, тревожна при най-малкия полъх, да е толкова неизменна, да се запази толкова вярна, толкова права, толкова чиста; и непобедима, и безсмъртна, и невъзможна за угасване [...]. // Това, което Ме изумява, казва Бог, е надеждата. / Не мога да се примиря. / Тази малка надежда, която има вид на нищо. / Тази малка надежда. / Безсмъртна“.¹⁰

Нека и ние се изумим (щом Бог се изумява!), защото наистина изглежда почти невъзможно да говорим за надежда без онази горчивина, която всеки път, когато кажем: „Дано!“, извира отвътре, да говорим за нея днес, в този свят на война, в това общество, което вече не гледа към Христос, и със съзнанието за собственото ни зло.

Тя обаче не зависи от нас, казва Пеги, а от силата на онзи „извор и като неизчерпаема река“, от онази енергична сила, която не е наша, а изцяло Негова, от Неговата благодат, която ни застига сега в Христос, която се

⁹ Франциск, Надеждата, тази непозната. Сутрешно размишление в „Санта Марта“, 29 октомври 2013 г.; превод наш.

¹⁰ С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., pp. 164-165; превод наш.

случва сега отново. Котвата е хвърлена в отвъдното, но в отвъдното, което е дошло да ни посрещне, което ни е погледнало и ни е призовало в тази история.

Дори само с влизането ни тук тази вечер, с факта, както каза Давиде, който изобщо не се приема за даденост, че тук има толкова много от нас (с всички необходими жертви), с музиката, с трогателните песни, с лицата, които познаваме от години, и с новите лица на тази наша компания, се появява друг източник („и като неизчерпаема река“), който не сме ние, който не съм аз, източник, който подновява надеждата за промяна, като порив на нов живот върху сухите кости на нашата закостенялост. Спомняте ли си текста от Йезекиил 37? „И каза ми: сине човешки! ще оживеят ли тия кости? Аз отговорих: Господи Боже! Ти знаеш това.“¹¹ Ние сме тук заради тази надежда: Един Друг, Който настъпва сега, да може да ни съживи.

Бог се изумява от нашата надежда, защото тя не е лесна, както казахме, не е очевидна. Скръбта и смъртта (текстът, който прочетохме, идва веднага след частта, в която Пеги говори за молитвата на бащите, загубили невинните си деца) са големите възражения срещу надеждата. Тя е нещо, което не можем да породим ние. Ето защо тя се нарича „богословска добродетел“, защото идва от Бога, дава се от Бога, тя е благодат. Тя настъпва и ние сме тук, защото Христос е настъпил в живота ни: тук виждаме връзката с вярата, върху която отец Лепори ни накара да размишляваме миналата година.

Това, което ни завладя, когато Христос настъпи за първи път в живота ни, когато се състоя първата среща и когато се случва отново сега, се е случило и се случва, защото Той е намерил и намира в нас незабавно признание. Ние имаме сърце, което Го разпознава! Всъщност това е благодат, която е присадена, както казва Катехизисът на Католическата църква, относно „вроденото желание за щастие“. Катехизисът продължава: „Това желание има божествен произход. Бог го вложи в човешкото сърце, за да го привлече към Себе си, тъй като единствен Той може да го удовлетвори.“¹² Свети Августин говори за това така: „Всички ние със сигурност копнеем да живеем щастливо и сред хората няма никой, който да отрече съгласието си с това твърдение, дори преди то да бъде изложено в пълния

¹¹ Иез. 37:3 (срв. цялата глава).

¹² Катехизис на Католическата църква, п. 1718, Католическа църква в България, Епископска конференция на Католическата църква в България, 2002, с. 506.

си обхват¹³. Дали сега това е вярно и за мен, за теб? „Иска ли човек да живее и обича ли дълголетие, за да види блага?“¹⁴ Това беше заглавието на срещата от 2003 г., вдъхновена от отец Лепори, и се отнася до пролога на Правилото на св. Бенедикт, където Бенедикт поставя този въпрос като корен на решението да станеш монах.

Дон Джусани ни помага да не излизаме веднага отвъд това твърдение на Катехизиса и християнската традиция, сякаш то е очевидна предпоставка, за да направим богословски трактат за надеждата. Тези упражнения няма да бъдат богословски трактат за надеждата, който би започнал от изложението на доктрината, съдържаща се в Свещеното Писание, в Отците на Църквата, и от богословски размисъл: днес, на тези упражнения, за да говорим за надеждата, започваме отгук, от нейното естествено, човешко измерение. От педагогическа гледна точка дон Джусани говори за надеждата като за изпълнение на нещо, което вече е належащо в нашия живот, на желанието, което естествено ни съставлява като човешки личности, на това „вродено желание за щастие“, както го нарича Катехизисът.

То е заложено в нас, желанието да бъдем щастливи: то е движение на нашата природа, която желае и очаква изпълнение, дори и сама да не може да си го даде. И така, нека да разгледаме тази „конфигурация на обещанието“, която поддържа нашето съществуване в света тук и сега.

Сърцето на човека е обещание

В малък текст от 1961 г., преиздаден в „Носете надежда“,¹⁵ озаглавен „От надеждата до пълнотата на радостта“, който ще ни съпътства в нашия маршрут през тези дни, дон Джусани въвежда темата за надеждата със следните думи: „От факта на нещата, от факта на своето съществуване човек черпи познание за себе си и за своята съдба [това е твърдение, което ни е много познато през тези месеци на размисъл върху „Религиозното чувство“.¹⁶ именно в опита откриваме кои сме]. Първата бележка за

¹³ Sant'Agostino, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 3, 4: CSEL 90, 6 (PL 32, 1312); превод наш.

¹⁴ Пс. 33:13. Срв. Правилото на Свети Бенедикт, Сестри Бенедиктинки Мисионерки от Тутинг, Българска Мисия, 2011, прев. Бл. Епископ Евгени Босилков, СР, с. 2.

¹⁵ L. Giussani, *Dalla speranza alla pienezza della gioia (1961)*, цера в Id., *Porta la speranza. Primi scritti*, Marietti 1820, Genova 1997, pp. 155-162. Също в L. Giussani, *Realtà e giovinezza. La sfida*, Rizzoli, Milano 2018, pp. 139-146.

¹⁶ Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, Itaca, Castel Bolognese 2019, прев. Венелина Станева.

човешкия факт е, че той се ражда като неудържим стремеж да реализира себе си¹⁷.

От опита си като обективен факт всеки от нас открива, че се ражда, че е хвърлен в живота „като неудържим стремеж да реализира себе си“. Това е първата нота, първият акцент на човешкия факт: човекът се определя от този порив, всеки жест има този мотив. След това той добавя: „От най-бурните инстинкти и от баналността на удобните изблици до най-благородните настоявания на съвестта и най-висшите приключения на мисълта една „действена сила ни уморява от движение на движение“ (Фосколо), един „подтик сякаш ни жили“ (Леопарди) към осъществяване на собственото изначално семе, в интензивно изявяване на смисъла и ефикасността. „Реализиране на себе си“¹⁸.

Дори не толкова осъзнатите жестове, дори тези, които дори не бихме нарекли жестове, са движени от този „подтик“. Дон Джусани – често виждаме това в ранните му съчинения – използва изключително синтетичен език, който очарова. Изразът „бурни инстинкти“ внася цялата гама от съзнателни или често почти несъзнателни опити да реализираме себе си в изблика на инстинктивност.

Ако се замислим, „баналността на удобните изблици“ предполага стремеж към забавление на всяка цена, нуждата да се чувстваме добре, тревогата на нас да се гледа с добро око, което се изразява например в нетърпението да публикуваме снимки от пътуванията си и храната, която ядем, в социалните мрежи, сякаш те са израз на желаното и все така неуловимо щастие.

Точно тези дни прочетох няколко статии за една книга¹⁹ (не смятам, че е важно да споменавам заглавието), която си поставя за цел да обясни защо е толкова лесно да се поддадем на примамката на онлайн игрите, дори харчейки всичките си пари за тях, или да прекарваме много време в социалните мрежи, и прави това, като говори за „цикъла на недостиг“, т.е. затворения в себе си цикъл на недостиг. Тя се позовава на интуицията на някой си Си Ред (Уилям Ред), американския предприемач, който първо е изобретил пинбола и джубокса, а след това е въвел игралните автомати в Интернет. В една от тези статии се казва, че Си Ред е установил „една мощна особеност на човешкия ум. Действията, които извършваме в бърза

¹⁷ L. Giussani, *Porta la speranza...*, цит. пр., р. 155; превод наш.

¹⁸ *Пак там*, превод наш.

¹⁹ M. Easter, *Mai abbastanza*, Roi Edizioni, Milano 2024.

последователност, от хазарта до преяждането, [...] са последващи прояви на цикъла на недостиг²⁰. В друга статия се казва, че „този порочен цикъл е истинският спусък [катализатор, стимул], който задейства нагласата [манталитета] за недостиг, която ни съблазнява с малки незабавни удовлетворения, като тези, които се появяват в социалните медии: всяко получено известие – независимо дали е харесване, коментар, или директно съобщение – носи със себе си емоция, сравнима с несигурността на въртенето на барабаните на игрален автомат. Простият акт на превъртане на фийда [превъртане на поредица от съдържание] ни въвлича в един непрекъснат цикъл [това наше желание, което би искало да върви към безкрайност, остава затворено] на търсене на емоции: щастие, тъга, раздразнение, възмущение, завист или изненада. Това поведение на безкрайно превъртане [вертикално скролване] активира бързо и практически безкрайно повторение, като ни държи залепени за екрана в очакване на следващата вълна от емоционални стимули. По този начин социалните медии създават самозахранващ се цикъл на очакване и реакция, като държат потребителите в състояние на постоянно очакване и желание за социално утвърждаване“²¹.

Споменах този феномен, защото ми се струва, че той ни помага да разберем колко лесно се затваряме и ние в затворени кръгове, които започват с истинско желание, но след това не водят до нищо, връщат се и ни оставят по-празни от преди. Това се случва не само с онлайн игрите или социалните мрежи. Дали всички ние не се разпознаваме донякъде в тези редове?

Дон Джусани ни помага да разберем, че дори тези цикли, с които – трябва да се каже – всички си имаме работа, както в себе си, така и в другите, са ограничени – и вредни – начини, по които все пак изразяваме своята човековост, водени от същата жажда за самореализация, за която се вълнуват дори най-висшите мисли, казва той, или най-благородните неща на сърцето ни. Ние сме създадени по този начин, като винаги се движим към изпълнение. Това ми се струва важно, защото има един старт на човешкото, който е направен от Бога, за да дойдем при Него. И ние не трябва да го отричаме. Утре ще видим това по-добре.

²⁰ А. Д. Синьорели, „Все не стига“ – книгата, която обяснява как технологията ни кара да желяем все повече“, *repubblica.it*, 2 април 2024 г.; превод наш.

²¹ Л. Тедеско, „Какво е цикълът на недостиг, който ни кара да желяем това, което не ни е нужно“, *wired.it*, 22 март 2024 г.; превод наш.

В текста от 1961 г. дон Джусани твърди: „Съществува един основен феномен, който изразява този първоначален устрем: копнежът, желанието. Фундаментален феномен за всеки наш жест, който се възпламенява от него и се изстрелва в сюжета на реалността. Толкова безвъзмезден и неизбежен, феноменът на желанието е [...] обещание за осъществяване. Обещанието е и факт, а желанието доказва, че обещанието е фактът, който стои в основата на цялото човешко събитие“.²² Желанието разпалва всеки жест. Колко красив е този израз! „Разпалва“ означава, че го инициира, изпълва го със светлина и топлина и го изстрелва в сюжета на реалността, тласка го към приключението да търси изпълнение. Желанието, добавя той, е обещанието за осъществяване, а обещанието е факт, нещо повече, „фактът, който стои в основата на цялото човешко събитие“. Ние го откриваме в нас. Ние сме обещание. Нека си припомним петата глава от „Религиозното чувство“, която прочетохме през последните седмици:

„Колко е велика мисълта, че наистина нищо не ни се дължи. Някой обещава ли ни е нещо някога? Тогава защо очакваме?“. Може би [Павезе] не е помислил, че очакването е самата структура на нашата природа, същността на нашата душа. Тя не е пресметната: тя е дадена. Защото обещанието е още в началото, от самото начало на нашето сътворение. Който е създал човека, го е направил като „обещание“. Структурно човекът очаква, структурно той е просител: животът по своята структура е обещание.“²³

Знаем добре, напомни ни Давиде по време на конференцията преди няколко седмици в Реканати,²⁴ за дълбоката симпатия на дон Джусани към Леопарди, именно в това, че той целият е обусловен от неукротимото желание за пълно удовлетворение, което опитът с недостатъчността на нещата не блокира, а по-скоро задълбочава.

В „Може ли (наистина?!) да се живее така?“, точно в раздела за надеждата, дон Джусани посвещава няколко прекрасни страници на Леопарди, озаглавени „И на мен така ми се свиваше сърцето“,²⁵ и според мен би било важно да можем да ги прочетем отново вкъщи в тяхната цялост. Той казва: „Искам да цитирам един човешки случай, в който ясно се вижда, че

²² L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., р. 155; превод наш.

²³ Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, цит. пр., с. 71-72.

²⁴ „Скъпа красота. Една спонтанна мисъл у Леопарди и Джусани“, разговор с Давиде Проспери, председател на Братство CL, организиран от Културния център „Джакомо Леопарди“, Реканати, 23 март 2024 г., *clonline*.

²⁵ L. Giussani, „Già similmente mi stringeva il core“, in Id., *Si può (veramente?!) vivere così?*, цит. пр., pp. 323-340.

надеждата е човешка дума и е там, където има желание и човек се надява да го изпълни. [...] Говоря за опита на Леопарди [...] заради човешкото измерение на неговото свидетелство. [...] Това е документ, животът на Леопарди, за това, че християнската надежда [...] е човешка дума²⁶. Нека го погледнем в лицето, това наше битие, създадено с безкрайно желание.

Това е опитът на онзи Леопарди, който пише: „Да не можеш да бъдеш удовлетворен от никое земно нещо, нито, тъй да се каже, от цялата земя, да разсъждаваш за необхватната безбрежност на пространството, за броя и чудния строеж на световите и да намираш, че всичко това е малко и дребно в сравнение със способностите на твоята душа, да си представяш безбройните светове и безкрайната вселена и да чувстваш, че душата и желанието ни са още по-големи от тази вселена, и винаги да обвиняваш нещата за тяхната недостатъчност и нищожност, да страдаш от липса и празнота, т.е. от суета [човек би казал, че тази суета е най-лошото нещо, обаче...], е, струва ми се, най-големият белег на величие и благородство в човешката природа“.²⁷ Благородството на човека в сравнение с всички останали същества за Леопарди се крие именно в това противоречие. В драмата на това никога да не намериш нищо, което да отговаря на широтата на желанието, при което „всичко е малко и дребно в сравнение със способностите на твоята душа“. В това изплува възвишеността на чувството, „вечната тайна / на нашето битие“²⁸, защото дори „трагедията на ежедневно противоречие е като земя, в която се заражда възвисяването на човека: човекът възвисява себе си“.²⁹

И върха на това благородство Леопарди достига, когато дори в идеологическото утвърждаване на нищото като краен хоризонт той все още не може да заглуши копнежа на желанието.

Завършвам препратката към Леопарди с тези други думи на дон Джузани: „Дори в противоречивия опит, който поражда, реалността възвисява душата на човека и при това възвисяване се ражда мечтателно дихание, което владее целия му живот. Това, което се ражда от противоречието, не-то, е отговор на главата, но сърцето е копнеж, а не е не“.³⁰

²⁶ Пак там, р. 324; превод наш.

²⁷ Джакомо Леопарди, Мисли, LXVIII, Алтера, София 2009, прев. Владимир Градев, с. 90.

²⁸ G. Leopardi, „Sopra il ritratto di una bella donna scolpito nel monumento sepolcrale della medesima“, vv. 22-23, in Id., *Cara beltà...*, BUR, Milano 2010, p. 96; превод наш.

²⁹ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, цит. пр., р. 330; превод наш.

³⁰ Пак там, превод наш.

В текста от 1961 г. дон Джусани заключава, че разпознаването на структурата на обещание на нашия живот, която се изразява динамично в желанието, доверието в нея, „основава неумолимата симпатия към собственото битие и живота – като по този начин прави възможно вниманието към самия себе си, – поражда онова „чувство за себе си“, което не е просто осъзнаване, а нещо по-силно, любящо разпознаване на съдба, натоварена с ценност“.³¹

От симпатията към нас самите – молитвата на просяка

Точно вчера получих едно свидетелство, от което ще ви прочета няколко реда. Става дума за учител, който разказва, че по време на една вечеря с учениците му в края на годината едно момиче, което винаги му се е струвало малко далечно, след като изслушало „Капката“ на Шопен и коментара на дон Джусани, който този преподавател прочел, му казал: „Винаги съм си мислела, още от малка, че имам нещо нередно в себе си, едно безпокойство, една болка. Бях се затворила в себе си, често плачех, а нощем не заспивах. Но след този урок безпокойството, което чувствах, вече не ме нараняваше, не ме плашеше, защото имаше някой, който го описваше по този начин, който го преживяваше по този начин. Тази капка, тази привидна мъка, не беше нещастие, а желание за щастие. Оттогава винаги спя спокойно“. След това, пише професорът, „тя ми каза, че е татуирала капката на тялото си, за да запомни този момент завинаги“.

Един човешки ръст, изпълнен с толкова достойнство и съзнание за съдбата, осъзнаващ широтата на желанието си, което се стреми към безкраен хоризонт, ми напомня за една прекрасна статуя от XVII в., може би дело на севилския скулптор Хуан Мартинес Монтанес, която се намира във великолепната сакристия на йезуитската църква в Лима, Перу, където съм живял дълги години. Тя изобразява свети Игнатий от Лойола: който я погледне, е поразен от погледа на Игнатий, обърнат към далечния хоризонт, отвъд всичко, но същевременно с решителното изражение на авантюрист, а не на мечтател. Когато я видях, си помислих: „Със сигурност това е образът на християнин, загледан в безкрайния хоризонт“. Поразителен е този поглед, толкова разпален от желанието за отвъдното и същевременно изпълнен с конкретика, сякаш войнствен. Този поглед

³¹ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., р. 155; превод наш.

не го изважда от реалността, а напротив, изпълва го с енергия и воля да направи всичко, за да достигне до това отвъдно. Но кой би могъл да се задържи в тази чистота и конкретност без голяма благодат, без да открие, както св. Игнатий при срещата си с Христос, че има отговор на сърцето му, изпълнено с очакване на велики неща?

Ние тук днес, в началото на тези упражнения, сме благодарни, защото Исус дойде да ни посрещне и възкреси надеждата ни, изважда ни от циклите, от затворените кръгове, в които се приютаваме, и подобно на св. Игнатий можем да погледнем на нашата човековост, която копнее за самореализация, със симпатия, с „любящо разпознаване“ на една велика съдба, каза Джусани, към която Бог ни е призовал, като ни е дал живот и това сърце, горящо от желание.

И все пак сме толкова слаби. Не знам дали сте прочели фразите на дон Джусани, прожектирани на екраните като коментар на откъса от Шуберт, който чухме, когато влязохме в залата, говорещи точно за нас, които сме толкова слаби. Надеждата е надеждата на бедния – казва той. Знаем добре, че щом се отдалечим на милиметър от Христос, щом се отдалечим на милиметър от Неговото присъствие в Църквата, от тази компания, родена от харизмата на дон Джусани, веднага ставаме жертва на онзи фин нихилизъм – за това ще говорим утре, – който прониква в нас като замърсен въздух, омърсявайки яснотата на желанието, като баласт, който ни свежда до „бурните инстинкти“ или до „баналността на удобните изблици“ и който вкарва онази тънка презумпция, която се представя като несигурност и съмнение, за самите нас и – още по-лошо – за човешката реалност на Христос. Струва ни се, че вече нямаме нужда от Него, че Той вече не е способен да отговори на нашето очакване.

Дори сред получените материали някои говореха за полагане на надеждата в Бога, но в смисъл, който носеше в себе си малко скептицизъм, сякаш казваха: „Искам това от толкова дълго време, но кога Бог ще ми отговори?“, сякаш Божията мярка е нашата мярка. Това е оценка, която даваме и относно Бог. По този начин можем да се дистанцираме, съдейки според нашето желание, сведено до мярка: можем дори – може би без да го осъзнаваме – да се дистанцираме от конкретното, актуално предложение, а следователно и от тази наша компания, от Движението или дори от папата, който ръководи Църквата. Случва се, ех! Но по този начин ние губим голямата благодат, която сме получили, и оставаме с едно намалено желание без възможност да отворим отново хоризонтите си. Вече не се

отъждествяваме с тези, които ръководят, и така – милиметър по милиметър – се откъсваме от конкретното, историческо, обективно присъствие на Исус. Благодарта извира от този източник, който сега достига до нас в Църквата, но тази редукция на самите нас, на съзнанието за безкрайността на нашата нужда, ни лишава от простотата на принадлежността.

В моя опит като отговорник за Латинска Америка виждам, че тези, които живеят, рискувайки повече поради ситуациите, в които се намират, тези, които страдат от толкова много ограничения, имат по-ясно желание за пълнота, без „ако“ и „но“, те нямат време и желание да започнат да съдят папата или Движението, те го обичат с простодушие и благодарност. Не от наивност, а поради дълбокото съзнание, че собствената им нужда не може да бъде разрешена от самите тях. Те се прилепват към голямата благодат и всеки ден просят за нея, следват я, сякаш е молитва, всъщност се молят, следвайки, защото се нуждаят от нея, за да живеят. И така изпитват надеждата, която процъфтява при привидно невъзможни обстоятелства. Всъщност надеждата започва всеки ден като молитва.

Когато с простодушие признаем, че сме изпълнени с безкраен копнеж, в нас бликва молитвата като най-човешки израз на очакване Друг да изпълни обещанието. Молитва, лишена от претенцията да определя как Тайната трябва да отговори на нашия повик; това е молитвата на просяка, беден духом. През 2008 г., когато излезе книгата на екипите на CLU, озаглавена „Безродници“, наистина бях поразен от една страница, на която дон Джусани представя образно в какво се състои молитвата на бедния духом; искам да я прочета, за да ни съпътства през тази нощ и да ни помогне да започнем тези дни с подходящата нагласа, единствената истинска: тази на просяка. Той казва: „Бедният духом – трябва да си го представите като човек, който е с отворена уста и широко отворени очи, гледащ небето и земята, изумен, замаян: следователно той има физиологично очевидно разположение – той е този, който няма нищо. [...] Бедният духом е този, който няма нищо, освен едно нещо, за което и от което е създаден, а именно – безкраен стремеж. Това е отвореност и разположение: едно безгранично очакване. То не е безгранично очакване, защото е безкрайна купчината от нещата, които очаква [скролването на мобилните ни телефони и плановете ни]; не, не очаква нищо, а изпитва безгранична откритост – и не очаква нищо! [...] Сякаш [това е образът, който е останал в съзнанието ми] на онази поляна [бяха в екипа на CLU в Долomitите] си представяме един беден духом човек; трябва да си го представим как

седи там, с разтворени крака, с лице нагоре, гледащ небето, земята, планините и всичко, с това пълно разширяване на сърцето, без да се визира в представата си: „Ето, искам покрив, искам дом, искам жена, искам деца, искам пари“. Нищо, няма нищо! Това е оригиналността на човека; и наистина, оригиналността на човека е очакването на безкрайното“,³² без да си изграждаме никаква представа за него. Този беден човек сме ние!

Тази вечер трябва да извикаме, да просим това абсолютно простодушие, за да преоткрием себе си като чисто очакване, изтъкани от безкрайно желание, сигурни и щастливи, че се намираме по благодат на прага, който ни позволява да се надяваме, сигурни в надеждата, която не ограбва, толкова бедни и просещи пред Него. Затова тази вечер и в часовете на тези дни нека потърсим тишина; нека се възползваме от голямата възможност, която ни се предоставя, за да просим Този, Който толкова много обича нашата човековост, че ни е накарал да Го желяем, за да ни изпълни с благодатта Си.

³²L. Giussani, *Uomini senza patria (1982-1983)*, BUR, Milano 2008, p. 298; превод наш.

СВЕТА ЛИТУРГИЯ

Литургия на Светата служба: Деян. 5:34-42, Пс. 26; Иоан. 6:1-15

ПРОПОВЕД НА О. МАУРО-ДЖУЗЕПЕ ЛЕПОРИ ГЕНЕРАЛЕН АБАТ НА ЦИСТЕРЦИАНСКИЯ ОРДЕН

„Иисус се възкачи на планината и там седеше с учениците Си.“

И всички ние, ако сме тук, то е, защото по един или друг начин Иисус ни е привлякъл след Себе Си на едно възвишено и откъснато от света място, за да седнем с Него, да Го слушаме, за да вкусим Неговото присъствие, Неговото приятелство, да забележим удоволствието, което изпитва Той, когато е с нас, и удоволствието, което изпитваме ние, когато сме с Него. Хубаво е да спрем и да се съсредоточим върху Иисус, върху Неговото присъствие, толкова просто, с нас, толкова просто, колкото група приятели, които седят заедно. Хубаво е да спрем и да Го слушаме, да Го чуем да говори, да слушаме думите Му за вечен живот, които разпалват в нас желание за пълнота, за преливащ живот като Божия живот. Също така е прекрасно да открием, че сме еднакво привлечени от Него, да усетим как Христовата любов ни кара да се чувстваме добре заедно, прави ни приятели, обединява ни. Всички сме Негови и точно поради тази причина всички си принадлежим един на друг, в една връзка, по-силна, по-вечна от всяка връзка на приятелство и родство. Но в тази малка група имаше някои, които вече бяха приятели, преди да срещнат Иисус, имаше братя като Петър и Андрей, Яков и Йоан. Дори това приятелство, дори това родство, всичко в това, че бяха там около Христос, беше засилено, беше открито като ново, беше изтръгнато от толкова много инстинктивност, от толкова много даденост, от толкова много изтощение в нашата ограниченост.

Но това удоволствие да бъдате насаме с Него и заедно с Него къде ги води, какъв смисъл има? Къде ни води то, какъв смисъл има да сме тук около Христос, да гледаме Христос, да слушаме Христос, да обичаме Христос? Къде ни води предпочитанието на Иисус?

Разбираме го със същото простодушие, с което кротко Го последвахме, когато Той се отдалечи от тълпата и ни отведе настрана. Разбираме Го със същото простодушие, с което седнахме в кръг с Него. Разбираме го, като Го слушаме, разбираме го, като Го гледаме, разбираме го, като се излагаме с бедност на сърцето, тоест с благодарност, на събитието, което

е Той, което е Неговата личност, което е Неговото Слово. Ние Го разбираме, като се взираме в лицето Му.

„А Иисус... дигна очи и видя, че множество народ иде към Него...“

Гледахме Го, блажени от красотата Му, от съответствието на това лице с желанието на сърцето ни за красота и доброта. И ето че виждаме как погледът Му се издига над главите ни към хоризонта. Инстинктивно се обръщаме, за да погледнем заедно с Него отвъд малката ни група, отвъд нашето благополучие с Него и помежду ни. С Него виждаме тълпата.

Тогавата се появява изкушението да почувстваме безпокойство, раздразнение. Какво общо има тази тълпа с това да се чувстваме комфортно с Христос? Какво общо има този шум с това да сме тихи и да Го слушаме? Какво общо има цялата тази човешка нищета с удоволствието от съзерцаването на Господ?

Но погледът Му е неумолим, защото състраданието му е неумолимо. Подобно на състраданието, което ни е споходило, което ни е погледнало един ден, както сега гледа на тълпата, която идва, цялото човечество.

Цялото ни съществуване с Него, цялата красота, която изпитваме с Него, не се отменя, не се отрича, а има смисъл, има посока, която Неговият поглед определя. Нищо не е отменено от приятелството и предпочитанието, които Той ни дарява, към които ни призовава, но това приятелство и предпочитание имат безкраен простор, те обхващат всичко, обхващат всички. И в това ни е дадено да възприемем, да изпитаме Божието сърце, какво е, как е устроено Божието сърце. Това е сърце, чиято най-дълбока интимност е вселенска прегръдка. Близостта, която Христос ми дарява с Него, е толкова по-истинска, толкова по-дълбока и реална, колкото повече обхваща всичко, всички. Именно защото Той ме държи близо до Себе Си, до Своето сърце, аз не напускам света, а прониквам в него до самите дълбини, до края на Земята. Сърцето на Христос, сърцето на Бога, което разкрива погледът на Христос, е мило-сърдието, което, държейки ни близо до себе си, ни държи близо до всички, в движението на страстта към човековостта, която вече няма ограничения, моите ограничения.

Но нашето сърце не знае, не може да се разшири само до тази безмерна мярка. То се нуждае от Духа както Дева Мария. То има нужда да се принесе на Божия Дар, Който е Утешител, Който е ипостасна Утеха, на Духа, Който прави Сина плът в нашата плът, присъствие в нашето присъствие, човековост в нашата човековост.

Как може да се случи това? То се случва, както се случва с Дева Мария, както се случва с малкото момче с петте хляба и двете риби: като принасяме всичкото нищо, което имаме, като принасяме всичкото нищо, което сме. Това е нашата надежда. Тогава всичко в нас и сред нас се умножава, всичко идва, за да задоволи глада на човечеството, защото всичко всъщност се превръща в Тяло и Кръв на Христос, Изкупителя на света!

Събота сутрин, 13 април

Волфганг Амадеус Моцарт

*Концерт за пиано и оркестър №20 в ре минор, К 466 Пиано, Клара Хаскил
Orchestre des Concerts Lamoureux – Игор Маркевич “Spirto Gentil” н. 32,
(Philips) Universal*

„Ангел Господен“

Хваление

Давиде Проспери

И тази година Негово Високопреосвященство монсеньор Николò Анселми, епископ на Римини, дойде да ни поздравя и да ни донесе своята благословия. Благодаря.

Монсеньор Николò Анселми

Благодаря за поканата, благодаря, че сте тук, но разбирам, че в Римини сте си съвсем у дома. Благодаря ви за всичко добро, което правите в Църквата, за всичко добро, което правите в нашите общности, в обществото. През тази година, която Светият отец посвети на молитвата в подготовка за Юбилея догодина, Пилигрими на надеждата, фактът, че сте толкова многобройни, ме кара да чувствам в сърцето си, че нуждата от молитва, да бъдем с Господ, да се оставим да бъдем водени от Неговия Дух, се отнася за нас, които сме вярващи, но смятам, че светът също има голямо желание за дълбочина, за преоткриване на присъствието на Бог и на Господ Исус в конкретния живот – както ще чуем в утрешното Евангелие, – за Исус, Който яде риба, ходи по вода, освобождава и дава светлина на мрака.

Наистина ви благодаря, нека се чувстваме обединени; има и част от нашия диоцез, който се моли с вас и за вас. Честити свети упражнения, честит Великден и честита мисия в света и във вашите общности! Благодаря ви отново.

Благослов

Проспери

Благодаря.

■ ПЪРВО РАЗМИШЛЕНИЕ

Джовани Пакози

От желанието към християнската надежда

Всяка от песните, които току-що чухме, ни помогна да се върнем към точката, с която приключихме вчера. „Imposible“³³ е викът, изпълнен с болка, защото всичко, което човек желае, не отговаря на желанието на сърцето. Изглежда невъзможно, би изглеждало невъзможно, ако не се случи това, което чухме в първата песен тази сутрин, „Лицето ми“: „Боже мой, поглеждам към себе си и ето, откривам, / че нямам лице; / поглеждам навътре към себе си и виждам мрак / без край“. Възприемането на моята неспособност да реализирам живота си, да осъществя обещанието за едно добро, което не познавам, което не мога да си представя, ме кара да осъзная, че ако съм искрен, мога само да моля, да прося в едно „безгранично очакване“, както видяхме в края на въведението. При това очакване, все още неопределено, се случва факт, без никаква моя заслуга, който осъзнавам, нещо ново. „Едва когато осъзная, че Ти си, / като ехо чувам отново гласа си / и се възраждам като време от спомена.“³⁴

И тогава гласът и очите не са безполезни, защото има някой, който откликва на повика на гласа, на стремежа на очите. Разпознавайки Го, моят Аз се възражда вече не като неопределено желание или, както видяхме вчера, сведен до представа, която си създавам, или като нетърпелив въпрос, а като очакване – очакването на бедния, на просяка – и надежда за Него, Който ми обещава изпълнение – тайнствено, но реално.

Греховете срещу надеждата (вместо знаци – мечти)

Нека продължим нишката на размисъл и се върнем към текста на дон Джусани от 1961 г. След като показва, че надеждата, като обещание за събждане, е самата тъкан на човешкото дори когато изпадаме в инстинктивност или удобство (дон Джусани казва, че дори това – парадоксал-

³³ Atahualpa Yupanqui, „Vidala del imposible“, от албума *Mi tierra, te están cambiando*, 1973, © Odeon.

³⁴ A. Mascagni, „Il mio volto“, in *Canti*, Società Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milano 2014, p. 196; превод наш.

но – доказва, че ние сме желание, очакване и обещание), той подчертава, че има „грехове срещу надеждата“: „Но гениалността на човешкото [той казва „гениалност“ малко иронично] изглежда се състои именно в това да схваща безсилието като изконен съвет на опита. Ето защо на тази добродетел на надеждата яростно се противопоставя една тъга (*tristitia saeculi* на св. Павел) или една леност (*acoedia*, за която говори св. Тома), резултатът от които е липса на отзивчивост към положителния смисъл, в който природата ни въвежда от самото начало. Именно от тази липса на отзивчивост се пораждаат противоречашите на надеждата нагласи, греховете срещу надеждата“.³⁵

Липсата на готовност да останем в очакване се дължи на факта, че не приемаме, че сме твари, че сме създадени като обещание за изпълнение, което ще се случи не по нашите пътища и както ние искаме, а под действието на едно „Ти“, на онова „Ти“, което е повече аз от мен самия. Дотолкова, че дори самотата, за която размишлявахме съвсем наскоро в Училището на общността, е изпълнена с другарство: „Преди самотата – казва „Религиозното чувство“ – е това присъствие, което прегръща моята самота, поради което тя вече не е истинска самота, а повик към това скрито присъствие“.³⁶

Но ние не го разпознаваме. И това неразпознаване, това нежелание да чакаме е наистина плод на греха, но също така и на отношение, произтичащо от историята на последните векове, през които се утвърди нарастваща претенция за автономност от страна на човека, което го направи все по-нежеласщ да разпознае тази тайнствена компания. Тази претенция да дишаме и в нашия живот християнската вяра благоприятства поддаването на тъжното изкушение да определяме ние какъв трябва да бъде и кога трябва да дойде отговорът на желанието и така се оказваме неспособни да чакаме.

За корените на тази неотзивчивост и за това как в историята на Запада се е създала тази затвореност за Този, Който е повече от мен самия, за „ти – моят създател“,³⁷ ви приканвам да подемете параграфите от 16 до 23 на енцикликата „*Spe salvi*“³⁸ на Бенедикт XVI, прекрасните параграфи

³⁵ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., р. 156; превод наш.

³⁶ Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, цит. пр., с. 75.

³⁷ *Пак там*, с. 147.

³⁸ Срв. Бенедикт XVI, енциклика *Spe salvi*, Софийско-Пловдивска епархия, прев. Радио ТАУ-БГ.

от 101 до 121 на енцикликата „Laudato si“³⁹ на папа Франциск, страниците от „Религиозното съзнание у модерния човек“⁴⁰ и тези от „Защото Църквата“⁴¹, които ни помагат да разберем по-добре как тази претенция за автономност се е утвърдила в прехода от средновековния манталитет към модерния начин да мислим за себе си като за самостоятелни. Това е история, която се отразява в историята на всеки един от нас.

Интересно е да се изследват нагласите, които се пораждат от това нежелание – според дон Джусани в статията му от 1961 г.

„Първата и най-лесната е *evagatio mentis*. Това е разсейване в най-обичайния си смисъл, което съвпада с онова оттегляне в меланхолична посредственост на повечето – оставяйки се да бъдеш заплетен от познатите чувства или непрекъснато да бъдеш поглъщан от баналните гласове на средата.“⁴²

Evagatio mentis ни кара да приемаме (дори и да знаем предварително, че няма да бъдем удовлетворени) да се наслаждаваме на малки удоволствения, подредени едно след друго през почивните дни или през свободното ни време, търсейки разсейване, така че в ежедневната рутина на работата, взаимоотношенията, използването на времето и парите лесно се отказваме от всичко, което би ни върнало към идеала: молитвата, някои приятелски лица, Училището на общността, Литургията (Кой ходи на литургия всеки ден?).

Отварям една скоба. Осъзнавате ли, че греховете срещу надеждата, за които говори дон Джусани, не са нарушения на определени правила, а отстъпление от нашата човековост, те са редукции, които задушават величието на онзи вик, който кара Атахуалпа Юпанки, певеца, който направи известна песента „Impossible“, да каже: „Но защо тогава си направил очите ми? И защо имам очи, щом не мога да виждам?“⁴³ Неизбежната неудовлетвореност би била знак, който би могъл да ни задейства отново, но вместо това завършва с *evagatio mentis*. Вместо да възприемем неудовлетворението като отправна точка за отваряне към другия, ние лесно се затваряме в сферата, или по-скоро в сапунения мехур на мечти без дъх на безкрайност.

³⁹ Срв. Франциск, енциклика *Laudato si'*, Католическа Апостолическа Екзархия в България, 2015, прев. Момчил Методиев.

⁴⁰ Преиздадено в L. Giussani, *Il senso di Dio e l'uomo moderno. La „questione umana“ e la novità del cristianesimo*, BUR, Milano 2010, pp. 79-137.

⁴¹ L. Giussani, *Perché la Chiesa*, BUR, Milano 2014, pp. 35-77.

⁴² L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., pp. 156-157; превод наш.

⁴³ „¿Para que quiero mis ojos? / ¿Mi ojos para sirven?“ (A. Yupanqui, „Vidala del imposible“, цит. пр.; превод наш).

Така преобладава едно несигурно движение, оправдано от плетеницата от ако и но, от може би и харесвам или не харесвам, която редуцира сърцето ни, заплита го в тъжна мъгла. В това отношение някои от текстовете на дон Джусани са впечатляващи. Например „Безродници“: „Но“, „ако“, „може би“, „обаче“ пред лицето на предчувствието, предвиждането, интуицията, прозрението за истината са позор, липса на смелост, липса на съгласие. Това е все едно, когато някой ти подава ръка, за да стисне твоята като приятел, а ти се явяваш с отпуснати ръце, с пръсти надолу, с палец, който дори не се надига, за да я хване. [...] Та, пред лицето на живота „но“, „ако“, „може би“, „обаче“ са двусмислена вялост, дори не тъжна [...], а безчестна, „блатиста“, кална; не, дори [той казва] не кална, а подобно на онзи характерен вискозитет на някои води, мочурлива; ето, една „мочурлива“ ръка“.⁴⁴

Колко отвратително! Слизесто, воднисто живуркане... Колко впечатляващо е това описание на вялата редукция на нашата човековост, към която сме водени всеки ден, без да го забелязваме. Това пренебрежение към нас – надменно, защото не пита – проявява отстъпчивостта ни пред една сила на злото, силата на злото, дявола, който се опитва да ни изтръгне от Христос, като ни откъсне от самата наша човековост, удавяйки ни в подвижните пясъци на една повърхностност, която става съмнителна, както казва „Религиозното чувство“, с „огъня от поредицата на „но“, „ако“, „обаче“, на „може би“ [...], огнева линия на фронта на отстъплението от личния ангажимент към тайнството“.⁴⁵

Намерих описано това отстъпление от ангажимента в статия от 6 януари т.г. относно проучване на Службата за изследвания „Кооп“, в което се говори за Италия като „страна на пауза“ (снощи Давиде цитира годишния социално-икономически доклад, в който се описва една „лунатична“ Италия). „Желанието за промяна е налице, но никой не вярва в нея. И именно големите проекти плащат цената [...]. Всъщност чрез отлагания и лишения италианците се задоволяват с живот, състоящ се от малки неща, живеят чрез изваждане, а не чрез добавяне, а бъдещето на страната се свива във времева динамика, доминирана от настоящето.“⁴⁶ Да, но настояще без минало и без бъдеще, без надежда; настояще именно на малките неща, на които човек може да се наслаждава.

⁴⁴ L. Giussani, *Uomini senza patria (1982-1983)*, цит. пр., р. 123; превод наш.

⁴⁵ Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, цит. пр., с. 182.

⁴⁶ И. Скализе, „Страна на пауза и с малко надежди: италианците търсят убежище в малките удоволствия“, в-к *Република*, 6 януари 2024 г., с. 7; превод наш.

Вторият грях срещу надеждата, посочен от дон Джусани, е стоицизмът като опит да не се желаят повече велики неща: „В основата си това е претенцията да съизмериш цялото със собствената си енергия, да можеш да измериш и да се справиш с тежестта на цялото със собствената си воля. [...] Това е самомнението, което ограничава измеренията на човека в упорития опит да се утвърди. Иде ти да цитираш Шекспир: „Да, има повече неща в небето и на земята, драги ми Хорацио, отколкото си мислиш с твоята жалка наука...“⁴⁷ Тази нагласа отъждествява изпълнението на желанието с предмети, които създаваме ние: ще бъда щастлив, ако имам жена или мъж, ако печеля достатъчно, ако имам деца, и то добри деца, ако... ако... През 1961 г. Джусани вижда как тази идеология, по същество нихилистична, се маскира като надежда, влагана в промяната на обществото според един колективен план, но днес можем да осъзнаем, че (с изключение на страните, където тази идеологическа илюзия продължава да подхранва диктаторски власти, които правят живота на цели народи тъжен и горчив) утопичната илюзия за власт, „самомнението, което ограничава измеренията на човека в упорития опит да се утвърди“, в нашето общество се е свела до утвърждаването на т.нар. индивидуални права, до отричането на всякакви обективни дадености, различни от избора на индивида (ако в мен има вик, както чухме в песента „Anyone“: „Има ли някой?“⁴⁸ ето този въпрос се оценява като абсурден), в променливост на всички нива, от смяната на партии и мнения според момента до отричането на сексуалното различие като обективен факт, в различните форми на джандър идеологията – която папа Франциск многократно⁴⁹ посо-

⁴⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., pp. 157-158; превод наш.

⁴⁸ „...is there anyone? / I need someone, oh / Anyone, please send me anyone / Lord, is there anyone? / I need someone (... Има ли някой? / Имам нужда от някой. / Някой, моля, изпратете ми някой. / Господи, има ли някой? / Имам нужда от някой)“ (Демис Ловато, *Anyone*, от албума *Dancing with the Devil... the Art of Starting Over*, 2021, © Island; превод наш).

⁴⁹ Неотдавна това беше Обръщението към участниците в международната конференция „Мъжът и жената – образ на Бог. За една антропология на званията“ (1 март 2024 г.), в което, наред с други неща, папа Франциск казва: „Много е важно да се състои тази среща, тази среща между мъжете и жените, защото днес най-уродливата опасност е джандър идеологията, която отменя различията. Помолих да се направят проучвания за тази грозна идеология на нашето време, която заличава различията и прави всичко еднакво; да заличиш различieto, означава да заличиш човековостта. От друга страна, мъжът и жената са в плодотворно „напрежение“. Спомням си, че съм чел един роман от началото на 20. век, написан от сина на Кентърбърийския архиепископ: „Господарят на света“. Романът говори за бъдещето и е пророчески, защото показва тази тенденция към заличаване на всички различия. Интересно е да се прочете, ако имате време, прочетете го, защото там са тези проблеми на днешния ден; този човек е бил пророк“, превод наш.

чи като най-напредналата точка на продължаващата „идеологическа колонизация“. Последният документ на Конгрегацията за доктрината на вярата, „Dignitas infinita“, е наистина много полезен – вземете да го прочетете, – за да се разбере къде е проблемът; в началото се прави разграничение между онтологичното достойнство, което има всеки човек, и други предполагаеми достойнства, които всъщност са отричане на достойнството, което имаме поначало. Папата неведнъж е сравнявал тази идеологическа колонизация с описаната в романа на Робърт Хю Бенсън „Господарят на света“⁵⁰ – с който сме добре запознати, – която стига до евтаназия и огромна нетърпимост към онези, които имат дълбоко разбиране за човека и реалността.

Но дори войните, които в момента ни изпълват със страх, имат за най-дълбок мотив това свеждане на очакването за изпълнение до собствен план, чийто обективен плод – констатираме го всеки ден – са развалините, унищожението на човешкото, отчаянието. Тук виждаме, че мечтата за човешкото самоутвърждаване, за автономния отговор на собствените желания, наистина се превръща в кошмар.

Толкова много млади хора, чието сърце въпреки всичко е все още живо, в свеждането на желанието до претендираната свобода да решаваме ние какво може да го задоволи, мечта, а не знак, се оказват несигурни в себе си, в своята стойност и място в света, тъй като никога не са били възпитани да обичат сърцето си в неговото търсене на безкрайното. Онзи ден, докато посещавах един център за неврологични, психиатрични и психологични изследвания и лечение на деца и юноши, отличник на международно ниво, в един момент, когато влязох в една стая, се озовах пред десетина млади момичета, страдащи от хранителни разстройства. Впечатлиха ме очите им: угаснали и тъжни; те бяха право в сърцето ми! Тогава лекарите ми разказаха за експоненциалното нарастване на броя на младежите, страдащи от тези и много други психични разстройства. Тези очи изглеждаха наистина безнадеждни. При посещението ми в друго заведение за психичноболни юноши имаше едно младо момиче, което ми се стори нормално, но после лекарката ми разказа историята ѝ, съставена от ситуации, в които няма кой да ѝ каже: „Ти си обичана, ти си желана“. Човек би си помислил: „Аз избирам кой да бъда“; всъщност без връзка с друг, който може да изпълни твоя Аз, оставаш безнадежден и губиш човековостта си. Докато гледах тези момчета и момичета, ми беше ясно,

⁵⁰ R.H. Benson, *Il padrone del mondo*, Jaca Book, Milano 2021.

че след като са им отрязали крилата на надеждата за пълноценно осъществяване, как биха могли да летят? Каква свобода е да бъдеш осъден да трябва сам да решиш кой си и след това да разбереш, че това не е достатъчно? В тази липса на надежда, в това примирение с нищото, в това отдаване на отчаянието, расте насилието към себе си и към другите. Струва ми се, че претенцията да се понижи нивото на желанието, като го свеждам до нещо, което аз решавам, е очевидна форма на унищожаване на човешкото.

Но ако сме искрени с устрема на нашата природа, с желанието, което ни съставлява, всичко желано ни води като знак към източника на всичко, към Бог. Нека да цитирам един пасаж от Данте: той обича желанието като път към Бог, макар да предупреждава, че сами, без Неговата помощ, ще бъдем изгубени! На една прекрасна страница от „Чистилище“ той говори така за душата, т.е. за всеки един от нас, с думи, които всички знаем и които са наистина удивителни: „Дошла от Този, който я лелее / сам в себе си [душата излиза от ръката на Бога, Който сякаш я оставя да лети като пеперуда, Този, Който я гледа с възхищение, с бащинска любов, сякаш ѝ се възхищава още преди да бъде, мисли за нея и я създава в любовта Си], подобна на дете, / което ту е тъжно, ту се смее [която се смее и плаче като невинно дете], / душата знае само, че расте, / че е на радостен баща творение [тъй като е приведена в движение от този Творец, от Безкрайния, от Бога, изпълнен с радост към нея] / и следва туй, което ѝ се ще [всещо още неопитната душа не знае нищо и знае само, движена от Този, Който с радост я създава, да се обърне охотно към онова, което я радва, т.е. би искала да се върне към онази радост, която единствена може да изпълни цялото пространство на нейното битие, хвърлено в реалността]. / Благата леки вкусува с наслаждение [„душата простичка“ влиза в света и намира нещо, което я привлича]; / те мамят я и следва ги отзад, / щом без юзда е нейното влечение [Тя веднага усеща вкуса на едно малко благо и веднага би се измамила, тичайки след първото нещо, което я привлича, ако нямаше кой да я насочва и сдържа, и да кара любовта ѝ да се насочи напред, още по-нататък]“.⁵¹

В друг прекрасен текст Данте казва, че човекът в действителност е като пред пирамида; в началото има малко благо; той е като дете, което

⁵¹ Чистилище. Песен XVI. В: Данте Алигиери, Божествена комедия, Народна култура, София 1975, прев. Иван Иванов и Любен Любенов, с. 221.

вижда фъстъци и се влюбва в тях, но след известно време те вече не му стигат и тогава вижда игра, но и тя не му стига, после вижда кон, после момиче; после вижда пари и тогава – казва Данте с голям реализъм – иска още пари, а после иска още повече пари. Но всички тези неща – коментира поетът – не са против структурата на нашата човековост, не са желаниа, които ни карат да се отклоняваме от Бог, стига да осъзнаем, че те не са достатъчни за нас и че са етапи по пътя, който ни води дотам да разпознаем кое е единственото добро, което ни е достатъчно. За Данте желанието е добро, то не трябва да бъде заличавано, защото е стъпка към съдбата.

Но в интервюто, което излезе миналия месец в „Трасе“, ме поразиха това, което казва норвежкият епископ Ерик Варден; мисля, че и вие сте го чели. Ще го прочета отново: „Желанието е израз на това, че сме създадени от Бога. То е нещо присъщо на човешката природа. Ние сме обитавани от ехо, от призив. Господ е Този, Който кара подобие на Си да пее в нас. Желанието е двигателят на моя живот, защото го насочва към пълнота, която е общение с Бога, преживявано и в отношенията с другите. Нашият грях е саботаж на желанието [Виждате ли? Грехът не е нарушаване на някакво правило, а е унищожаване на самите нас], което се фрагментира към много различни обекти. Но ако погледнем накъде ни води това дълбоко желание, осъзнаваме относителността на всички неща, които не са достатъчни, за да го изпълнят. И в същото време ги разпознаваме в най-истинската им стойност, защото само в светлината на онова, което утолява живота [Бог], дори всяко малко нещо разкрива своя смисъл“.⁵²

Голямата благодат

Колко хубаво! Срещнахме се с това преживяване да ценим цялото си човешко битие.

Днес повече от всякога, в света, в който живеем, в конкретната ситуация на тези дни, за да се надяваме истински, трябва да сме получили голяма благодат. Ето защо подемам пасажите, чрез които Джусани ни помага да разберем какво поражда срещата с Исус относно структурата на желанието, която ни изгражда, без да я отменя, а придавайки ѝ завър-

⁵² Е. Варден, „Да разшириш желанието“, интервю на А. Леонарди, сп. *Tracce*, бр. 3/2024, с. 18; превод наш.

шек. В началото на главата относно надеждата в „Може ли (наистина?!)) да се живее така?“ той използва, за да обобщи точките на размишлението си, един откъс от „В търсене на човешкия лик“, който беше предложен отново и във Великденската брошура от 1996 г.: „Надеждата е увереност в бъдещето по силата на една настояща реалност. Затова именно присъствието на Христос, опознато чрез спомена, ни прави сигурни в бъдещето. И тогава е възможно да вървим, без да се спираме, да се простираме без граници, изхождайки от увереността, че Той, както притежава историята, ще се прояви в нея“.⁵³

1. Едно присъствие

Коментирайки този текст в „Може ли (наистина?!)) да се живее така?“, Джусани твърди: „Първо. Съществува присъствие, животът на човека има присъствие, той има присъствие в себе си: присъствието на хората и нещата. Тези присъствия упражняват привличане, така че душата на човека започва с желания, които представляват пружината на всеки негов динамизъм. Човекът не е подмолен. Привлекателността на това присъствие събужда идеалите на живота: красота, истина, творчество, работа (творчеството е работа). Цялата привързаност, която човек изпитва към тези идеали – той привързва себе си, човекът, към тези идеали, – и следователно уважението, което придава на желанията си, [обаче] го заслепяват за преходността им: човек не вижда, че всичко това са знаци, знаци по пътя“.⁵⁴ Сякаш обобщава цялото пътуване, което сме изминали от снощи досега; и може би сега, именно заради това пътуване, го разбираме малко повече.

Отправната точка за разговор за надеждата е – видяхме това вчера – реалността, присъствието, позитивността на желанието, но също и изматата, в която лесно изпадаме. Присъствията, които карат желанието да вибира, събуждат привличане, което задвижва. Това положително движение обаче веднага се опорочава, привързвайки се към непосредствените присъствия, които събуждат желанията, вместо да ги изживеем като дар и знак, който ни препраща по-далеч. Затова се поражда онова нежелание да чакаме, което превръща желанията в мечти и затворени цикли, в затворени кръгове, които вместо да ни упътят, ни затварят.

⁵³ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, цит. пр., р. 265. Срв. Id., *Alla ricerca del volto umano*, BUR, Milano 2007, р. 92; превод наш.

⁵⁴ *Пак там*, pp. 265-266; превод наш.

2. Идеалът се случва

В този момент Джусани прави още една стъпка: „Второ. Случва се едно присъствие [сред многото присъствия] – присъствието на Словото Божие, станало човек в утробата на Мария. Става дума за присъствието на Този, от Когото са създадени всички хора и неща, става дума за Този, Който е сътворил света, следователно всички сътворени реалности са знак за Него, те намират своята истина (иначе са лъжа) и своето изпълнение (иначе са суетни) в Него. Всички идеали, събудени по пътя, са в зависимост от Него, Идеала [с главно „и“]; желанията на човека са истински и ефективни само ако са изживени в зависимост от желанието за Него. Опитът с любовта, с търсенето на истинското, с плодотворността, с конструктивността е модул за навлизане в опита с Неговата тайна: това е идеалът на живота на човека, след като Той дойде, за да остане до деня на славата Си. Но да преживяваш това очакване, е надеждата на всяка надежда“.⁵⁵

Ето защо присъствието на Христос, опознато чрез паметта – определени жестове, определени отношения, определени моменти като Хвалението тази сутрин, Тайнството и Литургията са инструменти на тази памет, която ни кара незабавно да разпознаем Присъствието, за което сърцето ни наистина е създадено, – връща нещата на мястото им: всичко е добро, всичко е мило, защото всичко е знак, то е стъпка, за да навлезем във връзката с Него.

а. Скокът от желанието към очакването се извършва в Христос

Именно Исус е Този, Който с идването Си превръща нашето желание, идеалите, които се събуждат по време на пътуването, в призови да Го очакваме с увереността, че идва Този, Когото очакваме. Това е като трансформация, като стъпка навътре в нашата онтология, като възстановяване на истинската ни онтология. В една паметна проповед в нощта на Възкресение Христово Бенедикт XVI говори за „качествен скок в историята на „еволюцията“ [настъпил с възкресението на Исус] и на живота като цяло към нов бъдещ живот, към един нов свят, който, започвайки от Христос, вече непрекъснато прониква в този наш свят, преобразява го и го привлича към себе си“.⁵⁶

⁵⁵ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, цит. пр., р. 266; превод наш.

⁵⁶ Бенедикт XVI, Проповед на Пасхалното бдение, 15 април 2006 г.; превод наш.

Връщам се още веднъж към текста от 1961 г., от който започнах-ме вчера. Така Джусани говори за този вид надграждане на човешкото, което позволява преминаването от желанието, от човешката надежда – обвита в несигурност и толкова лесно бъркана с мечти, които често се превръщат в кошмари – към християнската надежда, която приема цялата човешка надежда в себе си, но ѝ открива непредвидимо и безкрайно по-голям хоризонт, без граници, който можем да очакваме с увереност. В този текст той казва: „Едно събитие, един нов факт дълбоко променя условието на задачата. Бог лично се е вмъкнал в тази драматична ситуация на човека: вмъкнал се е чрез Христос. На първо място, Христос разкрива неподозираната широта на човешката съдба [...]. Смислът на съществуването, разкрива Христос, се крие в съдбата на една лична и свръхестествена връзка с Бога [...]. На второ място, Христос ни предлага в Себе Си конкретната възможност да постигнем тази непредвидима и тайнствена съдба. [...] Аз се превръщам в твой път, Аз съм залогът за решението, както и пътят към него. *Gratia Dei*: реализацията на човека е дар, много по-голям дар от непредвидения и непредсказуем произход на самия човек“.⁵⁷ Това е, от което сме изтъкани: надежда, очакване, отворено за безкрайното, и присъствието на Христос, Който предлага Себе Си като път, ни позволява да достигнем до изпълнението на желанието, от което сме изтъкани.

Нека се върнем към това, което дон Джусани отъждествява с най-висшия и дълбок момент от човешката и поетическата история на Леопарди, в коментара, който прави в „Може ли (наистина?!) да се живее така?“, „Христос дойде, за да изясни тази игра: „Всичко е знак за Мен. Всичко говори за Мен“. Всичко, което е велико в живота на човека, е пророчество за Него. [...] Когато човек предчувства това – както прави Леопарди в кулминацията на своята човешка траектория в химна „Към неговата жена“, – той веднага навежда душата си в очакване на другото: дори пред лицето на онова, което може да сграбчи, очаква друго; сграбчва онова, което може да сграбчи, но очаква друго. Надеждата не е в това, което можеш да сграбчиш, а в нещо друго. Нещо друго... [...]. Следователно надеждата, която Христос събужда и подхранва, е човешката надежда, от която благодатта изважда илюзията, идваща от всички неща; не защото те са негативни сами по себе си, а защото тяхната позитивност е да пре-

⁵⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., р. 159; превод наш.

прашат към друго, иначе се превръщат в идол. Християнската надежда е надеждата на човешкото желание, но по своето съдържание тя носи един различен свят⁵⁸.

Затова всеки, който живее срещата с Христос, не е „преодолял“ човешката надежда, която остава „смела ситуация на очакване на бъдещо добро, трудно и тежко за окото на настоящето“⁵⁹ казва Джусани в този текст. Онези, които преживяват срещата с Христос, са открили, че бъдещото благо, което така или иначе остава Тайна – защото не можем да го определим по никакъв начин, – има настоящо лице, а именно Самия Христос.

Откритието за обичайното нещо като знак на Христос го прави вечно, завинаги. Когато някой подарява роза от любов, с времето тя увяхва и умира, но значението, което носи като знак – любовта на подаряващия, – остава завинаги и по някакъв начин я прави съпричастна, дори след като увехне, към вечното значение, на което е била средство. За влюбения тази роза не престава да бъде роза, а придобива несравнимо по-голямо значение; може би момичето я запазва, изсушава я и я поставя в рамка; то не би направило това с всяко друго цвете, а го прави, защото това цвете се е превърнало в знак, в препратка към някакъв смисъл.

Ние живеем от това. В религиозната история на човечеството това е онова, което религиозният човек нарича „сакрална реалност“. Ако в някоя пещера или на някой камък се е проявила Тайната (спомнете си за някое явление на Дева Мария или за горящия храст), този камък си остава камък, но никога повече няма да бъде камък като всеки друг, защото фактът, че е бил посредник именно на Вечното, на Тайната, на Безкрайното, остава завинаги и неговата стойност става безкрайна и непреходна, сакрална. Знаем това добре ние, свещениците, които често намираме статуетки или иконки в църквата, оставени там от някой, който е трябвало да се отърве от тях и не му се е искало да ги изхвърли на боклука, тъй като това са свещени изображения.

„Нека свещеникът да го направи...“, все едно: свещеникът, който е помазан, може да реши. Онова, което „носи“ смисъла на действителността, излиза от пошлостта на нормалните неща, черпи от вечното завинаги. Това не е просто суеверие, а разказва за това как сме създадени да разпознаваме всичко като знак на Този, Който го е създал.

⁵⁸ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, цит. пр., pp. 337-338; превод наш.

⁵⁹ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., p. 156; превод наш.

Нека си помислим какъв поглед може да има към другите, към Творението, към света човек, който вижда и разпознава всичко, всеки човек в това, че произлиза от Тайната, която е неговият смисъл и затова го прави сакрален. Вече не съществува разделение на сакралното от профанното, защото тъй като всичко е свързано с Христос, всичко по някакъв начин става сакрално. В перспективата на Вечния, Който ни съобщава в Исус, тогава разбираме, че дори нещата, които възприемаме като големи противоречия на надеждата, т.е. грехът, скръбта и смъртта, са пронизани от съзнанието, че само в Него те намират смисъл, който ние може би още не познаваме. Тогава почти би могло да се каже, че те стават сакрални, в смисъл че препращат към Него, като търсене на смисъл и прошка, и в този смисъл те са победени в Него, както цялата литургия на това пасхално време известява, изпълнена с ликувание. Тъй като Исус е възкръснал, всичко се оказва в рамките на тази определеност; дори смъртта е победена, още сега и завинаги.

в. Неговото присъствие, разпознато във вярата, преобразява настояще и бъдеще

Това настояще, в което Той е, като Присъствие, около което всичко е подредено в нов и сакрален смисъл, прави човека сигурен за утрешния ден. Ето разликата между погледа в бъдещето на човека, който има тази структура на желанието, но не е срещнал Христос, и този на човека, който е получил голямата благодат. Дон Джусани казва: „Какво прави християнският живот? Той те кара да живееш настоящето с такова внимание към всички неща от настоящето, че като обръщаш внимание и на морето пред теб, виждаш на последния хоризонт на морето една точица; и това не е кораб, който си тръгва, а кораб, който идва. Това е съдбата, която идва при теб; и е велик ден, когато забележиш точицата, която е съдбата, която идва, както за Христофор Колумб: било е велик ден, когато той започва да съзира малка ивица земя“.⁶⁰ Затова очакването на бъдещето е уверено: дори и да не го познаваш все още, знаеш, че участта е сигурна и добра, защото е в ръцете на Този, Който те обича.

3. Неговото присъствие умножава усилията ни стократно

Нека се върнем към обобщението на текста „Може ли (наистина?!) да се живее така?“, който продължава така: „Трето. Той, следователно, трябва

⁶⁰ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 185; превод наш.

да влезе, за да определи всички опити, при които човешката надежда – това е двигателят, надеждата! – търси върховното, изконното преживяване, което прави сто пъти по-вълнуващи авансите, които са обичайните човешки преживявания. Способност за близост или обич към Христос, повишаване на стойността на труда, възвисяване на обичта, исторически протагонизъм като творение на Божия народ: това са последствията“.⁶¹

Затова можеш да бъдеш внимателен към всички неща от настоящето и отзивчив към това, което идва от Тайната; и каквато и форма да приема то, в крайна сметка знаеш, че то е доброто за теб. Той притежава историята и ние също притежаваме настоящето в едно вече дадено притежание. Акцентът е върху това причастие: дадено. Христос ми позволява да притежавам настоящето, защото в настоящето е Той, и следователно, приемайки съдържанието на настоящето като Негов дар, аз наистина го притежавам (всичко става сакрално) и съм сигурен за утрешния ден, какъвто и да е той.

Исус обещава на Апостолите, че когато получат Светия Дух, те ще владеят настоящата и бъдещата реалност в пълнота като Него и дори ще вършат по-големи неща от Него, както се казва в 14. глава от Евангелието на Йоан: „Истина, истина ви казвам: който вярва в Мене, делата, що Аз върша, и той ще върши, и по-големи от тях ще върши [Разбирате ли? Ще върши по-големи неща!]; защото Аз отивам при Отца Си. И каквото поискате от Отца в Мое име, ще го направя, за да се прослави Отец в Сина. Ако поискате нещо в Мое име, Аз ще го направя“.⁶² В увереността в Него ние ставаме герои на една новост, която навлиза във всичко, но нашата надежда е винаги и само Той. В „Може ли да се живее така?“ дон Джусани цитира случката с Апостолите в 6. глава от Евангелието на Йоан, когато в синагогата на Капернаум Исус казва, че ще трябва да ядат плътта Му и да пият кръвта Му, и всички Го изоставят, смятайки Го за луд. Тогава Той пита Своите, които са останали, въпреки че не разбират: „Да не искате и вие да си отидете?“; Петър взема думата от тяхно име и отговаря: „Но ако си отидем от Теб, къде ще отидем?“.⁶³ Джусани коментира: „Надеждата, която Петър, Йоан и Андрей имаха в Исус, се основавала на какво? Исус за тях бил Някой, на Когото говорели на „ти“, бил Присъствие: [...] Той бил човекът, на Когото приемали да принадлежат, Който основавал

⁶¹ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, цит. пр., р. 266; превод наш.

⁶² Иоан. 14:12-14.

⁶³ Срв. Иоан. 6.

тяхната увереност за бъдещето“.⁶⁴ Именно внушителността на Неговото присъствие ни прави уверени за бъдещето.

Бих могъл да разкажа във връзка с това нещо от моя опит, за отиването ми в Перу преди двадесет и три години или за назначаването ми за епископ миналата година. И в двата случая това бяха големи избори, които предполагаша „изгаряне на корабите“ – за да използвам подходящ образ, също защото така постъпил Ернан Кортес, когато пристигнал в Америка, като обет да не се връща вече обратно, – защото ставаше въпрос за това да кажа „да“ на цялостна промяна в живота ми – това не беше мой план, напротив, ако трябва да бъда честен, до деня преди да ме помолят да замина, аз не мислех за това, – която приветствах и приех защото знаех какво ще се случи, а защото признавах, че тази стъпка беше и е дар, който идва от Исус, и следователно можех да се обзаложа, да рискувам. Знаеш на Кого се поверяваш и на Кого поверяваш бъдещето си, което не знаеш и дори не можеш да си представиш, но знаеш, че това е пътят, по който Той те кара да вървиш към пълнота, към съдбата.

В деня преди предложението да замина за Перу – отскоро бях назначен за енорийски свещеник в Коверчано (известен квартал във Флоренция; между другото, когато архиепископът ми каза: „Изпращам те за енорийски свещеник в Коверчано“, почти се засрамах, защото първото нещо, което ми дойде наум, беше: „Енорията е на петстотин метра от стадиона!“) – ми се струваше, че имам завършен и добър живот. Преразглеждайки го по-късно, когато вече бях в Лима, какъв качествен скок в съзнанието за Христос, а следователно и в самосъзнанието ми! И каква благодат на стократно умноженото разбиране на харизмата, към която вече принадлежах (запознах се с Движението на шестнадесет години), но от която виждах само върха на айсберга! Каква сила на новост и интензивност на живота щеше да ми даде тя във великата история на Движението в Латинска Америка, която предишния ден нямаше почти нищо общо с мен, освен че пеех: „Червена вечер, Belo Horizonte, очите ми никога не са те гледали...“.⁶⁵ Винаги съм си мислел, че не бих могъл да живея на място, от което не се вижда куполът на флорентинската катедрала, толкова много бях и съм привързан към моя град. А пък то оттогава насам приключението е това, което продължава да предизвиква и движи вярата ми.

⁶⁴ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 186; превод наш.

⁶⁵ R. Ronza, „Rossa sera“, in *Canti*, цит. пр., р. 266; превод наш.

Същото се случи и миналата година: вече се чувствах предизвикан, но и някак удовлетворен в новото си положение: бях енорийски свещеник във Флоренция, наскоро бях напуснал различните епархийски длъжности, които ми бяха поверени през предишните години (и които, честно казано, малко ми тежаха), защото моят архиепископ, кардинал Бетори, ме остави свободен за новата задача – която ми беше поверена от август 2022 г. – да отговарям за латиноамериканския регион на нашето братство. Това беше още едно огромно предизвикателство. Спомням си, че си бях определил среща с Давиде, защото след едно пътуване до Аржентина, където имаше възможност за много конкретно църковно служение, си помислих, че може би ще е полезно да отида да живея там. Между другото, в последния разговор, който имах с него, моят архиепископ ми беше казал: „Ако можеш, остана енорийски свещеник тук...“. Очевидно това „ако можеш, остана“ бях разбрал като „ако искаш, можеш да отидеш“.

Но дойде денят, понеделникът преди Рождество Христово 2022 г.: когато на мобилния ми телефон се появи номер от Рим, помислих, че е рекламно обаждане, и два пъти изключих телефона. На третия път отговорих и това беше апостолическият нунций! Търсеше ме, за да ме уведоми за назначаването ми за епископ на Сан Миниато. Това беше нов скок, който приех, знаейки много добре, че става дума за отговорност, която ме плашеше заради моята негодност и обективно слабоумие. Но как бих могъл да откажа? Въпреки че съм „*bis chero qualunque*“ (за тези, които не знаят флорентински, това означава „обикновен будала“), аз се доверих. От друга страна, нунцият ме попита: „Какво ще отговориш на папата?“. Можех ли да откажа на папата? Още веднъж се доверих на Него. Но надграждането в този случай не се състоеше *tout court* в дара на Тайнството, изцяло Негова благодат, а се разпростира в провокацията – която оттогава преживявам всеки ден – към съзнанието, което имам за Христос, в отъждествяването с Него, към което съм призван без възможност за неразбиране. Между другото, връзката ми с Латинска Америка продължи – това също беше немислимо за мен – и след назначаването ми за епископ. Незабавно бях приел за даденост, че ангажиментът ми към Латинска Америка ще приключи. Но в разговора, който вече бях планирал с Давиде и който придоби друго съдържание, той очевидно ми каза: „Защо не можеш да продължиш?“, аз протегнах ръце и отговорих: „Трябва да попитам апостолическия нунций, моя епископ и председателя на Италианската епископска конференция, кардинал Дзупи“. Нео-

чаквано и тримата – все още не бях ръкоположен за епископ – ми казаха да продължа. Така че приех, защото изпитах, че отзивчивостта е за стократно увеличение, което след това се превърна – тъй като не можех да ходя често в Латинска Америка – в общностно ръководство заедно с Фернандо от Аржентина, Стефания от Еквадор, Оливерио от Мексико и други. Започна нов начин на ръководене на опита с Движението благодарение на тяхната по-голяма отговорност. Общностно ръководене, което например се изрази в проведената през март в Бразилия асамблея с всички ръководители от Латинска Америка, която беше зрелищна. Тази прекрасна стъпка не се случи заради идеологически проект, а като се подчиних на дадените условия. Така или иначе, именно опитът на цял един живот (една голяма благодат), потвърждава, че като казваме „да“ на Исус, Който владее историята, обещанието се изпълнява и съдбата се приближава все повече до нас, посреща ни.

4. „Само Той е“

Дон Джусани продължава: „Четвърто. Грешката остава като болка, тя не е възражение [и цитира известната фраза от „Мигел Маняра“]: „Всичко това никога не е съществувало: само Той е.“ Наистина, мисълта, сърцето... цялата ни способност за взаимоотношения, почти неусетно, се съсредоточава върху Христос“. Не е, така да се каже, евтино извинение. „Само Той е“⁶⁶ означава, че и грехът вече не е възражение. Действително, Джусани казва: „Само Той е.“ Не само не е изключването на баща ми и майка ми, но е приемането, във възвеличаването на Христос, на баща ми и майка ми; баща ми и майка ми влизат с Него, в Неговата фигура; най-любимият човек влиза в Неговата фигура, в сърцето, в центъра на Неговата фигура“⁶⁷ тоест превръща се в знак, в път. Всичко можем да открием в уникалността на Неговото всеобхватно присъствие.

Той не крие от нас, дон Джусани, че тази преживявана надежда е път към притежаването на едно трудно благо. И това „само Той е“ от „Мигел Маняра“ не е подминаване на нашето зло без осъждане, на нашето зло, което се противопоставя на Христос (напротив, спомнете ли си Мигел Маняра, който е толкова заключен в угризението за стореното зло, в съзанието за своята вътрешна порочност, че не може да се почувства опро-

⁶⁶ Срв. O.V. Milosz, *Miguel Mañara*, Jaca Book, Milano 2010, p. 49; превод наш.

⁶⁷ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?*, цит. пр., pp. 266-267; превод наш.

стен? Той се чувства така, защото не може да излезе от мъката си за злото, което е извършил), а обещанието, че болката и покаянието за греха са въведение към благодарността, която след това ни води до откритието, че Христос е всичко и всичко можем да намерим в уникалността на Неговото всеобхватно присъствие.

Грехът остава и боли, но и той се превръща във вик към Неговото безкрайно милосърдие.

Това, напомня ни дон Джусани, предполага да бъдем търпеливи. „В търпението си ще владеете живота си“, казва Исус в Евангелието от Лука.⁶⁸ И описва търпението така: „Търпението е способността да носиш всичко с разумната смелост да не отричаш нищо, да не забравяш нищо и – внимавай! – да не отхвърляш нищо“.⁶⁹ И това е търпението да останем в пътя, който Христос ни дарява, в компанията, която Го прави присъстващ за нас: „Пребъдете в Мене“.⁷⁰ Търпението е това да се вкопчим в Него, да се върнем при Него след грешката, да Го помолим за прошка и да се върнем на пътя, следвайки Го. Затова колко е важно да сме привързани към знаците на Неговото присъствие, което ни променя, към тази компания, към Тайнствата, към честата изповед, при която получаваме Неговото опрощение, към Литургията и Евхаристията, в която ни дарява Себе Си.

„Пребъдете в Мене.“ Остават умората, грехът, предателството, които обаче губят способността си да ни обезценяват, да ни приземяват, да ни отдалечават от Христос. Все още падаме, все още се отдалечаваме, все още се заблуждаваме, че това, което си представяме, което мислим, изпълнява желанието на сърцето. Грехът си остава грях, но за да погледнем отново към Него, за да извикаме към Него, за да се върнем при Него. Надеждата има тайна и тя е тайната на Отца, на Неговото милосърдие, Неговата прошка, която ни прави новородени. Чуйте с какви прекрасни думи Пеги казва това: „Човек се пита, казва си: но как става така, / че този извор на Надеждата вечно тече, / че вечно извира, че вечно блика? [...] / Там трябва да има някаква тайна. / Някаква загадка. [...] / „Добри хора, казва Бог, не е нужно много.“ / Нейната загадка не е сложна. / И тайната ѝ не е трудна. [...] / Но точно с мръсните води тя прави изворите си с чиста вода. / И затова никога не липсва. // Но и затова тя е Надежда. [...] // Нова вода с използвана вода. // Извори със стара вода. / Свежи души със стари

⁶⁸ Сrv. Лук. 21:19.

⁶⁹ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 204; превод наш.

⁷⁰ Иоан. 15:4.

души. [...] // Как успява, как го прави, / това, деца, е Моята тайна. / Защото Аз съм нейният Баща“.⁷¹

Дон Джусани коментира този текст така: „Възстановяването на надеждата след една наша грешка е толкова голям подвиг, че поетът Пеги го нарича „тайната загадка на надеждата“, защото опрощението на злото е именно тайна. „Тайната загадка на надеждата, която с мръсни води прави чиста вода и прави свежи души със стари души“: това е прераждане. Кръщението е началото на това прераждане, принцип, който действа сто години, ако човек живее сто години, 103 години, ако живее 103 години, който действа 1299 пъти, ако човек е извършил 1299 гряха, и който действа 10 003 пъти, ако човек е извършил 10 003 гряха“.⁷² Неговото милосърдие, голямата благодат.

5. Домът на надеждата

Но това милосърдие, тази пречистена вода, това възраждане на надеждата си има място, дом, жива компания, в която процъфтява, както пее Клаудио Киефо в „Песента за нара“.⁷³

Дон Джусани я описва със следните думи: „Пето. Мястото на това събитие е църковна компания; „църковна“ означава хора, които са се събрали заради това: заради Христос. Нашата компания е само приятелство. Нашата компания е само приятелство и с пожелание да ставаме все повече приятели нека да отидем да ядем!“.⁷⁴ Така той завърши обобщението на „Може ли (наистина?!) да се живее така?“, но имаме да кажем още нещо, преди да отидем да ядем.

Църквата е това място, домът, в който надеждата непрестанно се съживява, мястото, създадено от Исус, за да ни издига непрекъснато в трудното пътуване към съдбата, мястото, където сме гледани с погледа на Бога, Който ни бленува още преди да сме съществували. Това е мястото, където Той ни обича в нашата немощ и където отново сме изправени на крака чрез благодатта на Тайнствата и ежедневната компания на „обла-

⁷¹ C. Péguy, *I misteri*, цит. пр., pp. 254-255; превод наш.

⁷² L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., p. 207; превод наш.

⁷³ C. Chieffo, „Canzone del melograno“, in P. Scaglione, *La mia voce e le Tue parole*, Ares, Milano 2006, p. 268.

⁷⁴ L. Giussani, *Si può (veramente?!) vivere così?*, цит. пр., p. 267; превод наш.

ка свидетели⁶⁷⁵, с които ни заобикаля. В Църквата, в нашата компания, изтъкана по Негова благодат от нашата бедна и греховна човековост, е Божието присъствие, което ни изкупва от злото и смъртта.

Затова трябва да гледаме на нашето приятелство като на нещо сакрално, с което Христос иска да Си послужи, за да покаже лицето Си на всички. Така гледа на него и папата, който ни написа в писмото си от 30 януари т.г.: „Благодарен съм на Господ за жизнеността, която Движението непрекъснато демонстрира в своето дело на евангелизация и братолюбие към днешните мъже и жени“. И също така ни каза, че тази жизненост се нуждае от нашето единство, което той нарече „пазител на плодотворността на харизмата“.⁷⁶ Единството е дар, защото Друг ни е направил едно цяло. Той ни е направил „едно“. В „Защото Църквата“⁷⁷ дон Джусани подема три текста на св. Павел, които си позволявам да цитирам: „Защото всички сте синове Божии чрез вярата в Христа Исуса; всички, които в Христа се кръстихте, в Христа се облякохте. Няма вече иудейин, ни елин; няма роб, ни свободник; няма мъжки пол, ни женски; защото всички вие едно сте в Христа Исуса. Ако пък вие сте Христови, тогава Авраамово семе сте, и по обещание наследници“.⁷⁸ Колко пъти дон Джусани е налагал точно това: „Всички вие едно сте“, тоест едно цяло, една личност, „в Христа Исуса“. „Дето няма ни елин ни иудейин, ни обрязване ни необрязване, ни варварин ни скит, ни роб ни свободник, а всичко и във всичко е Христос.“⁷⁹ „Защото чрез един Дух всички сме кръстени в едно тяло, било иудеи или елини, било роби или свободни; и всички с един Дух сме напоени.“⁸⁰

Нашето единство в голямото единство на Църквата е пътят, то е като коритото на река, която води към съдбата, към устието, към Христос, към Този, Който изпълнява очакването и надеждата. Потокът на новия живот, който чрез дон Джусани е достигнал до нас и непрекъснато ни ражда, по чиста благодат от Господ, е това конкретно място, този дом на надеждата.

⁷⁵ Срв. Мауро-Джузепе Лепори, *С поглед, вперен в Исус, начало и завършек на вярата*, Римини 2023, прев. Нина Билева, с. 27-29, <https://it.clonline.org/cm-files/2023/05/30/libretto-frat2023-bulg.pdf>.

⁷⁶ Франциск, „Писмо до Давиде Проспери“, 30 януари 2024 г., сп. „Tracce“, бр. 3/2024, с. 1; превод наш.

⁷⁷ Срв. L. Giussani, *Perché la Chiesa*, цит. пр., pp. 98-99.

⁷⁸ Гал. 3:26-29.

⁷⁹ Кол. 3:11.

⁸⁰ 1 Кор. 12:13.

В Църквата, в Движението, има домове, жилища: домовете на *Memores Domini*, домовете на нашите семейства, домовете, които са нашите групи на Братството, призвани да бъдат отражение на единствената Църква, в сакраментален смисъл: както всяка осветена хостия носи Самия Иисус, така и ние сме заедно, за да разпознаем сред нас Неговото присъствие и да си помагаме да го следваме, да останем привързани към извора, да течем в руслото на това дарено единство, но и търсено и искано.

В „Защото Църквата“ дон Джусани говори по следния начин за учленяването между Вселенската църква и конкретната общност, в която човек среща и живее вярата: „Начинът да се научи какво е целокупната Църква е [...] да се стигне до дъното на църковния опит, с който човек се е сблъскал, при условие че този опит има характеристиките на истинска църковност. Ето защо послушанието към целокупната Църква, зависимостта от нея, учленяването с нея, разпознаването на себе си с другите фактори, налични в сферата на християнския живот, са аспекти, които определят валидността на събирането. В противен случай причината, поради която човек придава стойност на своята сбирка, не е тайната на Иисус Христос, която се съобщава на историята и света, а нещо, което е намалило нейния обхват. От друга страна, целокупната Църква в исторически план може да изпъкне само във временна извънредна ситуация, на определено място, в определена среда. Как Иисус Христос може да бъде съобщен в дадена среда, ако не чрез група християни, създаващи, че принадлежат автентично към самата Църква? Без тях целокупната Църква в тази среда сякаш не съществува: местната Църква има стойност като извънредна ситуация на целокупната Църква, която без нея не би изпитала историческата конкретност“.⁸¹

В това учленяване преобладаващото като конкретно отношение у всеки, който е част от нея, е любовта към единството, а тя се подхранва от следването: послушанието към пастирите, казва папата, и сътрудничеството „с готовност и лоялност към онези, които са призвани да ръководят Движението. Само това послушание, постоянно преоткривано и подхранвано, ще може да осигури сред вас все по-богат опит в християнския живот и обновяване на вашето присъствие в света за доброто на цялата Църква“.⁸² Дон Джусани разказва, че Движението е започнало в момента,

⁸¹ L. Giussani, *Perché la Chiesa*, цит. пр., р. 112; превод наш.

⁸² Франциск, „Писмо до Давиде Проспери“, цит. пр., с. 1; превод наш.

в който се е задействало единството с онези момчета, срещнати на улица „Ламармора“ на излизане от училище и които той започнал да следва: не тях, а единството с тях, Онзи, който се проявявал в него. „Движението беше възходящата точка на всичко, защото то изискваше моята принадлежност. Тоест, в началото на Движението първият, който играеше, бях аз. Така че, когато след първия учебен час, след първия ден на преподаване в лица „Берше“, се изправих пред първите три момчета на улицата, се прибрах въщи целият притеснен за себе си: с каква отговорност, с какво самосъзнание, с какво себевъвличане трябваше да отговоря и да съответствам на това, което започвах да възприемам, говорейки с тях! Разбирах, че не мога да ги видя отново на следващия ден, без да заема позиция пред това разширяване на въпроса: аз принадлежах на тези три момчета; принадлежах не на тях, а на единството с тях. Нещо се беше случило.“⁸³

Следването в просене на Христос – следването е на просяците, както казахме снощи, т.е. на онези, които нямат какво да претендират, нямат какво да защитават – е пътуване. Това ни зарежда с онази наивна дързост, която прави от нас свидетели; прави ни силни в свидетелството и същевременно без претенции, способни да привестваме всеки намек за истинност у всеки срещнат, за да може Той, Исус, да бъде познат и обичан и да спаси нас и света. Ние сме призвани, би казал отново Пеги, да „подхранваме [...] / с плътта и кръвта си, / със сърцето си, / плътските думи, / вечните думи, временно, плътски произнесени [...], да запазим живи във времето / тези думи, произнесени живи във времето“.⁸⁴

„Ти на надеждата си извор жив“: Мария и Църквата

Бих искал да завърша, като наблегна на аналогията – подчертана от цялото Предание – между Църквата (и нашата компания) и Дева Мария. Прави го преди всичко с онова, което Пеги твърди за Дева Мария. В едно интервю под редакцията на нашия приятел Рафаел Герес в „Encuentro Madrid“ от 2021 г. Фабрис Хаджидж ни дава ключа към неговото тълкуване: „От богословска гледна точка надеждата със сигурност е добродетелта, която се ражда, когато вярата и любовта се учленяват, когато небето и земя-

⁸³ Л. Джусани, „Принадлежност към жилището като движение към единството на живота“, в сп. „Litterae Communionis-Grasse“, бр. 1/1997, с. III; превод наш. Става дума за много интересен текст, в който дон Джусани разказва за появата на идеята за Движението у него.

⁸⁴ С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., р. 211; превод наш.

та, грешникът и светецът, плътта и чистотата се учленяват. Ето защо зад всяко свое размишление за надеждата Пеги вплита чудесно размишление за Дева Мария, плътска и чиста. Тук, наистина, се крие трудността. Много е лесно да бъдем само на небето или само на земята. Но най-трудното е да бъдем и на двата полюса; и да се обърнем към небето, без да бягаме от земята, защото в противен случай ще се окажем с религия, която се превръща в опиум за народа. Но не е необходимо и да бъдем само на земята, така че, например, в името на осъществяването на една просто човешка справедливост, да стигнем дотам да унищожим всичко, да изтръгнем всичко – и доброто жито, и плевелите; необходимо е да оставим място за Страшния съд“.⁸⁵

Но ето какво пише Пеги: „На всички твари им липсва нещо. [...] / На тези, които са плътски, им липсва именно да бъдат чисти. [...] / А на тези, които са чисти, им липсва именно да бъдат плътски. [...] // А на нея, напротив, не ѝ липсва нищо. / Освен наистина да бъде Самият Бог. [...] / (Но това е в реда на нещата.) // Защото, бидейки плътска, тя е чиста. / Но бидейки чиста, тя е и плътска“.⁸⁶

В това парадоксално единство Пеги вижда задачата на Мария като „сигурност на нашата надежда“. Но ако аналогията Мария-Църква е приложима, парадоксалното съжителство на чистота и плътскост се реализира също в Църквата и в нашата компания. Подобно на теракотата на Лука дела Робия „Посещение на Дева Мария при св. Елисавета“, моделирана през 1445 г., първата известна изцяло релефна статуя от глазирана теракота. Възрастната жена се хвърля в коленете на Мария, която е толкова млада, почти дете, защото е изпълнена с благодат, благодат, която вече я изпълва; присъствието на Христос се показва в тази детска и зряла младост, изпълнена със съзнание за Тайната и цялата красива: тя е детето надежда. Изпълнена с благодат: тя е точно образ на това, което е Църквата, на това, което сме ние, нашето движение. Джусани се моли така в паметното кратко послание (едно от последните) по повод поклонничеството до Лорето за 50-годишнината на Движението: „О, Богородице, ти си сигурността на нашата надежда!“ Това е най-важната фраза за цялата история на Църквата; в нея се изчерпва цялото християнство. „Ти си сигурността на нашата надежда“ показва разцвета на нещата. Без Дева Мария не бихме могли да

⁸⁵ *Fabrice Hadjadj. Una vida en clave de esperanza. Diálogo con Rafael Gerez Kraemer*, под редакцията на Carmen Giussani, Bookman, Madrid 2021, p. 65; превод наш.

⁸⁶ С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., p. 200; превод наш.

бъдем сигурни за бъдещето, защото сигурността за бъдещето ни идва от Христос: Тайната на Бога, Който става човек. [...] Така за нас молитвата към Христос все повече се отъждествява с молитвата към Дева Мария⁸⁷.

Завършвам с поздрава, който дон Джусани отправи към участниците в срещата в Римини през 2002 г. – в тези последни свои години, когато при всеки повод говореше за Мария:⁸⁸ „Ти на надеждата си извор жив: надеждата е единствената гара, на която големият влак на вечното спира за миг. Ти на надеждата си извор жив. Защото без надежда няма възможност за живот. [...] Нека този жив извор на надежда всяка сутрин – всяка сутрин – да бъде най-хапливото и упорито непосредствено чувство за живот, което може да съществува. Затова нека бъдем приятели. Да останем приятели; как, да останем приятели? [...] Ти на надеждата си извор жив. Пожелавам ви да бъдем другари, да се чувстваме приятели до дъното на сърцето си, дори и да не се познаваме пряко. Ние се познаваме косвено, но дори повече, отколкото ако беше пряко. Извор жив, Девице Майко, на висша цел завършек ти сама си. Какво нещо! Да кажеш това след седемдесет години, е наистина впечатляващо. Очевидно е, че на света няма нищо сигурно освен в това. Чао и извинете за моята дързост⁸⁹. За моята също!

„Царице небесна“

⁸⁷ Л. Джусани, „Поклонничество до Лорето, 16 октомври 2004 г. По случай петдесетгодишнината от зараждането на „Comunione e Liberazione“, сп. „Tracce“, бр. 10/2004; превод наш.

⁸⁸ Нека си припомним как в новото издание на „Защото Църквата“ от 2003 г. поиска да добави заключителна глава за Мария, начало и образец на Църквата и на нашата компания, където между другото четем: „Дева Мария ни въвежда в Тайната, тоест в смисъла на нашите дни, в смисъла на отминаващото време; нейният поглед ни води по пътя, нейният пример ни възпитава, нейната фигура съставлява планът на нашето намерение. Щедра майка, тя ражда за нас великото Присъствие на Христос. Ние сме утешени, опростени, ободрени, нахранени, обогатени, развеселени от това Присъствие, което се ражда отново от плътта на Дева Мария. Поради тази причина всеки ден я молим да ни направи съпричастни на нейната свобода, на нейната отзивчивост, на нейния път“ (L. Giussani, „Perché la Chiesa“, цит. пр., р. 309; превод наш).

⁸⁹ L. Giussani, „Извор жив“, сп. „Tracce“, бр. 8/2002, с. 2-3; превод наш.

Събота следобед, 13 април

Волфганг Амадеус Моцарт

Концерт за пиано и оркестър №24 в до минор, К 491 Пиано, Клара Хаскил
Orchestre des Concerts Lamoureux – Игор Маркевич „Spirto Gentil“ n. 32, (Philips)
Universal

■ ВТОРО РАМИШЛЕНИЕ

Джовани Пакози

Радостта на бедния

И днес следобед ще се заемем с „Носете надежда“ – текста на дон Джусани, който цитирахме няколко пъти тази сутрин. Заключителният параграф е озаглавен „Възвишеното във всекидневния живот“.

„Всеки, който участва в общността на Църквата [т.е. участва в мястото, където Христос присъства, правейки възможна нашата надежда], живеейки нейната Литургия, изпитва два точни фактора на опит: сигурност и действеност. Една дълбоко смирена сигурност, защото нейната основа не е в мен, а в Някого, от Когото всичко става възможно. „In spem contra spem. Spes autem non confundit“ [„Без никакво основание за надежда. А надеждата не посрамя“]. Действеност, която не се свежда до определени моменти и не се отъждествява само с определени начинания, а която инвестира всеки миг и изкупва в печалбата от една благородна задача всеки най-кратък жест. Действеност, която реализира възвишеното в привидната баналност на най-жалкия живот.“ На това място има едно прекрасно изречение: „Не може ли възвишеното да бъде всекидневно, така както виното и водата?“⁹⁰

Каква вълнуваща перспектива! Това ни връща към всичко, за което размишлявахме тази сутрин, към увереността, която се проектира в бъдещето именно по силата на тази близост с възвишеното, с Тайната, станала обаче присъствие, което инвестира обикновените неща и ги прави

⁹⁰L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., pp. 161-162; превод наш.

знак на самото възвишено, придавайки им сакрална стойност. Дон Джусани завършва статията, като припомня необходимостта от възпитаване в надежда: „На тази земя човек не принадлежи на Христос, освен в надеждата. Затова именно във възпитаването в надежда се прониква в опита с изкуплението“.⁹¹ Но как се възпитава човек в нея?

Преди да преминем към отговора, отворям малка скоба. След като споменах темата на този следобед, някой ми напомни как в „Привлекателността на Исус“ дон Джусани ни приканва да имаме предвид две неща.⁹² От една страна, удивлението от привлекателността на реалността, на нещата, което раздвижва желанието ни. От друга, жертвата, необходима за възпитанието на нашата надежда. Жертва в смисъла, за който говорихме тази сутрин, за да направим сакрално всяко нещо, разпознато като знак на онова, което привлича повече от самото нещо. Казах тази сутрин, помислете какъв поглед може да има човек, който вижда всички неща, всички отношения, всички хора като сакрални, защото са разпознати като мястото, където се проявява Тайната.

И така, как се възпитава в надежда? Нека подемем „Може ли да се живее така?“, за да открием как опитът с изкуплението може да се превърне в мигновено съзнание, познато като хляба и виното.

Чувството, което се ражда в човека, живеещ с надежда, е упование, но – твърди дон Джусани – има пресечна точка, препятствие, което трябва да се преодолее, за да се живее в тази настояща близост, изпълнена с доверие към бъдещето. „От надеждата към упованието препятствието, което може да възникне, е приписването на сигурност в бъдещето на определени неща, които вече притежаваме: например пари, например коса, например златни очила, например приятелства, например покровителството на големци, например умението да пеem, мускули... според всички версии и всички образи. Какво би могло да попречи на упованието [...]? Нещо, което притежаваме, в което полагаме, именно, упованието си; нещо, което вече притежаваме. Но тогава става дума за това да не притежаваме, поне по този начин би ставало дума за това да не притежаваме, а добродетелта, която се занимава с това да не притежаваме, е добродетелта на бедността.“⁹³

⁹¹ Пак там, р. 162; превод наш.

⁹² Срв. L. Giussani, *L'attrattiva Gesù*, BUR, Milano 1999, pp. 34-37.

⁹³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., pp. 255-256; превод наш.

Възможно ли е дон Джусани, разглеждайки такъв фундаментален и противоречив въпрос като бедността, да привежда такива минимални, почти смешни, бихме казали, факти като пречка за житейското упование? Може ли надеждата и произтичащото от нея жизнено чувство, упование-то, да бъдат възпрепятствани от привързаност към косата, към златните очила, към уменията да се пее, към мускулите? И все пак той дава точно такива примери. Те са привидно незначителните притежания, от които се състои нашето ежедневие. Почти е плашещо да си помислим към колко много неща можем да се привържем, как можем да положим сигурността си в притежанието на определени настоящи блага, за да гледаме към бъдещето, а не в увереността за Неговото присъствие. Полагането на нашата увереност в „сигурно“ настоящо притежание е възражение срещу надеждата: „Сигурно означава определено от нас, предвидено от нас, избрано измежду това, което ни е удобно, избрано измежду това, което най-много ни изнася, избрано измежду това, което най-много ни дава богатство и следователно, финансова сигурност“.⁹⁴ Надеждата като увереност за бъдещето идва от това, че притежаваме Христос сега. Вярата ме кара да разпознавам присъстващия сега Христос и затова съм сигурен за бъдещето. А пък да се положи увереността в определено притежание, в притежанието на определено нещо, това е пречката. Ние имаме това или онова и тогава сме сигурни. И за бъдещето, по същия начин, искаме това или онова и надеждата се свежда до всичко това. Тук се сблъскваме с нещо, при което няма *et-et* (като да кажем: „Мога да се надявам на Христос и също така да се надявам на финансово благополучие“). „Мога да се надявам на Христос и също така да се надявам на успех“, а *aut-aut*. Добре помним Исус, когато говори за алтернативата между това да служиш на Бога или на мамона.⁹⁵ Също и защото, добавя дон Джусани, всяко нещо, което не е вярата, на което поверяваш своята увереност, не е трайно, времето го отнема.

Бих искал да направя едно *nota bene*, което се отнася до това как можем да намалим и нашата принадлежност към Църквата и към харизмата по този произволен начин. Наистина, можем да поверим увереността си за бъдещето на един образ на нашата компания, определен от нас, на наша собствена интерпретация на онова, с което сме се сблъскали,

⁹⁴ *Пак там*, р. 257; превод наш.

⁹⁵ Срв. Лук. 16:13.

а не на обективното присъствие на Христос в конкретната история на харизмата, както тя достига до нас сега, на реалния път, който Църквата ни потвърждава, че е сигурното присъствие на Христос. Така можем да съдим за тази история въз основа на „косата, златните очила, уменията да се пее“ или на факта, че чувстваме определени неща или не ги чувстваме, че изпитваме инстинктивна симпатия или не. Вместо притежанието на нещо, което постоянно ни се дава, което получаваме, което не е в наша власт, ние поверяваме своята увереност на нещо, което държим и владеем, „определено нещо“, така както го искаме ние. Условието да се измъкнем от шантажа на тези редукции на вярата и надеждата е бедността.

От този подход отвън, от разглеждането на бедността като условие да не бъдем сведени до мярката на нещата, на които се поверяваме, Джусани преминава към очертаване на основата на ценността на бедността: „Тогава на какво се основава ценността на бедността? На увереността, че Бог е Този, Който изпълнява; Христос изпълнява желанието, което те кара да се родиш: „Тоя, Който почна у вас доброто дело, ще го върши дори до деня на Иисуса Христа“.⁹⁶

Следователно увереността, че Той ще изпълни обещанието, ни прави свободни от нещата: ето го непосредствения плод на бедността – свободата.

„Не си роб на нищо, не си привързан към нищо, не си прикован към нищо [...]: свободен си. [...] Не си роб на онова, което използваш, защото си роб единствено на Този, Който ти дава увереността в твоето щастие.“⁹⁷

Снощи Давиде цитира случката с богатия младеж, нали? В драмата на това, че е трябвало да реши към какво наистина е привързано сърцето му, се намираме малко или много и ние. И все пак именно признанието, че единствено Христос е източникът на тази увереност, ни освобождава. Но колко ни коства тази бедност! Как винаги се опитваме да я изгоним, релативизирайки я, позволявайки на привързаността към нещата да ни пороби, и така – както винаги се случва, когато допуснем дистанция, дори минимална, дори милиметър, от това, което ни се предлага – губим най-доброто.

В книгата за месец февруари, препоръчана от Движението, а именно тази изключително оригинална биография на св. Франциск, написана от

⁹⁶ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 258; превод наш.

⁹⁷ *Пак там*, р. 259; превод наш.

Честъртън,⁹⁸ той описва бедността на Франциск с парадоксални – както винаги, – но много въздействащи изрази.

Той въвежда описанието с определението, което Франциск дава за себе си като за жонгльор на Бога. И казва, че обръщането на перспективата, с което в някакъв момент Франциск започва да гледа на света, може да се сравни с това как го вижда акробат, който ходи на ръце. „Някаква гледка, например някакъв пейзаж – казва Честъртън, – може да бъде видяна понякога по-ясно и по-живо, ако я погледнем наопаки.“⁹⁹ И мистериозният обрат, който се случва в живота на Франциск, когато приема бедността за своя невеста, наистина може да бъде описан с този образ на света, видян с главата надолу. Нека да видим какво означава това, защото може би образът на акробата ни оставя малко объркани: „Ако някой вижда света обърнат, с всичките дървета и кули, увиснали с върховете надолу сякаш в езеро, едната от последиците от това ще бъде подчертаването на идеята за зависимостта. В латинския език тук се създава директна връзка, тъй като думата *dependere* означава просто ‚виси‘. [...] Ала ето най-важното нещо: докато при нормално гледане ширината на зидовете и здравината на основите на стражевите кули и високата цитадела биха създавали впечатление за сила и трайност, след обръщането същата тази тежест като че ли би свидетелствала за тяхната слабост и за грозящата ги опасност. [...] Вместо само да се гордее със своя силен град, че не може да бъде помръднат от мястото си, той би благодарил на Всемогъщия Бог, че градът не е бил напуснат и не е паднал; би благодарил на Бога, че не изпуска от ръцете си цялата вселена като голямо кристално кълбо, чупещо се в падащите звезди“. В този момент той добавя нещо затрогващо: „Може би св. Петър е виждал света по този начин, когато бил разпънат на кръста с главата надолу“.¹⁰⁰

Да виждаме как всичко зависи от любовта на Този, Който ни го дарява, Който ни го дарява сега. Така че бедността е това да се изправиш пред всичко, приемайки го с благодарност, без претенции. Тази сутрин казахме, че нищо не струва, ако не в това, че е дар и знак на Единствения необходим, Христос. Образът на Честъртън е прекрасен: този, който осъзнава, че цялата реалност – включително и всичко, свързано с нас – в

⁹⁸ Гилбърт Кейт Честъртън, *Свети Франциск Асизки*, Добрия печат, София 2001, прев. Благовеста Лингорска.

⁹⁹ *Пак там*, с. 95.

¹⁰⁰ *Пак там*, с. 99-100.

този момент излиза от Бога, Който я поражда, виси на Него. На следващите страници Честъртън развива тези разсъждения, като дава да се разбере, че погледът на „мистика“ вижда нещата в тяхното излизане от Бога, докато Бог ги привлича в битието. Той казва например: „Който е видял целия свят, увиснал на косъма на Божието Милосърдие, именно той е съзрял истината; бихме могли дори да кажем: студената истина. Който е видял своя роден град обърнат наопаки, го е видял правилно“.¹⁰¹

Така Честъртън интуитивно долавя и ни показва корена на францисканската радост, която е и характеристиката, която дон Джусани подчертава като най-красивия плод на живяната бедност: „Може да изглежда парадоксално, ако заявим, че някой си човек се зарадвал страшно много, когато разбрал, че е длъжник. [...] Подобен безкраен кредитор [защото Бог е Този, Който ни е дал всичко] споделя радостта с безкрайния длъжник, понеже и двамата са едновременно длъжници и кредитори. С други думи, дългът и зависимостта стават удоволствия пред лицето на свършената любов“.¹⁰²

Радостта на Франциск блика от съзнанието, че всичко е благодат, дар, който идва от неопетнената любов на Бога, на Когото се поверява без задръжки. Във връзка с това дон Джусани отбелязва: „От свободата от нещата, която бедността носи със себе си, се поражда чувство, което никой друг няма, освен този, който е беден, т.е. този, който не свързва надеждата на живота си с определени неща, избрани от него. [...] От тази свобода от нещата, която се поражда от увереността, че Бог върши всичко, произтича друга характеристика на бедната душа, а именно радостта, на която образът на св. Франциск е като емблема в историята на християнството“.¹⁰³

Да нямаш какво да защитаваш, да получаваеш всичко на мига, в увереността за Христос, прави човека радостен. „От вярата се поражда надеждата, в надеждата е радостта, защото радостта не може да бъде спечелена и изживяна, освен в увереността за едно бъдеще.“¹⁰⁴ Радост, защото, макар да осъзнавам, че всичко е дар – а без това осъзнаване би останала само непоследователността на всичко, защото нещата биха се разпаднали, ако не си давах сметка, че в този момент Бог е Този, Който ги поддържа и под-

¹⁰¹ Пак там, с. 105.

¹⁰² Пак там, с. 107.

¹⁰³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., pp. 259-260; превод наш.

¹⁰⁴ Пак там, р. 260; превод наш.

държа мен, – съм сигурен, че бъдещето е добро, че най-доброто предстои, защото това ще бъде начинът, по който Бог ще отговори на желанието и очакването, които ме съставляват. И ще го направи, ще отговори в непредсказуеми, все нови и нови форми, и съм сигурен, без страх от неизбежната жертва, която става условие за още по-ясно осъзнаване, че само Бог е достатъчен. *Quid animo satis?*

„Както описвам в първия том на Училището на общността, бях прочел една книга за францисканството, в която всяка глава започваше със заглавие. В едно от тези заглавия в началото имаше *Q* – „Когато“, главата започваше така, – това *Q* имаше за дръжка малка птичка, а вътре в него беше силуетът на св. Франциск пред изгряващото слънце: символ на човешката чувствителност на нашия народ, на нашия род, пред най-красивия субект в природата: това е радостта. И *Q* въвеждаше една фраза в нозете на св. Франциск. „*Quid animo satis?*“, какво ѝ стига на душата? Всъщност изразът на радостта – „Какво ѝ стига на душата?“ – е именно в този въпрос, защото връзката между св. Франциск и най-красивото природно явление е била вечна перспектива, перспектива на вечното, знак на вечното. Така в истинската любов има толкова радост, колкото и липса на притежание. Ненапрасно, говорейки за девствеността, казваме, че тя е бедност, че тя е бедност в своята крайна степен, и затова, посвещавайки се на Бога в девствеността, човек трябва да даде и парите си, защото без бедност няма чистота на посвещението. [Някой ми беше казал, че това, което най-много поразява в нашите *Memores Domini* в Съединените щати, е не толкова, че те живеят девствеността си, а че парите им са общи. В Америка изглежда невъзможно това да се случи; а може би дори в нашите семейства понякога изглежда невъзможно.] В една любовна, емоционална връзка именно перспективата на вечното я прави щастлива и докато я прави щастлива, я прави свободна от условия: колкото повече е тази откъснатост в нея, толкова по-щастлива става тя. С това не се изчерпва наблюдението и описанието на всички моменти: може да има първоначален период на по-голямо задоволство, но става дума за задоволство, а не радост; радостта остава.“¹⁰⁵

Третата характеристика на човека, който живее в бедност, в свобода, е, че нищо не му липсва, нищо не ти липсва. Беден е онзи, който е сигурен в някои велики неща, и следователно не му липсва нищо, дори това, което

¹⁰⁵ *Пак там*, р. 263; превод наш.

има, го притежава само за да го даде. Дон Джусани стига дотам да каже: „Утвърждаването на Един Друг като смисъл на самия теб не означава да дадеш петстотин лири в общата каса, а да дадеш всичко, цял себе си в общата каса“.¹⁰⁶ Утвърждаването на Един Друг, тоест на великото Присъствие, „ще позволи великото изграждане на отношенията ти с жената или мъжа; увереност в някои велики неща, която ще позволи архитектурата на твоя намеса в обществото, която ще позволи на работата ти да се издигне в очите ти като хубаво, полезно нещо“.¹⁰⁷ Ако не за това, за какво си струва да се живее?

Последното наблюдение, с което Джусани доразвива темата за бедността като условие за упованието – което е чувството за живот, породено от надеждата, – уточнява, че бедността е също така условие за онази дистанцираност, която е необходима за познанието.

Мисля, че сме добре запознати с примера от „Религиозното чувство“, глава 12, където той говори за разстоянието, необходимо, за да се види една картина, която, видяна твърде отблизо, би изглеждала просто като съвкупност от петна, но пък видяна от правилното разстояние, оживява с красотата и хармония.¹⁰⁸

И тук Джусани се връща към св. Франциск и онази негова забележителна фраза: „След Бога и небесната твърд – Клара“. Той я коментира по следния начин: „По-голямо възвеличаване на любовта от това е трудно да се измисли. Но помислете за дистанцията, която е имало, от метрична, десетична мерна гледна точка. Въсъщност не става въпрос за мярка, а в крайна сметка за контекстуална компания – обектът, Клара, в очите на Франциск е поставен в голямата компания на Вселената [тоест на Бога], – не става въпрос за мярка, а за компания, и в крайна сметка за любов, тоест за себеотдаване, за себедаряване. По-добре е да се каже „себеотдаване“, защото така се изяснява идеята за дара; при дара човек винаги си запазва правото да бъде ценен, защото е дал правото на благодарност, а това го кара да загуби всичко; докато при себеотдаването – не, то е чисто. Себеотдаването: колкото повече човек обича, толкова повече се отказва от себе си, утвърждава само другия“.¹⁰⁹ В дистанцираността на бедността човек познава и обича.

¹⁰⁶ *Пак там*, pp. 264-265; превод наш.

¹⁰⁷ L. Giussani, *Certi di alcune grandi cose (1979-1981)*, BUR, Milano 2007, p. 386; превод наш.

¹⁰⁸ Срв. Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, цит. пр., с. 172-173.

¹⁰⁹ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., p. 269; превод наш.

Затова в бедността вече не си привързан към нещата, към хората, заради собствената си сигурност, а само с оглед на тяхната съдба, следователно на тяхното добро и истина: „Колкото повече обичаш, толкова по-лека, по-лесна, по-свободна става връзката“,¹¹⁰ непретенциозна. Бедността те кара да имаш и да го използваш, сякаш не го имаш, сякаш не го използваш. Това описание на бедността се среща в Посланието на св. Павел до коринтяните: „Това ви казвам, братя, защото времето нататък е късо, та ония, които имат жени, да бъдат като че нямат; и които плачат – като че не плачат; и които се радват – като че се не радват; и които купуват – като че не притежават; и които се ползват от тоя свят – като да се не ползват; защото е преходен образът на тоя свят“.¹¹¹

Упованието: да висииш над пълнота

В този момент дон Джусани, в „Може ли да се живее така?“, използва един впечатляващ образ, който веднага ни кара да си спомним за изразите на Честъртън, за които споменахме. Отказът, който предполага бедността, сякаш ни оставя да висим над бездната, без да сме привързани към нищо, но вместо това: „Бедността не е предназначена да ни остави да висим над празнотата, а бедността, която се ражда от надеждата, е предназначена да основе, да възвиси, да разшири, да изпълни с доверие целия свят, който очите ни жадно виждат. Резултатът от бедността, раждаща се от надеждата, се нарича упование, което е противоположно на това да висииш над празнотата. Упованието е противоположно на това да висииш над празнота: то е да висииш над пълнота“.¹¹²

Присъствието, което сме открили с вяра, поддържа живота сега и завинаги и затова можем да гледаме към бъдещето, поверени („упование“ идва от *fidere se alicui*, „поверявам се“) на Друг, на Него, без страх, докато съдбата се изпълни.

а. Отдаването

Упованието, продължава дон Джусани, е отдаване като отпускането на дете в ръцете на майка му. Както го описва Пеги, отдаването, видно от страната на Бога, това отдаване е присъщо на надеждата и е силата на

¹¹⁰ Пак там, р. 277; превод наш.

¹¹¹ I Кор. 7:29-31.

¹¹² L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 278; превод наш.

човека: той отдава себе си и това трогва Самия Бог. Детето надежда получава всичко, което поиска, подобно на децата. „Ах, добри са те, преструват се, че нищо не правят, / негодниците, / добре знаят какво правят, / невинните. [...] / Със своя невинен вид; / със своя вид на незнаещи нищо; / на незнаещи.“¹¹³ Паоло Проспери отбелязва в текста „Тайна на тайните. Надеждата у Пеги“: „В своето незнание на нищо детето знае това, което дори възрастният някога е знаел, но е забравил. То знае за парадоксалната сила на чистото очакване, за онова искане, което получава енергията на своя тласък не от усещането за собствената заслуга, а от голото и сурово поверяване на безвъзмездността на една любов, която предхожда всяка заслуга“.¹¹⁴

Бог ни гледа, Той ни „бленува“, както казахме тази сутрин, както баща детето си, в нашето поверяване на Него, почти с претенция, която не е претенция, защото не се подхранва от нашите представи, а само от нашето упование в Него. То е като хитростта на децата, които знаят, че нямат никакви заслуги, които да си припишат, и могат само да се поверят. Нека отново да чуем Пеги: „Децата са нови създания. / Те също, те преди всичко, те първи завладяват небето насила. / *Rapiunt*, те отвличат. / И то каква приятна сила и каква нежност на силата! / Как охотно бащата търпи, / как обича да търпи насилието на тази сила! / Прегръдките на тази нежност. / Що се отнася до мен, казва Бог, аз не познавам нищо на света толкова красиво / като хлапе, което бърби с добрия Бог / на края на една градина. [...] / Едно малко човече, което разказва своите неволи на добрия Бог / по най-сериозния начин на света“.¹¹⁵ „Блажено детство. Цялото им малко тяло, цялата им малка личност, всичките им малки жестове са пълни, капещи, преливащи от надежда. [...] / Вие, децата, подражавате на Исус. / Вие не Му подражавате. Вие сте младенци Исус. [...] / В детството си ние достигахме до Исус.“¹¹⁶

Отдаването на упованието е това на Исус към Отца и тук разбираме, че да бъдеш като децата, не е инфантилизъм, а да се оставиш на Него, дори пред лицето на жертвата, страданието, скръбта, с „наивна дързост“, с увереността, изразена в Псалм 130, именно „като дете, отбито от май-

¹¹³ С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., р. 179; превод наш.

¹¹⁴ Р. Prosperi, *Mistero dei misteri. La speranza secondo Péguy*, Scholè-Morcelliana, Brescia 2023, р. 137; превод наш.

¹¹⁵ С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., р. 388; превод наш.

¹¹⁶ *Пак там*, pp. 180-181; превод наш.

чини гърди“¹¹⁷, без да знаеш предварително какво ще се случи, но да си сигурен, че с Христос можеш да отидеш без страх до края на света. Това трябва да е било упованието, което Апостолите са изпитвали, когато са били с Исус. Дон Джусани отбелязва: „Белегът за поверяването е, че човек сякаш се извежда от всички източници на гордост; той вече не се гордее, за него става невъзможно да се гордее, защото нищо не е негово, а всичко става негово, ако нищо не е негово“¹¹⁸.

В. „Всичко мога в Този, в Когото е моята сила“119

Това отдаване на упованието не отпада заради предателството, в което изпадаме отново. „Симоне, обичаш ли Ме?“ По-силно от нашето падение е Неговото милосърдие, ако Го погледна в лицето.

„Не увъртай и недей да бъдеш перфекционист, а гледай Христос в лицето [...]. Не се стреми към съвършенство, а гледай в лицето Христос, гледай в лицето Един! Най-простото, най-лесното... но най-неудобното, най-неудобното, защото вече не можеш да следваш себе си. Щастието е да следваш Друг. Разбира се, да гледаш Христос в лицето и да не правиш планове за съвършенство, означава, че човек гледа Христос в лицето, истински желаейки доброто, истински желаейки да бъде истински, истински желаейки да обича: „истински желаейки Теб, Господи“¹²⁰

„Всичко мога“, но не в смисъл на непукизъм, който ни кара да мислим, че можем да грешим, и без това все сме укорявани – впрочем това би било краткотрайна илюзия, защото ще бъдем засмукани от самия непукизъм, – а с истинско желание за Него, да бъдем опростени от Него.

Между нас съществува и това недоразумение, поради което можем да кажем, че сме в руслото на правилната река, която ме води така или иначе. Карас казваше: „Какъв късмет имаме ние, които сме срещнали Джусани!“ Наистина е голям късмет, че срещнахме Джусани, най-големият късмет, обаче да се оставим да бъдем носени от течението, без наистина да искаме да се променим, сякаш следвайки от разстояние, в дългосрочен план е уморително без тази наивна дързост.

¹¹⁷ „Господи, сърцето ми не се е гордяло, очите ми не са се високо дигали, и аз не съм се занимавал с велики и непостижими за мен работи. Не смирявах ли и не успокоявах ли душата си като дете, отбито от майчини гърди? Душата ми беше в мене като дете от гърди отбито. Нека се уповава Израил на Господа отсега и довека“ (Пс. 130).

¹¹⁸ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., р. 282; превод наш.

¹¹⁹ Срв. Фил. 4:13.

¹²⁰ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., pp. 283-284; превод наш.

Този риск се прояви пред мен в Лима през 2008 г., когато почина нашият голям приятел, Божият раб Андреа Ациани. Мнозина сигурно са прочели книгата, която беше публикувана за него.¹²¹ Тъй като Бог винаги ни показва милосърдието Си чрез конкретни лица, конкретното лице на тази компания, всички ние, които бяхме ежедневни свидетели на неговата реална святост, изпълнена с милосърдие и стремителност на предложението, с които Андреа даваше всичко от себе си и се отнасяше към нас, се чувствахме сякаш носени на раменете му от него, дори с всичките ни недостатъци. Винаги можехме да гледаме към него и наистина, гледайки към него, можехме да погледнем отново там, където гледаше той, тоест към Движението, към Христос. Но понякога това беше оправдание да не поемаме отговорност да станем ние простодушни като него, поверени на Христос като него. Така че когато той умря, а той умря внезапно, оправданието ни някак си отпадна. Ние се оказахме донякъде изгубени. А сега? Кой ще ни накара да се съвземем от грешките ни? Към кого ще погледнем? Това беше доста голямо предизвикателство, защото трябваше да признаем, че трябва да направим крачка, не по отношение на способностите, а в простодушието и искреността на едно истинско доверие към конкретното лице, към което Андреа винаги е гледал, към харизмата, към Църквата, Исус, с тази чистота и цялост (като доверието на децата), която, вместо да завиждаме, можехме да започнем да изпитваме и ние.

Пеги говори за свобода и безвъзмездност на чеда, а не на боязливи слуги, в погледа ни към Бога, който Му е угоден, в който Бог благоволява. Това са прекрасни страници, защото показват човешкия ръст, който разцъфтява от надеждата, положена в Христос, от доверието, изпълнено с упование, от безрезервната увереност в изпълнението на Неговото обещание.

„Нима може да е удоволствие да бъдеш обичан от роби? [...] / Когато веднъж човек се опита да бъде обичан свободно, подчинението вече не доставя никаква наслада. [...] // Както тяхната свобода е отражение на Моята свобода, / така и Аз обичам да откривам в тях известна безвъзмездност, / която да е като отражение на безвъзмездността на Моята благодат. [...] // Харесва Ми, че в известен смисъл те се молят не само свободно, но и сякаш безвъзмездно. / Харесва Ми, че падат на колене не само свобод-

¹²¹ G. Mereghetti – G.C. Peluso, *Andrea Aziani. Febbre di vita*, Itacalibri, Castel Bolognese 2023.

но, но и сякаш безвъзмездно. [...] / Харесва ми, че те обичат, казва накрая Бог, не само свободно, но и сякаш безвъзмездно.¹²²

Това е радостта да се повериш, надеждата в Него, а не тази от получаването, според представата, която имаме за това, което искаме. Това е радостта на св. Франциск, който вижда всичко, докато непрестанно блика от пълнотата, която е Бог. Да бъдем желани и обичани, е непрестанното откритие, което прави безвъзмездно и свободно нашето поверяване на Божията ръка, която ни води в живота.

с. От упованието – празникът, от празника – мисията

Нека направим още една крачка напред. Да бъдеш обичан, желан, опростен по този начин, е празник, дори още с поглеждането на лицето на Исус празникът започва: „Това е празникът, който окачествява всяко събуждане, всяка сутрин, всеки път, когато казваш „О, Боже“, всеки път, когато Го погледнеш и кажеш „О, Боже, прости ми“: това е празник, настъпва празник; упованието е такова състояние на духа, че от всяка твоя позиция изважда празник [това е празникът на блудния син]. Ако имаш упование, дори от всичките ти слабости се ражда способност за победа с Този, Който е твоята сила, ражда се способност за победа, която е дързостта на онези седем-осем ученици, които първи са Го последвали. Бяха седем-осем и те вече имаха и си повтаряха съзнанието, че побеждават света, че са новият еврейски народ: този, който ще победи света, защото бяха с Него“.¹²³

Вярвам, че именно това е породило интуицията на Анас, изразена в песента Празникът започва: празникът е да бъдеш на брега на Божието море, тоест да не бъдеш повече господар на себе си, а да се оставиш на Него, да се повериш на Него и на Неговия план. „Празникът започва, / бягай и не спирай, приятелю мой. / Това е празникът на края на злото / на брега на Божието море. [...] / И стъпка по стъпка към морето / всичко е по-просто и е на път да започне. / Не чувствам никаква болка, която да е моя, / страдам от любов и радост като Бог.“¹²⁴ Вече я няма моята болка, моята жертва: има я жертвата на Исус и болката на Исус в мен. Така че това е празникът на избавлението. Това е бащиният празник за завръщането на блудния син.

¹²² С. Péguy, *I misteri*, цит. пр., pp. 322, 327; превод наш.

¹²³ L. Giussani, *Si può vivere così?*, цит. пр., pp. 285-286; превод наш.

¹²⁴ „Празникът започва“, текст и музика: Антонио Анастасио; превод наш.

Тогава празникът е мисия, защото е поставяне на едно ново, празнично присъствие в света. Една завършена човековост, която живее в обстоятелствата, като дава всичко, за да бъде Той разпознат, за да може надеждата, която ни одушевява, да съживи надеждата на хората. Помните ли точката от Първия ден от новата година на живот на общността? „От вярата – мисията.“¹²⁵

Намерих един текст от 1999 г., притурка към „Трасе“ от декември, озаглавен „Юбилеят и животът“, който според мен може да бъде полезен за разбирането на мисията, към която сме се устремили с надежда. Дон Джусани казва: „В Гватемала, по време на пастирското си посещение през март 1983 г., Йоан Павел II каза, че Христос е новото оръжие на един нов свят. Но тази надежда не се основава на моите ресурси или на ресурсите на това проектирано его, които са обществото, лидерите, нещата, които човекът създава; този нов живот, тази надежда се основава на това Присъствие. В края на краищата вярата е разпознаване на едно Присъствие, а разпознаването на това Присъствие одухотворява човека хиляди пъти на ден, в каквото и положение да се намира, дори в смъртта, и следователно дава способността да се отвори за другите с чистота, тоест с безвъзмездност. Ето защо Христос, Изкупител на човека, не се отнася само до отвъдното, а до тукашното, което е днес, до тукашното, което е този час, което е след час, в компанията, в която съм, в компанията, в която ще бъда; следователно тази надежда няма брегове, тя обхваща целия свят. По своята природа тази надежда е социална, по своята природа няма човешки проблем, потребност или ситуация, които да не я засягат и от които да не се чувства положително заинтересована. Великата формула на християнския живот, изречена от св. Павел, е: „In spe contra spem“. Ето защо християнинът е изключителен човек, който се ангажира с въздействието върху хората и нещата във всяко положение, дори политическото, защото това Присъствие е раздвижило водите на нашето голямо, ужасно, страшно положение, на нашето голямо блато на безсилието, това Присъствие е влязло и е раздвижило всичко, и тези вълни стигат до крайните брегове, тоест обхващат света до края на Земята. По тази причина вече няма нищо, което да е чуждо на моя конкретен миг; тогава аз живея своя конкретен миг с опит за любов, която на християнски език се нарича „приношение“

¹²⁵ „Вярата, изпълнение на разума“, 2023 Fraternità di Comunione e Liberazione, прев. Нина Билева, с. 14-15, <https://it.clonline.org/cm-files/2023/10/27/gia2023-bul.pdf>.

за целия свят. Това приношение ме кара да плача от скръб за моята низост и ме отваря в радостта на една надежда именно защото не почива върху мен, а минава през мен, използва ме. Ето защо, въпреки че съм толкова низък, че мога да дам много малко, аз давам това малко¹²⁶. Надеждата, положена в Христос, ни кара да искаме всичко да бъде изпълнено с Неговото присъствие, да обнови надеждата на света.

Във връзка с това искам да направя един последен цитат от текста от 1961 г. Дон Джусани говори за „действеност, която не се свежда до определени моменти и не се отъждествява само с определени начинания, а която инвестира всеки миг и изкупва в печалбата от една благородна задача всеки най-кратък жест. Действеност, която реализира възвишеното в привидната баналност на най-жалкия живот“¹²⁷. Той е казал това още през 1961 г.! Не става въпрос да се правят сензационни неща, а всичко да се прави с отдаване на себе си на Него, което прави всеки жест „възвишен“ като принасяне на себе си за целия свят. Следователно да бъдем там, в обществото, в ежедневните обстоятелства, със съзнанието, че това, което е връхлетяло нас, е за всички.

Мисията живее и се реализира в принадлежността, в нашето единство, което ни поддържа, за да внесем в конкретиката на ежедневните обстоятелства новия поглед към реалността, който се поражда от вярата. Да живеем, носейки съзнанието за това единство, което не е само вътрешно съзнание, вътре в „баналността на живота“, ежедневния. Да бъдем присъствие в местата на конкретния живот, да поставим оригинално присъствие: не въоръжени с реч или план, а способни да преценяваме и свободни да предлагаме нов и съзнателен начин на живот, който се разиграва във всеки детайл, който ни ангажира изцяло до мозъка на костите.

Спомнете ли си описанието на първите християни, съдържащо се в „Посланието до Диогнет“¹²⁸. Друг свят в този свят: християните са в света като всички останали, обличат се като всички останали, но те са началото на друг свят в света. Искам да ви прочета едно своеобразно днешно послание към Диогнет. То е свидетелството на един приятел бразилец, който описва компанията, в която живее с приятелите си от Движението: „Долавям в себе си и в компанията на приятелите, които живеят вярата заедно

¹²⁶ Л. Джусани, „Юбилеят и животът“, сп. *Tracce*, бр. 11/1999, с. XII; превод наш.

¹²⁷ L. Giussani, *Porta la speranza*, цит. пр., pp. 161-162; превод наш.

¹²⁸ *Послание към Диогнет*, гл. V: <https://rado76.wordpress.com/2008/05/21/diognet/>. Гръцкият текст се намира в PG II, coll. 1167- 1186.

с мен, някои много очевидни характеристики. За моите приятели всички обстоятелства, всяко едно от тях, имат смисъл и по тази причина те са хора, които са благодарни за всичко, което се случва, дори за страдание-то. Те имат внимателен поглед, изпълнен с нежност към другия, защото другият е знак на Христовото присъствие. Те са търпеливи, няма нищо, за което да се оплакват или да се сърдят, защото резултатът не зависи от собствените способности, а от Христос, и всичко допринася за връзката с Него. Те умеят да прощават, защото са наясно със собствения си грях и с прошката, която получават при всяка грешка. Те имат надежда, защото знаят, че Той идва и всичко допринася за това. Те не остават незабелязани в работната среда, защото дават свидетелство за един по-човечен житейски формат, тяхното свидетелство за Христос е техният житейски формат“.

В едно есе от „КвазиTischreden“ дон Джусани казва: „Който вярва в Исус, е завладян от силата на Христовата тайна, въведен е в Неговата личност и по този начин става едно тяло в буквалния смисъл на думата, а това тяло се разширява, предназначено е да се разширява, да бъде плодносно“.¹²⁹ Бях впечатлен да прочета това, защото за всичко, което казва, той винаги дава основанието. А основанието, както сте чували, е съзнанието за присъствието на Христос, за Неговата прошка, защото Той е смисълът на всичко. И онези, които живеят от вярата и изпитват надежда, откриват, че са едно цяло. Дон Джусани продължава: „Връзката между Христос и компанията, в която Той е, прави тази компания плодотворна: тази компания е предназначена да завладее света, да притежава света“.¹³⁰

Спомнете си Първия ден от новата година на живот на общността, когато Давиде се позова на думите на монсеньор Паоло Мартинели, апостолическия викарий на Южна Арабия, когато каза, че да бъдеш мисионер, означава да бъдеш изпратен,¹³¹ да живееш в компания в реалността със съзнанието, че си изпратен.

Дон Джусани говори за това по следния начин: „Когато бяхме четири деца в лица „Берше“, имавме това много по-ясно убеждение, отколкото всички хора сега: че сме създадени, за да поемем света. Дотолкова, че след две години първите, които излязоха от лица, поискаха да отидат на мисия. И две години по-късно ние отидохме на мисия: единственият слу-

¹²⁹ L. Giussani, *Una presenza che cambia*, BUR, Milano 2004, p. 368; превод наш.

¹³⁰ *Пак там*; превод наш.

¹³¹ Срв. „От вярата – мисията“, във Вярата, изпълнение на разума, цит. пр., с. 14-15.

чай на мисионерска реалност, замислена, поддържана – финансово и като хора – от момчета. Единственият случай в историята, въпреки че никой не го казва. [...] Тази компания с Христос е предназначена да бъде плодотворна, тоест да навлезе в целия свят. С разрастването ѝ става все по-очевидно, че в рамките на човешкото общество тя представлява народ: това е различен народ; който възприема, замисля, преценява, обича, решава и реализира по различен начин“.¹³²

В друг текст той подчертава, че упованието в Този, Когото сме срещнали, Го превръща в критерий за разбиране, за преценка и в конкретен идеал на всеки жест. Тук е документирана една нова концепция за живота и за света: „Основният въпрос следователно е концепцията за човека: какво предполага радикалната промяна, която Христос е внесъл във възприятието, представата, в чувствата на човека? Каква промяна е внесъл в понятието за ума, в понятието за сърце, в понятието за народ, в понятието за човека, отговорен за живота на един народ, за водач и ръководител на един народ? Ако човек изведе тези неща, тогава започва да желае обществото да бъде такова, тогава се бори в обществото. [...] Най-важното нещо си остава вярата, но вяра, която е обмислена, мобилизирана в сблъсък с нещата, които се случват, с времето и пространството, с всичко, което се случва там. Тогава човек черпи оттам нови представи за утрешния ден на отношенията си с жената, с децата, със съпруга, със съселаниите или с политическите избори, ако има такива. Надеждата се ражда от развито съзнание за посланието, заложено във вярата (нашата сила беше само това, само това!)“.¹³³

Една обмислена вяра: трябва да си помагаме да преценяваме не за да произвеждаме дискурс, с който да опонираме на другите, а за да открием по-добре оригиналността на нашия опит и така да можем да го предложим на всички, изпълнен с аргументи. Каква глътка свеж въздух за мен, но мисля, че и за всички вас, да прочетем последните броеве на „Трассе“, посветени на изкуствения интелект, емоционалността и края на живота! Вглеждането в реалната сложност на разглежданите въпроси, като се опитваме да дадем оценка с Присъствието, което прави възможна надеждата в нашите очи, показва, че всеки живот е достоен и обичан; мисля си за свидетелството на хората, които живеят, придружавайки тези, които се

¹³² L. Giussani, *Una presenza che cambia*, цит. пр., р. 368; превод наш.

¹³³ L. Giussani, *Vivendo nella carne*, BUR, Milano 1998, pp. 273-274; превод наш.

намират в най-екстремни житейски ситуации. Впечатляващо и трогателно е да се види какъв различен и по-човечен поглед се поражда от тази надежда. Мисля си и за свидетелствата на мисията. Спомнете си какво казва св. Петър в своето Първо послание: „И кой ще ви стори зло, ако залягате за добро? Но и да бихте страдали за правда, блажени сте; а от страх пред тях се не бойте, нито се смущавайте; Господа Бога светете в сърцата си; бъдете всякога готови с кротост и боязън да отговаряте всекиму, който иска от вас сметка за вашата надежда, имайки добра съвест, та с това, дето ви корят като злосторници, да бъдат посрамени ония, които хулят добрия ви в Христа живот. Защото, ако е угодно на волята Божия, по-добре е да страдате, като вършите добро, отколкото като вършите зло“.¹³⁴

„С кротост и боязън“, които произтичат от увереност, не обща, а проверена до степен на преценка дори за най-незначителните на пръв поглед обстоятелства, в радикално придържане към Христос, Който е смисълът и хоризонтът на всичко.

Свидетелството и мисията имат като последен възможен хоризонт и мъченичеството. В Перу, наред Андите, успях да посетя няколко пъти францисканския манастир в Окопа, разположен на 3400 метра надморска височина. На това отдалечено място сред много високи планини, от които се спускат реки, които по-късно образуват Амазонка, има библиотека с 40 000 тома. Защото именно там в продължение на три века са се обучавали монасите, които след това са заминавали на мисия, спускайки се в амазонската гора. Преди всичко там има зала, в която братята пазят паметта за близо 90 мъченици, напуснали Окопа и слезли с лодки по реките в гората, и никога не завърнали се. И все пак благодарение на тях Амазония в Перу е християнска. Те тръгвали по двама и може би намирали местна общност, която да ги приеме, или бивали убивани с духовка. Тогава тръгвали други. Испанците никога не били слизали в гората, а те са отивали на приключение, без оръжия, сигурни единствено в Христос, към Когото всеки човек е призван, защото тези мъже и жени, които живеели и живеят в Амазония, също се нуждаели от Христос. Развълнувах се, когато видях тази зала, а също и когато научих, че по пътя си на север по Рио Мантаро, Рио Укаяли, Хуалага и Мараньон, големите реки, които се вливат в Амазонка, в един момент се срещнали с йезуитите, които слизали от Кордилерите в Колумбия. Какви непосредствени плодове е дала тяхна-

¹³⁴ 1 Петр. 3:13-17.

та жертва? На пръв поглед нищо, но те посаждали семето, или по-скоро може би само подготвяли почвата, както пише великият йезуит Матео Ричи за мисията си в Китай. Ще ви прочета фрагмент от едно от неговите писма, което е нещо удивително. В него се казва: „Що се отнася до онзи [той е от област Марке, така че пише малко на маркеджански], който ме пита, че там биха искали да видят някои новини от Китай за някое голямо обръщане, той трябва да знае, че аз, заедно с всички други, които са тук, не мечтаем нито денем, нито нощем за нищо друго освен за това [да има някакви големи обръщания]; и по тази причина тук напускаме родината си и скъпите си приятели и вече сме се облекли и обули с китайски дрехи, и не говорим, не ядем, не пием, не обитаваме дома, освен според обичаите на Китай; но и Бог не иска да видим повече плодове, отколкото са усилията ни, [...] защото времето, в което сме в Китай, не е дори за жътва, нито за сеитба, а за отваряне на свирепите гори и за борба със зверовете и отровните змии, които са тук. Ще дойдат други с благодатта на Господа, които ще напишат обръщанията и пламенността на христианиците“.¹³⁵ Каква увереност в изпълнението на задача, в жертването на всичко, на всичко, но не и радостта да дадеш живота си, за да бъде познат Христос!

Но осъзнавате ли? Има и друго писмо, цитирано в същата книга, в което разказва, че бандити са нахлули в къщата им, оставили са Ричи и събратята му ранени и са откраднали всичко. Полицията хванала тези, които били отишли да крадат, и искали да ги осъдят на смърт. Тогава Матео Ричи и другите йезуити отишли в съда, за да защитят тези хора и да кажат: „Не ни пука, не ги убивайте“. И в крайна сметка не ги осъдили на смърт. И така, всички те отишли, паднали на колене пред тях и казали: „Никога не сме виждали човек, който, след като е бил толкова онеправдан, както вие, да прави добро на тези, които са му причинили зло. Какво е християнството?“.

Може би не сме призвани да заминем като тях (Кой знае? Не можех да си представя да замина), но със сигурност сме призвани да бъдем мисионерско присъствие чрез нашето единство, в което живее друга човечност, друг свят в този свят.

Св. Павел пише до римляните: „И тъй, в името на милосърдието Божие ви моля, братя, да представите телата си в жертва жива, света и

¹³⁵ A. Sergianni, *Cristo fra i cinesi, la figura di padre Matteo Ricci*, La Conchiglia di Santiago, San Miniato (Pisa) 2023, p. 57; превод наш.

благоугодна Богу, и това ще бъде вашето духовно богослужение, и недейте се съобразява с тоя век, а се преобразявайте чрез обновения ваш ум, та да познавате от опит, коя е благата, угодна и съвършена воля Божия. [...] Защото, както в едно тяло имаме много членове, ала всички членове вършат не една и съща работа, тъй и ние многото съставяме едно тяло в Христа, а отделно един другиму сме членове“.¹³⁶

Да живеем мисията, да бъдем присъствие, е винаги възможно в органичното единство на Църквата, на нашата компания: бих искал да ви разкажа нещо за моя голям приятел, дон Паоло Барджиджа, с когото съм споделил целия си живот, откакто на 16 години в GS все още не можехме да си представим, че ще влезем в семинарията (бяхме на една и съща възраст и винаги бяхме заедно, като тримата мускетари, с Андреа Беланди, сега архиепископ на Салерно; и както при тримата мускетари имаше и четвърти, дон Паоло Милоски, който откри своето свещеническо призвание няколко години по-късно и се присъедини към нас).

Дон Паоло Барджиджа се присъедини към мен на мисия в Перу през 2008 г. (бях там от 2001 г.). Той пристигна три дни след смъртта на Андреа Ациани. И след прекрасни и наистина интензивни години през 2014 г. той откри, че е болен от АЛС [амиотрофична латерална склероза; бел.прев.]. През трите години на болестта му виждах как всеки ден губи самостоятелността си, но без да губи радостта си. В един момент, беше през март 2016 г., той трябваше да се върне в Италия, където и аз се върнах през август, и споделих с него в енорията във Флоренция последната година от живота му, вече неподвижен в инвалидна количка, но с винаги радостен поглед, със страст към всичко и всички и с увереността, както казваше той, че болестта му е „призвание в призиванието“, което е начинът на Исус да го помоли да бъде повече свещеник и повече мисионер. Всъщност домът ни се беше превърнал в пристанище, където всеки ден се случваха чудотворни срещи. Понякога жената, която готвеше в дома ни, отиваше да отвори вратата, влизаха толкова много персонажи, дори такива, които сме виждали по телевизията, и тя казваше: „Чувствам се като във Врата до врата [италианско телевизионно токшоу; бел.прев.]!“ В тези две стаи можеше да дишаш целия свят. „Най-доброто тепърва предстои“, често повтаряше той. Имаше стотици хора – буквално стотици, – които идваха да му правят компания на смени. И всички идваха всъщност не за да му

¹³⁶ Рим. 12:1-2.4-5.

помогнат, а за да им помогне надеждата, която виждаха в него. Един-два месеца след завръщането му в Италия – аз все още бях в Перу – той и Андреа Беланди отидоха при папа Франциск. И когато, поздравявайки го в края на една силна среща, Паоло го помоли да се моли, за да приема Божията воля всеки ден, папата му отговорил: „Не, не се моля да приемаш Божията воля всеки ден. Аз се моля да бъдеш щастлив, приемайки Божията воля всеки ден!“¹³⁷. Паоло винаги е носил тези думи в сърцето си и ги е изпълнявал до последния си ден. Мисионер от дупката на стаята си. И всички ние, вярвам, сме виждали същите тези щастливи очи в мнозина от нас, които в болест и смърт са свидетели за надежда за всички. Така, с нашата видима надежда, с нашето единство, което е най-прекрасната и най-велика форма на тази надежда, ние отговаряме на заръката на Исус, участваме в Неговата мисия по света.

Защото, както казва дон Джусани в „От утопия към присъствие“, „новостта е присъствието на това събитие на нова обич и нова човековост, тя е присъствието на това начало на новия свят, което сме ние“¹³⁷.

Накрая ще прочета още два фрагмента от паметната реч пред Студентския екип през 1976 г.

„Новостта е присъствието като осъзнаване, че носим нещо окончателно – окончателна преценка за света, истината за света и за човека, – което се изразява в нашето единство. Новостта е присъствието като осъзнаване, че нашето единство е инструмент за възраждането и избавлението на света.“ И още: „Християните са били затваряни, мъченически убивани, държани на тъмно в продължение на три века! Историята не се определя, в своето време, от нас. На нас се пада да изживеем присъствието: пълен кредит на доверие към Безкрайния, Който е влязъл в живота ни и Който веднага се разкрива като нова човековост, като приятелство, като общение. „Не бой се, малко стадо, Аз победих света.“ „Тази е победата, която победи света – нашата вяра.“¹³⁸ От нея разцъфва нашата надежда и надеждата на света.

Благодаря.

¹³⁷ L. Giussani, *Dall'utopia alla presenza (1975-1978)*, BUR, Milano 2006, p. 65; превод наш.

¹³⁸ *Пак там*, pp. 65, 68; превод наш.

СВЕТА ЛИТУРГИЯ

Литургия на Светата служба: Събота на II пасхална седмица:

Деян. 6:1-7; Пс. 32; Иоан. 6:16-21

ПРОПОВЕД НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО

КАРДИНАЛ КЕВИН ДЖОУЗЕФ ФАРЕЛ

ПРЕФЕКТ НА ВЕДОМСТВОТО ЗА МИРЯНИТЕ, СЕМЕЙСТВОТО И ЖИВОТА

Скъпи братя и сестри,

В радостта на пасхалното време и в контекста на вашите духовни упражнения имаме радостта да преживеем срещата с Господ Исус, присъстващ в Евхаристията. Евангелието, което чухме, ни говори именно за тази среща.

След чудото с умножаването на хлябовете, което се случва близо до Тивериада, Исус, за да избяга от тълпата, която иска да Го направи цар, се оттегля сам на планината (срв. Иоан. 6:15). Когато настъпва вечерта, след дълго чакане, Апостолите решават да тръгнат сами в посока Капернаум, родния град на някои от тях, където се е установил и Исус. Те не получават заповед от Исус, както се разказва в Евангелието от Марк (срв. Марк. 6:45), а сами поемат тази инициатива.

След като са били заедно с Учителя и са Му помогнали да нахрани тълпите, сега настъпва раздяла: Исус „се изкачва“ на планината, а учениците „слизат“ до езерото (срв. Иоан. 6:16). Точно в този момент, на път за дома, те се оказват сами, в тъмното, наред Галилейското „море“, развълнувано от силния вятър, който се надига.

В ситуацията на учениците отново виждаме себе си. „Тивериадските успехи“ са вълнуващи, но те не са вечни! След това трябва да се върнем към „нормалността на Капернаум“, където всеки има свой дом, където членовете на семейството го чакат, където има житейска сигурност. А за да стане това, човек трябва отново да се изправи пред морето. В библейската традиция морето често е символ на злите сили, които само Бог може да подчини, за да спаси народа Си.

Ето защо дори и на нас – като отделни личности или като движение – в многобройните ни „завръщания към нормалността“ след духовна утеха, след мисионерски успехи, след най-силни радости, дори и на нас винаги може да се случи да изпитаме не само самота и раздяла с Учителя, но и

пробуждане на силите на злото, което сякаш заличава всички преживени мигове на благодат. Е, точно в такива моменти се случва срещата.

В това Евангелие идването на Исус е теофания, то е проява на самото присъствие на Бога. Всъщност Исус се появява, ходейки по вода – действие, което в Стария Завет никога не се приписва на човек, а само на Бога, както е посочено например в Книгата на Йов: „Той Сам (Бог) простира небесата и ходи по морското висине“ (Йов. 9:8).

Когато Исус се проявява в пълнотата на Своята божественост, учениците „искаха да Го вземат в кораба“, казва Евангелието, и „веднага корабът пристигна на брега“. Ако морето е представлявало опасност, то сега сушата представлява безопасност. В момента, в който учениците пожелават да приемат Исус, лодката докосва сушата: това е равносилно на това да се каже, че когато човек разпознае Исус в Неговата божественост и най-вече когато приеме в живота си Неговото спасително присъствие, той веднага „докосва сушата“, преминава от властта на смъртта към тази на живота.

Такава е винаги срещата с Исус. Това е среща, която носи спасение, която спасява живота от тъмната сила на отчаянието, на злото, на греха, на безсмислието. Това е среща, която ни връща към „твърдата земя“, тоест към увереността, че животът почива на солидна основа, защото произлиза от пораждащия акт на Бога, придружен е от Неговата бащинска и провиденческа помощ и е насочен към добра участ. „Завръщането в Капернаум“, тоест към всекидневната нормалност, което за нас, както и за Апостолите, рискува да се превърне в криза, се преобразява благодарение на срещата с Исус: това вече не е завръщане към баналността на едно безбожно съществуване, разпиляно в тривиални въпроси, а начало на нова фаза от мисията, която отваря за нови благодати и нови откровения, както разказва продължението на Евангелието.

Възлюбени, това Евангелие укрепва нашата надежда. Срещата с Исус, която просветли и осмисли живота ни, не остава изолирано събитие в миналото. Не! Тя се случва отново и отново. Дори сега! Дори в тези дни на упражнения! Може би някои са дошли тук с мрак и самота в сърцата си, но ще се върнат у дома със светлината и радостта на преоткритото в Христос общение. Църквата, общността на вярващите, е желаната от Господ „човешка и божествена“ среда, в която винаги може да настъпи това благодатно събитие. И в Църквата именно харизмите, пробудени от Светия Дух, са специалното място, където срещата с Христос става по-леснодостъпна за хората.

Харизмата на „Comunione e Liberazione“ също е дадена от Бог на Църквата, за да могат хората да срещнат утешителното присъствие на Христос в нощите на своето съществуване. Вашата харизма, както и другите в миналото, трябва да изведе възкресението на Христос, наш Спасител, от миналото и от забравата и да го направи близко и изпитваемо за всеки човек.

Всички вие сте призвани да се заемете с тази възвишена задача и затова сте получили християнска формация. Към това ви подтиква вашата харизма. Затова е жизненоважно да запазите единството на духовната компания, която Светият Дух е създал сред вас. Евангелието описва учениците, които заедно, като едно тяло, посрещат Исус в лодката. Дори Светият отец в последното си писмо до вас, адресирано в лицето на председателя, ви насърчи да пазите единството. То е дар, който трябва да се призовава в молитва и да се реализира с живота, като се практикува смирение, като се поставя на заден план желанието за утвърждаване на себе си и на собствените възгледи, като се отказваме от отъждествяването на харизмата със собствените убеждения или, още по-лошо, със собствената личност, защото харизмата винаги е по-голяма от една идея, винаги е по-голяма от един индивид, винаги е по-голяма от едно поколение или един исторически период, дори и той да е този на началото. Харизмата е по-голяма и от основателя, който я е получил в полза на цялата Църква.

Ето защо да молим Господа през тези дни всички вие да се утешите от нова среща с възкръсналия Христос и да бъдете вестители и носители на мир сред толкова много конфликти и напрежения, които засягат света. Да се помолим Братство „Comunione e Liberazione“ винаги да остане благословено място за откриване на красотата на вярата за хиляди хора и да се запази в единство, за да изпълнява мисията, поверена му от Господ. За всичко това призоваваме помощта на Мария, Майка на надеждата, покровителка на единството на Църквата.

Амин.

ПРЕДИ БЛАГОСЛОВА

Давиде Проспери. Ваше Високопреосвещенство, позволете ми да Ви отправя нашите сърдечни благодарности. Вашето присъствие и Вашите думи по време на миналогодишните упражнения на Братството вече бяха голяма утеха за нас и ясен знак за сигурността на нашия път в Църква-

та, а също така ни подкрепиха в съзнанието за отговорността, към която сме призвани за изграждането на общия дом. А фактът, че тази година приехте да се върнете, като знаем също така всичките Ви многобройни ангажименти и молбите, които идват в този конкретен момент от живота на Църквата, е за нас още една подкрепа на надеждата и потвърждение в пътя, който изминаваме, както ни напомнихте и цитирайки писмото на Светия отец в проповедта. А от наша страна, както Ви казахме миналата година, ние сме на разположение, още веднъж, дори повече, ние сме на разположение за всички нужди, които Църквата смята за неотложни в този момент. Ние съществуваме само за това. Благодаря Ви, Ваше Високопреосвещенство.

Кардинал Фарел. Преди всичко искам да благодаря на всички вас за търпеливото изслушване. Част от духовните упражнения е да се правят някои малки жертви. А днес мога да засвидетелствам пред цялата Църква, че всички вие направихте голяма жертва, като слушахте моя италиански!

Нося ви поздрав от Светия отец. Поради многото въпроси, свързани с работните ми задължения при Светия престол, се срещам редовно с него и трябва да призная, че всеки път по време на срещите ни той ме пита: „Как се справя Братство „Comunione e Liberazione“?“. След този ден с вас мога да се върна в Рим и да му кажа, че тази година повече от двадесет хиляди души са били на духовните упражнения в Римини. Наистина голям брой! Дори по-голям от броя на хората, присъстващи на много от аудиенциите в сряда на площад „Свети Петър“... Не знам каква ще бъде реакцията му, когато му го кажа!

Искам да ви благодаря от сърце за всичко, което правите. Вие сте едно от движенията, сред тези, които познавам, което днес е в състояние да направи така, че гласът на двадесет хиляди души да се чуе в обществото. Вие наистина сте многоброен народ! Поради тази причина е много важно всички да следват и да продължават да следват харизмата на дон Джусани и да живеят според тази харизма в конкретната ситуация на днешния свят.

Благодаря ви за всичко, което правите всеки ден.

Неделя сутрин, 14 април

Лудвиг ван Бетовен

Троен концерт за цигулка, виолончело, пиано и оркестър в до мажор,

оп. 56 Beaux Arts Trio

Gewandhausorchester Leipzig – Курт Мазур „Spirto Gentil“ 31, (Philips) Universal

„Ангел Господен“

Хваление

■ АСАМБЛЕЯ

Давиде Проспери. Е, стигнахме до края на това занимание, което със сигурност беше силен момент за пътуването ни през тази година. С всичко, което то включваше, както си бяхме казали от самото начало, по отношение на жертвите – защото пътуванията в много случаи бяха наистина изморителни, – успяхме да изпитаме мярка, по-голяма от нашата собствена. Това беше видимо за всички и го чухме и вчера в думите на кардинал Фарел. А на вечерята той потвърди изненадата и удивлението си от това, че е видял двадесет хиляди души, събрани тук, плюс всички, които проследяват от дома или от други места: той каза, че е много впечатлен, че двадесет хиляди от нас са се събрали за духовните упражнения, по този начин, с мълчание, внимание, участие, които ни карат да разберем, че заниманието зависи не само от казаното – колкото и важно да е то, разбира се, – но и от приноса, който всеки от нас дава.

Това е първият факт, който ни изпълва сърцето с радост и увереност, когато се връщаме по домовете си.

Нека да започнем това събрание, дон Джовани.

Монсеньор Джовани Пакози. Постъпиха много въпроси. Някои от нас прочетоха всички и определиха най-често срещаните и представителни въпроси.

Говорейки за желанието, би ли разяснил разликата между това да бъдеш „мечта“ или „знак“? Дали малките ежедневни желания наистина са помощно средство за разпознаване на единственото дълбоко желание, което ни определя? Струва ми се, че те си противоречат.

Пакози. Сещам се за една прекрасна страница, взета от разговор между дон Джусани и ученици от гимназията – на който присъствах с голяма група от флорентинската GS през 90-те години на миналия век, – която беше публикувана под заглавие „Отвъд стената на мечтите“ в „Реалност и младост. Предизвикателството“.¹³⁹ Джусани прави сравнение между мечтата и истинското желание, което води до очакване. Той отъждествява желанието като очакване на по-голямо изпълнение с думата „идеал“. Няма да прочета думите на дон Джусани, но ви приканвам да ги прочетете отново, защото вярвам, че те са много важна помощ.

В текста на първата лекция, която бях подготвил, в момента, в който цитирах малкия откъс от Данте, който ви прочетох, сравних начина на разбиране на желанието при Данте и Петрарка. Щеше да е малко дълго да ви говоря за това вчера, но нещо искам да ви кажа тази сутрин, защото ми се струва, че е помощно средство за разбирането на това как християнската надежда се е превърнала в надежда, положена единствено в способностите на човека.

В енцикликата „*Spe salvi*“ Бенедикт XVI говори за надеждата в прогреса, в която всички можем да се открием, защото именно тя ни кара да чакаме новия модел мобилен телефон, последното поколение терминал, сякаш да го притежаваме, е най-желаното. Между другото, например, ме кара да се усмихвам как рекламата на автомобилите изцяло се върти около това, че са свързани с мрежата. Съгласен съм, но автомобилът трябва преди всичко да има добър двигател, да се държи добре на пътя, да изразходва малко! Вместо това, днес напредъкът се измерва с това дали е свързан с мрежата! Бенедикт XVI говори за прогрес, който, ако е за добро, се превръща в помощ за всички. Но след това той казва нещо прекрасно: „Растящият прогрес е възможен само в материалната сфера“, техническа и научна, при което всеки започва оттам, откъдето са дошли тези преди него. Средновековието вече е казало това: „Ние сме като джуджета, оказали се на раменете на гиганти... Можем да виждаме повече и по-нада-

¹³⁹ L. Giussani, *Realtà e giovinezza...*, цит. пр., pp. 57-70.

лече“.¹⁴⁰ Но напредъкът на личността, на нейната свобода, не се осъществява по този начин: „Но в областта на моралното съзнание и моралното решение няма такъв непрестанен процес, по простата причина, че свободата на човека е винаги нова и решенията за нея трябва да се произнасят отначало“,¹⁴¹ тоест всеки винаги трябва да започне отначало.

Илюзията да положим надеждата в това, което произвеждат ръцете ни, а то всъщност са мечти, се заражда още в края на Средновековието. А в „Защото Църквата“ Джусани сравнява Данте и Петрарка, за да покаже как начинът на разбиране на връзката с Бог се променя именно по въпроса за желанието. Когато все още бях в Перу и преподавах в университета, се бях опитал да направя съпоставка на някои текстове. Например, освен пасаж за „Душата простичка“, който ви прочетох вчера, в „Пир“ Данте казва: „Върховното желание на всяко нещо, първо дадено от природата, е завръщането към неговото начало“,¹⁴² тоест ние сме създадени с желанието да се върнем при Бог, защото Той ни е създал, създал ни е за Себе Си. И подобно на поклонника – този пример е прекрасен, – който върви по път, по който никога не е вървял, всяка къща, която вижда отдалеч, се надява да е хотелът; а когато стигне там, разбира, че не е, тогава поглежда друга къща и вярва, че хотелът е този. И така, от къща на къща, накрая той наистина стига до хотела. Такава е и душата ни: щом навлезе в новия и неутъпкан път на живота, тя вдига очи и иска да достигне своето най-висше благо, тоест Бог. Но каквото и да види, тя вярва, че това е благо, което търси. И тъй като предварителното ѝ познание е несъвършено – защото няма опит и не е образувана, – малките блага ѝ се струват големи и започва да ги желае. Така виждаме как децата извънредно много желаят една ябълка. А след това, като отидат по-далеч, желаят птичка. И след това, като продължат, желаят хубава дреха. И след това кон – днес бихме казали мотоциклет или кола. И след това жена. А след това неоглямо богатство. И след това по-оглямо. И после още по-оглямо. И всичко това се случва, защото в нито едно от тези неща не намира това, което търси. И си мисли, че ще го намери, като продължи напред. Защото можем да видим, казва Данте, че всяко нещо, което желаем, стои преди другото. И той използва образа на пирамидата, при която междинните блага се насочват към основата, която е Бог. Пър-

¹⁴⁰ Срв. Бернар от Шартр (XII в.) в: Джон от Солсбъри, Металогикон, III, 4, в: Пет средновековни трактата, Наука и изкуство, София 1989, прев. Милко Цветанов, с. 472.

¹⁴¹ Бенедикт XVI, енциклика *Spe salvi*, цит. пр., с. 29.

¹⁴² Dante Alighieri, *Convivio*, IV, XII; превод наш.

воту най-малко благо е като върха на пирамидата, но тъй като го имаме пред себе си, то не ни показва всичко останало. След това преминаваме към по-голямо, към по-голямо, към по-голямо, към по-голямо, докато не осъзнаем, че последното желано е Бог, Който е основата на всички. Така, когато вървим от върха към основата, желаните неща изглеждат все по-големи и по-големи. И това е причината, поради която, докато вървим през живота, желанията стават все по-големи и по-големи, едно след друго. Красота!

Подобно на Данте, дон Джусани казва, че желанията не бива да се намаляват, не бива да се скриват. Човек трябва да осъзнае, че те са знаци, които сочат към единственото голямо благо, за което сме създадени, а именно към Бог. И в това се състои величието. Дойде ми наум, докато слушах песента на Анас – никога не бях обръщал внимание: Апостолите били в лодката и ловели риба, не били уловили нищо, но на брега е Исус. И този Исус е това, което изпълва сърцата им. Надеждата им е там, на брега, това е Той. Така и ние сме наред морето, но нашата надежда е това Присъствие пред очите ни: не премахва пътя, който трябва да извървим, но е празник, защото е в нашия опит. Между другото, самият начин, по който я възпяхме, беше празник. Беше празник на разпознаването на Присъствието, което е сред нас.

Данте все още разбира желанието по християнски начин, като знак. От друга страна, образът на Петрарка е разположен в началото на процеса на „разчленяване“, който променя хода на историята на Запада. Той възприема желанието като нещо, което го отдалечава от Бог. Петрарка преживява „разпад“ в любовта си към Лаура, която той усеща като нещо, което го затваря напълно, като радикална алтернатива на търсенето на истината, на Бог. Лаура го кара да открие разстоянието между истината, която признава теоретично, и страстта, която го отдалечава от нея.

Има един сонет, който повтарям със свои думи: ако любовта не е това, което чувствам, какво е тя? Но ако е любов, ако е хубаво нещо тази любов, защо ефектът е лош, смъртоносен? А ако е нещо лошо, престъпно, защо терзанието на любовта е толкова сладко? Ако изгарям от това мое желание, защо тогава то ме кара да плача и да се оплаквам? И ако то е зло срещу мен, защо тогава се оплаквам, че го губя? „Или е жива смърт, или е зла забава! / Но как тогава съм изцяло в нейна власт?!“ Зла забава! Как може да бъде зла забавата? В това се крие измамата, а именно, че си мисля, че моят план е по-велик от обективността на доброто и злото. По-нататък той казва: ако преследвам злото, защо тогава се оплаквам от

него? Ако се намирам като в крехка лодка в открито море сред насрещни ветрове, без да имам кормило; ако цялото познание е натоварено с грешки, вече не знам какво искам. И треперя наред лятото – помислете какво невероятно нещо: треперя през лятото, – и горя през зимата.¹⁴³

Всичко това е противоречие между това, което той смята, че изпълнява желанието на сърцето му, и това, което наистина го изпълнява. В един момент Петрарка стига дотам, че казва нещо ужасно: жаден съм за истината, но тъй като е трудно да я намеря и не съм способен да я търся добре, често, доверявайки се на себе си, за да не сбъркам, се привързвам към съмнението, поставяйки го на мястото на истината. Но осъзнавам, че по този начин малко по малко съм станал академичен (тоест интелектуалец) и след много други и аз съм стигнал до скромните редици на онези, които не знаят нищо, защото нямат нищо сигурно, и се съмняват във всичко. Аз се съмнявам във всичко – казва той, – освен в онези неща, за които знам, че би било кощунство да се съмнявам.¹⁴⁴

Петрарка би желал да не желае, за да не се чувства в плен на грешката. В него за първи път в западната култура се вижда дистанцията между „духовното“ благо, превъзходно, но далечно, и „земните“ блага, които са фалшиви, но по-привлекателни.

Та, струва ми се, че многократно преживяваме връзката си с вярата по този начин, така че не се съмняваш в Бог, защото, донякъде моралистично, не можеш да се съмняваш в Бог; всъщност се съмняваш и в Него, ако Го сведеш до абстрактен образ, откъснат от твоя живот.

Марио Луци казва на една конференция във Флоренция: „Един от аспектите, които правят Данте изключителен [...], е именно този: че

¹⁴³ „Ако не е любов, какво изпитвам аз? / Ако това е тя, какво е тя тогава? / Ако е сладък чар, защо ми нагорчава? / Ако горчи, защо пламтя от сладка страст? // Щом искам да горя, защо жадувам мраз? / Ако не съм желал, плачът безсмислен става!? / Или е жива смърт, или е зла забава! / Но как тогава съм изцяло в нейна власт?! // Ако съм в нейна власт, защо се вайкам с глас? / Така в стар члун – и без платна, и с рул строшен – / в разбунено море блуждая морен аз. // На зли заблуди в плен, от разум здрав лишен, / не знам къде летя и за какво копнея!? / И зиме в плам горя, а лете – леденей!“ (Франческо Петрарка, 74. сонет. В: *Избрани стихотворения Лавър*, Народна култура, София 1985, прев. Стефан Петров, с. 114).

¹⁴⁴ „Най-много съм жаден за истината; и понеже е трудно да я намеря, и понеже съм най-малко способен да я търся, често не се доверявам на себе си и избягвам грешката, и се научавам на съмнение, като го поставям на мястото на истината. Така малко по малко станах академичен и след толкова много и толкова други стигнах последен от най-скромните редици, не знаейки нищо, не смятайки нищо за сигурно и съмнявайки се във всичко, освен в онези неща, за които знам, че да се съмняваш, е кощунство“ (Petrasca, *Seniles*, V, 6; превод наш).

образцовият персонаж, който в „Комедията“ се нарича Данте, е персонаж, обоснован от човешкия индивид, който се нарича Данте в живота, в съществуването, в историята. Бихме могли да кажем, че между фикцията и изповедта има едно наистина чудно съвпадение¹⁴⁵. Става дума за „чудно съвпадение между персонажа и ауктора“¹⁴⁵.

Вместо това Петрарка започва да проектира в литературата един мечтан свят, който не съществува в реалността, и го прави въз основа на следното разсъждение: тъй като в реалността не съм сигурен в нищо, поне създавам идеален свят, в който нещата се случват така, както бих искал. И Луци коментира: „Европейската [световна, би могло да се каже] литература, трябва да се признае, изхожда много повече от Петрарка, отколкото от който и да е друг автор“¹⁴⁶. Данте не е имал последователи чак до Елиът, Унгарети и самия Луци; и за тях, както и за Данте, литературата не е начин да избягаш от реалността в един мечтан свят, а да намериш смисъла на реалността, следователно да извървиш целия път, до края на пътя на желанието.

Има едно стихотворение на Унгарети, което Дадо Пелузо ме накара да науча наизуст: „Поезия [за мен] е светът, човечеството, нашият живот, разцъфнали от словото, прозрачното чудо на едно делириумно брожение. Когато намеря изкопана дума в това мое мълчание, тя е в живота ми като бездна“¹⁴⁷, което за мен означава: искам да разбера смисъла на действителността и всяка моя дума не е звук на вятъра, а изразява желанието да стигна докрай, до истината, до доброто, към което ме призовава всяко желание.

Ето, ние имаме благодатта да бъдем в това положение, защото сме хвърлили котва на брега на Вечността, защото Вечността е дошла сред нас. Затова вече не е необходимо да мечтаем, достатъчно е да сме в реалността и да чакаме изпълнението, което Един Друг може да ни даде.

Проспери. Държа да подчертая това, което дон Джовани току-що каза. Защото в културно отношение ние сме деца на една история, продължила векове, която дълбоко е променила менталитета и отношението на човека към реалността. Така че разбираме добре защо толкова много се нуждаем

¹⁴⁵ M. Luzzi, *Cantami qualcosa pari alla vita*, Nuova Compagnia Editrice, Forlì 1996, pp. 52-53; превод наш.

¹⁴⁶ *Пак там*, pp. 54-55; превод наш.

¹⁴⁷ G. Ungaretti, *Commiato*, Локовец, 2 октомври 1916; превод наш.

от образование. В Училището на общността дон Джусани пита: какво е знакът? „Знакът е реалност, чийто смисъл е друга реалност, реалност, която може да се опознае чрез опита и придобива своето значение, като отвежда към друга реалност.“¹⁴⁸ Ето защо е важна връзката със знака, както и привързаността към знака като знак, за да притежаваме целокупността, тоест цялата реалност, включително и тази, която не може да се види. Завладяващото е, че именно във връзката с реалността като знак изплува целокупността на човешкото. Защото мястото, където човешкото наистина е в играта, не е само в привързаността към нещата заради емоцията, която те предизвикват у нас; човешкото е изцяло в играта в тълкуването на знака, тоест в пътя, който човек поема, следвайки посоката, която знакът указва. Оттук знакът става толкова важен, толкова съпътстващ, толкова решаващ за живота на човека, като не се изчерпва сам по себе си, а се превръща в път, даден ми, за да бъде разпознат от това, което иначе би останало неразгадаема тайна.

Знакът се превръща в мечта, когато се опразни от връзката с това, което го прави да бъде, което определя неговата стойност. И защо можем да кажем, че той е сведен до мечта? Защото не е осъществен; защото неизбежно разочарова, защото реалността е нещо повече от това, което виждаме.

Как може човек да има надежда в ситуации, в които злото и болката сякаш имат надмоцие поради неизбежността на обстоятелствата? Как човек да остане силен в надеждата, когато последиците от злото носят дълготрайни последствия? И освен това, „надеждата не посрамя“: как това е вярно пред лицето на болката, смъртта, пред лицето на тези трагични житейски обстоятелства, пред лицето на войната, на цялата тази вълна от ракети, които правят ситуацията в света още по-драматична?

Всичко в живота препраща към друго и в същото време нищо не задоволява напълно желанието за изпълнение. Колкото повече преживявам това, толкова повече тъгата или копнежът по пристана надделяват над радостта. Това е един вид тъжна надежда. Какво всъщност означава да се радваш?

¹⁴⁸ Луиджи Джусани, *Религиозното чувство*, цит. пр., с. 155.

Проспери. Междувременно е вярно, че злото и болката понякога сякаш понякога вземат връх, особено когато човек е в тях и не вижда очевиден изход, тоест когато всички надежди, в които сме влагали човешките си очаквания, са разбити, когато всичко, на което обикновено се опираме, сякаш се срива. Защо са злото и болката? Всъщност те са две свързани, но различни измерения, защото има зло, което понякога, несправедливост, която е свързана с преживяването на болката, на безсмислието, но има и зло, което вършим, зло, което носим върху си. Дотолкова че, както казахме първата вечер, ако има някакъв печален образ на нашето време, то това е именно неспособността да се изправим пред собственото си зло и да го приемем. Най-голямото зло на нашата епоха е не толкова болката от физическите болести; всъщност, колкото и да са тежки, колкото и да ни въвличат в неописуеми мъки, колко много свидетелства имаме, дори героични, на хора, които се изправят срещу болката от физическите болести! Истинското зло на днешния ден е преди всичко злото да живееш. Защото при физическата болест, дори в болката на най-тежкото изпитание, човек веднага усеща нуждата да бъде спасен, нуждата друг да дойде и да ме спаси, нуждата някой да приеме моята жертва.

Но когато изгубим тази надежда, когато в нас започне да преобладава усещането, че нещата вече не могат да се променят – че обещаното щастие е изгубено завинаги и няма връщане назад, – когато в крайна сметка се обърнем към себе си, защото се чувстваме сбъркани, защото смятаме, че никой не може да дойде, за да ни спаси, как е възможна радостта? Радостта, както научихме – казваше ни го винаги дон Джусани, – е чувството, което се поражда, когато застанем върху това, което остава, когато всичко отmine. Когато всичко отmine. Виждаме, че нещата отминават, виждаме, че отминаваме и ние самите, защото остаряваме, болестите ни завладяват, трудностите ни завладяват, непредвидените събития, които невинаги са положителни, които понякога ни забъркват в неприятности, така че животът, който е бил изпълнен с обещания, изведнъж сякаш се движи към хоризонта на провала, поражението и разрухата.

Когато всичко това се случи, първото изкушение е да отклоним погледа си от това, което е там – което, колкото и да е крехко, е знакът за компанията на Този, Който те иска и Който ти казва: „Аз съм с теб, Аз съм с теб все още и винаги. Ти все още можеш да започнеш отново, имаш участ, която е добра“. Докато ние насочваме погледа си към скептичния въпрос: „Как може да свърши добре?“. Всичко това ни изглежда

като трагедия, защото вече нямаме нищо в ръцете си, всички надежди, които сме градили, за да се опитаме да продължим все пак, са се сринали. Но когато всички надежди се сринат, точно в този момент може да изгрее истинската надежда, ако и когато в нас е жив източникът на надеждата: вярата. Когато има вяра като източник на надежда, тогава надеждата изгрива, възкръсва. Не като висящо във въздуха изображение: „Всичко ще бъде наред!“; надписа, който се появи – всички помним – на прозорците по време на локдауна. Защо всичко трябва да е наред? Оптимизъм ли е, вдъхване на смелост ли е, надежда ли е? Не, надеждата е нещо друго: от определена гледна точка тя е противоположност на оптимизма. Оптимизмът е, когато човек полага упованието си в бъдеще, което все още зависи от нас: „Ще бъде трудно, но ще се справим“; или в един неангажиращ фатализъм с доказателствата, които ни се дават. Но няма очакване на едно Ти, способно да спаси живота ми, дарявайки ми благото, което чувствам, че е изгубено. Вместо това надеждата е да положиш цял себе си на онова, което ти е дадено сега, защото можеш да се обзаложеш, че Този, Който ти го дава, ще изпълни обещанието по тайнствен начин, според мярка, която не е твоя, давайки ти много повече, отколкото си имал. Защото това е обещанието, което се изпълнява според друга мярка: стократно повече от това, което си мислиш, че си загубил!

Спомням си, когато баща ми почина; бях малък, на шест години. Бяхме двама братя, майка ми идваше от околностите на Милано, беше родена и израснала в Олтрепò Павезе, баща ми беше тосканец и на практика не познавахме никого в Милано. Но никога не съм възприемал живота – мога да кажа това сега, като погледна назад – като негативен. През целия си живот съм носил много рани, но никога не съм усещал съществуването си като негативно, защото имах пред себе си майка ми, за която реалността е положителна, а това, което прави реалността положителна, е вярата. След като баща ми почина, тя трябваше да работи. Намери си работа в едно училище, първото училище, направено от възрастни от Движението в Милано, „Дзола“. Благодарение на това ние се запознахме с Движението. Със сигурност нямаше да съм тук днес без тази поредица от събития. Мога ли да кажа, че смъртта на баща ми беше нещо добро? Не, аз винаги съм носил раните със себе си. Както изпахме в началото, дори Бог е страдал. Но мога да кажа, че беше за радост, за стократно увеличение, за нещо, което дори не можех да си представя.

От нас се иска да приемем този залог. Това не е залог на сляпо, а залог на това, което ни е дадено. Заложете на това, което ви е дадено.

Пакози. Искам да добавя едно нещо, защото във втория въпрос според мен има уловка, да кажем: „Колкото повече преживявам това [че всичко препраща към друго], толкова повече тъгата или копнежът по пристана надделява над радостта. Това е един вид тъжна надежда“. Аз бих обърнал фразата и бих казал, че това е вид тъга, изпълнена с надежда, радостна. Защото това, че има граница, че нещата са крехки, как да не го видиш? Но че в това има обещание, както казахме в началото на нашия маршрут, отпечатано в матрицата на нашето битие, това изпълва с радост, с радост, защото обещанието го има.

Помислете за Авраам, бащата на нашата вяра. Разбира се, не става дума за това, че когато се е изкачвал на планината с Исаак, е бил щастлив, а за това, че е бил изпълнен с надежда. „Имаме дърва, нож, огън за всесъжението, но къде е жертвата?“ – пита го синът му. Авраам отговаря: „Бог ще се погрижи“, защото не му е останало нищо собствено. И колко радост трябва да го е изпълнила тогава, когато е разбрал, че Бог не иска тази жертва, която в тогавашната култура, за съжаление, е била практикувана от толкова много хора.

Затова дори в нашия живот има тъга, но тя е радостна, защото има Присъствие, както казва Давиде. Ще разкажа една случка, която се запечата завинаги в съзнанието ми, откакто ми се случи. В енорията, в която отидох, когато бях млад свещеник – бях на 30 години, – имаше една двойка; изглеждаха като двама влюбени, въпреки че бяха на четиридесетина години; винаги се разхождаха заедно, караха колело заедно. В един момент, докато караше колело, той беше блъснат от кола и почина. Беше наистина ужасна трагедия. След няколко месеца съпругата му дойде при мен и ми каза: „Вижте, дон Джовани, има нещо, което искам да Ви кажа и което не мога да кажа на никого, но може би Вие ме разбирате“. И тя ми каза: „Всъщност благодаря на Бога, защото Той ми отне мъжа. Разбирате какво имам предвид, знаете, че за мен любовта му беше всичко. Но докато съпругът ми беше жив, аз хвърлях всички отговорности в живота си върху него, той се грижеше за всичко. Аз не поемах отговорност за нищо, живеех в света на мечтите. Но откакто той почина, трябва да поемам отговорност за себе си, за семейството си, за нещата и осъзнавам, че това ме е накарало да узрея като личност“. И добави: „Така че в същото време

страдам, защото съпруга ми го няма, но също така разбирам, че това е в рамките на по-голям план, че е за добро. Той вече е във вечността, а аз съм повече себе си“. И заключи: „Казвам това само на Вас, де!“ . Това е точно така. Разбира се, човек не може да генерализира, но все пак, за да разбере, че е възможно да се живее по този начин, трябва само да погледне лицата на онези, които преживяват болезнените ситуации с вяра. Като ги изживяват с вяра, те се превръщат в знак на надежда за всички.

Така че ако се намираме в тази тъга, може би трябва да се запитаме: към какво наистина съм привързан?

Какво означава да възпитаваме в надежда?

Пакози. Опитът през тези три дни беше именно да дадем насока за това как човек се възпитава в надежда, следвайки дон Джусани. Първата вечер видяхме, че отправната точка е да приемем насериозно желанието, от което сме изградени, „неудържимия устрем да реализираме себе си“, себе си, казва дон Джусани в онзи текст, който стана известен през тези дни – въпреки че го е имало много отдавна, в „Носете надежда“. Но след това толкова лесно се отклоняваме от това желание, което ни изгражда, отъждествявайки го, както казва дон Джусани, с „бурните инстинкти“, оставяйки се на „баналностите на удобните изблици“, или със стоицизма.

Вчерашният сутрешна лекция ни показа, че по-силно от това, в живота ни е настъпила срещата с Този, Който е благодатта, която прави възможно да се надяваме, вече не по човешкия начин, толкова крехък, а опирайки се на скалата, прикрепени към котвата на Неговото присъствие. Затова да възпитаваме в надежда, означава да гледаме към Христос. Няма друг път, за да израстваме в надеждата.

В следобедната лекция се запитахме как надеждата се превръща в тъкан на живота, тоест в онова упование, с което човек преживява всичко. Чрез преминаването през бедността. Бедността обаче не като отказ, а като откритие, че нещата са знак, че всичко е знак и затова е сакрално. В един момент, когато вчера обясних как в историята на човечеството идеята за сакралното се ражда именно от желанието да се види всяко материално нещо, дори и най-малкото, като връзка с Тайната, казах и повтарям: помислете какво означава да гледаме на всяко нещо, на всеки човек, разпознавайки ги като сакрални, тоест като посредници на връзката с Хрис-

тос. Това променя всичко! Тогава да, човек може да живее в онова упование, което е отдаване, в онова възприемане на всичко като дар, висящо, окачено на безкрайната благодат на Бога, Който ни го дава в този миг, и вече да не бъде роб, а свободен.

За това нека кажем, че отговорът на този въпрос – какво означава да възпитаваш в надежда? – е да живеем принадлежността си към Христос в рамките на тази история, която е достигнала до нас. Обещанието е да можем да живеем с онова упование, което прави всяко обстоятелство леко, но което, както завършихме вчера, ни изстрелва в желанието да го предадем на всички: празник, който се превръща в мисия.

Казано ни е да не пренебрегваме нито един аспект от реалността (работа, чувства, приятели) и в същото време да бъдем бедни. Но тогава какво е правилното отношение към нещата? Какво място заемат работата, чувствата, приятелите и т.н.?

Проспери. Ще направя връзка с това, което дон Джовани току-що каза. Поне за мен истинското предизвикателство на бедността е да се борим срещу неустоймото изкушение на себепритежанието. Защото притежанието на вещи, привързаността към вещите като самоцел, желанието за натрупване на блага – всичко това в крайна сметка е отражение на желанието да доминирам над себе си, да контролирам себе си. Проблемът едва ли е в материалните неща; те са само един от аспектите, но за мен те не са аспектът, който най-много ни затваря. Аспектът, който ни обвързва най-много, са нашите планове, усещането, което имаме за това кое е правилно или неправилно, тоест това е начинът, по който изключваме Бог от живота си, от нашия реален, конкретен живот, като го принизяваме най-много до няколко мига на религиозно вдъхновение.

Тогава разбираме каква е – друг въпрос, който често се повтаряше сред постъпилите – връзката между упование и жертва, която в лекцията дон Джовани свърза с темата за възпитаването в надежда. Защото за да живееш в бедност в противовес на себепритежанието, е необходимо да се довериш на нещо различно от себе си, да положиш упованието си на друг. Разбира се, на Един Друг с главна буква, но чрез начина, по който става присъстващ и спътник в живота ми, реално присъствие, а не мисъл, защото сами не побеждаваме това изкушение за самостоятелност.

Разбира се, това предполага жертва. Но ние много добре знаем, че това е жертва не толкова, доколкото от нас се иска да се откажем от нещо, а доколкото съзираме печалбата, която се подразбира от нея, както казахме вчера: за да бъде всичко разпознато като сакрално, тъй като има отношение към Христос. Тази печалба виждаме да се осъществява или вече осъществена в приятели сред нас, които живеят с желания стандарт на живот, които живеят за идеала, за които разбираме, че идеалът е нещо конкретно. От какво разбираме, че той е нещо конкретно? В какво се състои тази печалба? Кое е това стократно, което ни се обещава, което ни обещава Исус? Свобода, свобода! Човек може да обича истински – без да пренебрегва нито един аспект от реалността, както се казваше във въпроса – съпруга си, съпругата си, децата си, работата си, любимите си неща, нещата, които усещаме като най-наши. Със свобода. За съжаление, често усещаме, че дори чувствата, дори най-важните приятелства, щом условията се променят, се превръщат в клетка, тоест те отнасят, затварят те, не ти позволяват повече да виждаш широтата, която ти се дава чрез историята, в която те е поставил Един Друг. Докато предпочитанието, истинската стойност на предпочитанието е, че то те отваря за цялото, учи те да обичаш всичко, чрез един детайл ти се представя да обичаш всичко така, както не би бил способен. В противен случай предпочитанието би било несправедливост, несправедливост към другите, но преди всичко несправедливост към самия теб, защото малко по малко би те затворило.

Бих искал да помоля да разгледаш по-отблизо принадлежността към единството с онези, в които разпознаваш присъствието на Христос. Какво означава екзистенциално да принадлежиш „на единството с тях“, а не към тях? В края на лекцията ти каза, че „нашето единство е най-прекрасната и най-великата форма на тази надежда“. Как така е най-прекрасната и най-великата? Каза това, след като ни разказа за дон Паоло Барджиджа, дон Беланди и дон Паоло Милоски. Как опитът ти разкри, че единството помежду ви е най-великата и най-прекрасната форма на християнската надежда?

Пакози. Започвам с последното нещо, което ме засяга най-пряко. Имах една особена благодат: дори призванието, което беше изцяло лично, се оказа, че го живея заедно с най-близките си приятели. Наистина беше напълно лично; всъщност аз не бях казал нищо на приятелите си за приз-

ванието. Когато отидох за първи път да се срещна с дон Пиерфранческо, защото му бях споменал нещо за проверката, която исках да направя на призванието си, намерих там Барджиджа – който все още не беше дон Паоло, – попитах го: „А ти какво правиш тук?“. И той: „А ти какво правиш тук?“. Когато Паоло, Андреа и аз се срещнахме с дон Джусани след гимназията, на 19-годишна възраст, малко преди да постъпим в семинарията, той ни каза много изрично: „В семинарията не се занимавайте с нещата на CL. Следвайте това, което ви се предлага“, също защото беше спокоен, че става дума за една наистина хубава, наситена среда. Ректор на семинарията беше дон Гуалтиеро Басети, а епископ на Флоренция беше кардинал Джовани Бенели – две изключителни личности. Дон Джусани ни каза: „Вие следвате предложението, което ви е направено. Живейте в единство помежду си и се обръщайте към тези хора“, като посочи и имената им: Кристиана Маравиля, която тогава проследяваше GS във Флоренция, Леле Тискар, който отговаряше за студентите, и дон Силвано Сеги, който ръководеше Движението. Направихме каквото ни каза. И имахме много силен опит с Движението, въпреки че не участвахме в нито едно от заниманията му. По ирония на съдбата седалището на Движението се намираше точно в семинарията; спомням си, че един ден гледах през прозореца, а на улицата имаше студенти – все мои приятели, с които бяхме минали през GS, – които излизаха от седалището, за да свършат сто хиляди неща. А ние бяхме вътре в семинарията. Развълнувах се, като си помислих колко хубаво би било да съм там с тях, но не със съжаление, а с мисълта, че това, че сме в семинарията, е начинът, по който градим едно и също нещо. И така сред нас нарасна съзнанието, че целта на нашето единство е да ни призове във взаимно послушание да се подчиним на Христос в рамките на тази история.

Веднъж, когато бяхме свещеници от дълго време, отидохме на почивка на свещеници от Флоренция. Беше дошъл и дон Чичо Венторино, който по онова време се грижеше за общностите във Флоренция и Тоскана. В края на почивката той ни каза: „Вие не го осъзнавате, но живеете една особена добродетел: добродетелта на послушанието. Винаги сте готови да се подчинявате един на друг“. Това ме поразя. Но после се замислих и си казах: наистина е така, ние се подчиняваме един на друг. Защо? Не че се подчиняваме на някого, защото той е лидерът. Ние се подчиняваме на това, за което той свидетелства, следователно се подчиняваме на Исус. Но за да се подчиняваме на Исус, се нуждаем от тази конкретна компания,

която е нещо като братска група: тя няма претенции да бъде алтернатива на обективността на авторитета в Движението и в Църквата, а е за взаимна помощ да следваме този, когото Господ поставя начело на тази история в този момент.

Ето защо, дори с всички моменти на трудности, единството, което съществува в нашата история, не бих го заменил за нищо на света. Когато дон Джусани говори за авторитетност и авторитет, той обяснява, че авторитетността е тази ежедневна компания, чрез която този, когото имаме до себе си, ни призовава към идеала; има някой, който ни призовава по особен начин, затова го следвам. Но аз го следвам, защото искам да следвам единството, обективността на авторитета. Поставянето на авторитетността и авторитета като алтернатива няма смисъл, защото Христос присъства в това единство.

Приятелството между нас, свещениците, винаги е било за мен помощ в следването на Христос и продължава да бъде такава и понастоящем, макар сега да не споделяме ежедневието си както в много моменти в миналото, но стойността му остава същата, защото може да се виждаме веднъж годишно, може би да отидем заедно на почивка, и тези дни имат същата интензивност, както когато бяхме винаги заедно, защото хоризонтът е същият. И това, което преживяваме в нашето единство, го преживяваме в единството с хората, които са ни дадени.

Знам, че в тези часове няколко мои приятели получават съобщения от половин Италия: „О, запознай ни с дон Джовани, искаме да го поканим на почивка“. Аз няма да дойда! Няма да дойда, защото обективно не мога. Имам епархия, която трябва да ръководя, и не мога да я пренебрегна. Но това, което искам да кажа, е, че харизмата живее и се предава винаги нова и цялостна в нашето единство: следователно в следването, според конкретната органичност на нашата компания, вече има всичко необходимо, за да я преживеем напълно и винаги изненадващо. Въпреки това не мога да отида на всички почивки на Движението, макар че тъй като съм проповядвал упражненията, съм станал „модерен“ и предизвиквам любопитство! Те поеха голям риск, като ме поканиха.

Проспери. Мина добре!

Пакози. Единството между нас е това, което изгражда, така че нека си помагаме взаимно да гледаме, да следваме това, което папата ни каза в

последното си писмо, пътя, който поемаме в този момент. В този смисъл срещата след писмото на папата според мен съдържа някои фундаментални неща за историческите обстоятелства, в които живеем. Да следваш, не означава да вървиш по модата на момента. Това, което ни дава надежда, е единството, принадлежността към това единство, към факта на тази велика история, пред която вчера кардинал Фарел остана с широко отворени очи, а и ние, изпълнени с вълнение. Това е великата история, в която Господ ни е поставил.

Убягва ми връзката между единство и надежда. Можеш ли да ми помогнеш?

Проспери. В края на краищата това е нещо, което ми беше на сърце: да затвърдя единството на целия път, който извървахме тази година, от миналогодишните упражнения до Първия ден от новата година на живот на общността, през писмото на Папата до съдържанието на тези упражнения. Човек не може да разбере връзката между единство и надежда, ако не изхожда от вярата. По-специално искам да развия един аспект на връзката между единство и траектория, динамиката вяра-надежда, без който нищо от нещата, които казваме, не може да бъде оправдано. Уточнението ми се отнася до един много често срещан въпрос, който възникна през последните месеци и който ти, дон Джовани, припомни в една лекция, като каза, че единството е дар. Това е вярно, всички го виждаме, всички знаем, че то е непосилно за нас. Но защо тогава папата ни призова да се грижим за единството, в какво се състои тази грижа за единството и какво общо има тя с вярата и надеждата? Бих искал да започна, като прочета един малък откъс от Посланието на св. Павел до ефесяните: „И Той постави едни за апостоли, други за пророци, други за евангелисти, дуги за пастири и учители, за усъвършенствуване на светиите в делото на служението, в съзиждане на тялото Христово, докле всинца достигнем до единство на вярата и на познаването Сина Божий, до състояние на мъж съвършен, до пълната възраст на Христовото съвършенство, та да не бъдем вече младенци, люлеени и увличани от всеки вятър на лъжливо учение, по лукавството на хората, по хитроту изкуството на измамата, а с истинска любов да растем по всичко в Оногова, Който е глава, – Христос“. Обърнете внимание на това как св. Павел продължава: „от Когото цялото тяло, стройно сплоче-

но и свързано [това е описанието на единството] чрез всички дарувани свързки, при действието на всяка част според силите ѝ, нараства, за да се съзижда в любов“.¹⁴⁹

И така, това обобщава целия път, който извървахме през тази година, защото само една зряла вяра може наистина да се погрижи за единството между нас, така че цялото тяло да расте стройно сглобено и добре свързано чрез помощта на всички свързки. Но св. Павел добавя, че не е достатъчно да кажем „вяра“, за да бъде тя зряла. Възщност зрелостта на вярата се противопоставя на една незряла вяра, като младенци, люлеени и увличани от всеки вятър на лъжливо учение. И наистина, добре виждаме как всеки ден сме изложени на това, което Джусани нарича „власт“. Властта действа по всяко време, а днес може би повече от всякога, в някои отношения, защото го прави по един по-изтънчен, тих начин, ставайки привлекателна. Дяволът не те шамаросва, той се прави на привлекателен, като ти предлага щедри блага, но в замяна на твоята върност към неговата власт и догми, до степен да направи така, че неговото виждане за нещата да стане наше.

Вярвам, че днес това е може би най-горещата точка на всички нива, също и за Църквата, а следователно и за нас. Бих искал да ви прочета едно писмо, което ми беше посочено, написано от дон Джусани до групите от „Comunione e Liberazione“ през 1979 г., когато все още не е имало признаване на Братството, веднага след първата аудиенция, която е имал при Йоан Павел II: „Скъпи приятели, както вероятно сте чули, имах големия дар да мога да говоря с папата надълго и нашироко за нашия живот и за това, което бихме искали да бъдем в тази наша любима Църква и на тази наша любима земя. Докато стоях пред него, се запитах: какво основание предлага животът ми в очите на папата, за да ми предостави това? Основанието е вашият живот, животът на всички вас, мои приятели и съмишленици, цялата ви вяра, вашата трудолюбива отдаденост, вашата щедрост, вашата способност за саможертва. Това е истинската причина, поради която бях приет. И бях изпълнен с удивление, със срам от себе си, с благодарност към папата и към вас.

Бих искал да обобща за вас посланието, отекнало в неговите тревоги и нагласа: 1. Исус Христос е истината за цялото човечество, а вярата е формата на целия живот и неговата действеност“. Тази година казахме:

¹⁴⁹ Еф. 4:11-16.

вярата оформя живота. „2. Така че не съществува, от една страна, вярата, а от друга – интересите, житейските ангажименти, работата. Не. Вярата е източник на критерия за справяне с всички проблеми на съществуването и именно във вярата трябва да вкореним поведението си в средата, която е като почвата, на която се решават всички задачи.“ През последните месеци се замислихме за връзката между вярата и присъствието в средата. „3. В частност е необходимо вярата да се изразява като култура. Всъщност културата е тази, която определя облика на един народ, изразявайки неговата история. Нашата вяра не трябва да има „комплекси за малоценност“ пред лицето на доминиращата култура.“

Ето защо е необходимо да се замислим за начина, по който се позиционираме спрямо доминиращата култура, която Джусани обикновено наричаше „власт“. Опитите, които правим с „Тгасе“ – дон Джовани също спомена това вчера, – дейността на културните центрове и Срещата са някои примери за изразяване на вярата като култура и от тази гледна точка те трябва да бъдат подкрепяни. Джусани продължава: „Винаги сме казвали, че за да проверим и направим зряла нашата вяра [именно!], трябва да се включим в събитие, в което тя живее по такъв начин, че и на нас ни идва желание, светлина и смелост да следваме“. И заключава: „Приятели мои, в един свят, в който вярата е толкова изгубена, а несправедливостта е толкова голяма, нека се отърсим от инерцията си, нека разчупим егоизма си, повличайки буржоазността си“.¹⁵⁰

Какво тогава е една зряла вяра? Току-що го чухме в думите на дон Джусани: това е вяра, ангажирана „със събитие, в което тя живее“. И така, в обобщение, мислейки си за целия път, който извървахме, бихме могли да кажем следното: зряла вяра е вяра, дълбоко вкоренена в приятелството с Христос. Именно това приятелство ни отваря за всичко, отваря ни за истината, за познанието за истината, а също и за познанието за лъжата, за това, което е измама, като ни позволява да не бъдем подхвърляни от всеки вятър на лъжливо учение. Това написах и в посланието, изпратено до нашите младежи от GS: приятелството с Исус, което поражда приятелство между нас, се характеризира с два основни фактора. Първо, споделянето на Неговото знание: „Всичко ви казах“. Ние наистина нямаше да знаем нищо за тази непостижима Тайна, ако тя не ни беше разкрита,

¹⁵⁰ Л. Джусани, „Да служим на Христос в този велик човек“, сп. *Litterae Communionis CL*, бр. 2/1979, с. 2-3; превод наш.

ако не ни беше разкрита днес. От кого? От Неговото присъствие. С това знание Той ни дава и пълното Си доверие. „Аз ви казах всичко“, както един приятел няма тайни от своя приятел. Знаем, че на езика на Библията знанието е отношение.

Христос ни дава Своето познание за Отца, тоест ни въвежда в общението между Отца и Сина: недостъпно за нашите усилия, колкото и да го желаем, то става възможно само по Негова инициатива. Това е истинското приятелство. И второ, *idem velle, idem nolle*, тоест да желаем същите неща, които си струва да се желаят, и да не желаем онези, които не си струва да се желаят, това е приятелството: споделянето на Неговата воля. Именно тук се разиграва нашата свобода и именно тук често се изплува цялата нашата крехкост. Но и тук, изправен пред крехкостта на нашата свобода в придържането към Божия план за нашия живот, и тук Христос е поел инициативата за нас и продължава да я поема и днес, както я е поел в онзи ден, решавайки въпроса в Гетсиманската градина: „Не моята [Той, напълно отъждествен с нашата човечкост], а Твоята воля да бъде“, ¹⁵¹ засвидетелствайки съпадението на Своята воля с тази на Отца.

И така, новият живот, който ни се предлага чрез следването на Христос, е непосредственото приятелство с Него, което ни застига конкретно чрез нашето общение в рамките на тази история. И затова през цялото време толкова много настоявахме върху централното място на общението, не само като съпътстваща подкрепа на субективния опит на вярата, а именно като ключово съдържание на самата вяра, за да бъде тя зряла.

Много ме впечатли образът на акробата, който, изправен на главата си, може да възприема реалността като зависима от Бога, Който я създава сега. Чудя се как човек може да „тренира“, за да поддържа винаги тази перспектива.

Проспери. Струва ми се, че това е и красив завършек на цялото пътуване. Нещото, което ме очарова най-много – ще имаме време и възможност да разгледаме всички подробности от съдържанието, което ни беше предложено, – беше да видя какво е надеждата в тези, които ни водеха в размишленията през тези дни. Надеждата е добродетелта на пътуването. Тя не е крайна точка, не е да си представяш как ще се изпълни обещание-

¹⁵¹ Срв. Мат. 26:42; Марк. 14:36; Лук. 22:42.

то, а да виждаш този, който е на път, сигурен, движещ се напред с високо вдигната глава, дори сред всички трудности и изпитания на живота. Когато си на път, има два случая: или вървиш напред напосоки, или следваш.

И така, как да тренираме, за да поддържаме тази перспектива, в която реалността е разпозната като зависима от Бога? Това съзнание узрява чрез опита с послушанието, със следването, което не е дисциплинарно привикване. На Велики четвъртък Евангелието от Йоан ни напомни: „Както Отец възлюби Мене, и Аз възлюбих вас: пребъдете в Моята любов. Ако спазите Моите заповеди, ще пребъдете в любовта Ми, както и Аз спазих заповедите на Отца Си, и пребъдвам в любовта Му. Това ви казах, за да пребъде Моята радост във вас, и радостта ви да бъде пълна“.¹⁵²

Ето, последният пасаж от писмото на папата за послушанието – което, доколкото видях от срещите с общностите, не винаги е било напълно разбирано, може би свеждано до моралистичен въпрос – ни представя точно условието за осъществяване на пълната радост, обещана в Евангелието на Йоан. Евангелието продължава: „Тази е Моята заповед [заповед!]: да любите един другото, както Аз ви възлюбих. Никой няма любов по-голяма от тая, да положи душата си за своите приятели. Вие сте Ми приятели [приятелството с Христос], ако вършите всичко онова, що ви Аз заповядвам. Не ви наричам вече слуги, защото слугата не знае, що върши господарят му; а ви нарекох приятели, защото ви казах всичко, що съм чул от Отца Си“.¹⁵³

По този начин разбираме какво всъщност се разиграва във въпроса за следването и послушанието: ако Исус споделя с нас онова, което чува от Отца, за да ни позволи да опознаем неразгадаемата тайна на Битието, то тук се разиграва разликата между послушанието на слугата и послушанието на приятеля. „Аз ви нарекох приятели.“ Кой ни нарича „приятели“? Божият Син!

В това се състои дълбоката разлика между послушанието на слугата и послушанието на сина, защото слугата не знае целта и собствеността на господаря, той се подчинява, защото трябва да се подчинява, за да не бъде наказан, за да не бъде отпратен, защото има интерес от това, но това, което е на господаря, не е негово. Докато синът е и наследник, така че

¹⁵² Йоан. 15:9-11.

¹⁵³ Йоан. 15:12-15.

онова, което бащата предава, по някакъв начин вече е негово, дори и да не е напълно притежавано, то му принадлежи, но все още не е напълно негово. Така че послушанието на сина е оправдано, за да завладее ценността, тоест смисъла, който бащата му предава.

Ето защо казваме, че да се подчиняваш, означава да влезеш в живота на бащата, да се отъждествиш цял със себе си, с дълбоките основания, които движат бащата. Но синът е свободен в отношенията си с бащата само когато признае, че е обичан. Именно това поражда свободата в нас, изконно пораждащото отношение на моята личност като син към баща. И така, в послушанието към авторитета в Църквата, както и към авторитета в нашето приятелство, се реализира тази дълбока истинска свобода. Защото свободата се упражнява изцяло в отношенията с авторитета, иначе човек ще се опитва да угоди на авторитета, но в крайна сметка емоционално ще е другаде, защото не вярва в него; или пък ще се отрече от себе си и пасивно ще се облегне на онова, което следва, без наистина да залага собствената си личност, в резултат на което няма да израсне, вярата му няма да стане зряла, той винаги ще си остане инфантилен, тийнейджър, ще е пълен само с тревогите си, но в крайна сметка без никога наистина да поеме отговорността, като възрастен, да генерира, защото ние не генерираме себе си. Тази свобода е възможна, ако живеем в послушание като деца, в рамките на едно пътуване, при което обещаното вече е наше, то е наследство.

Именно тази увереност ни кара да следваме с радост и сигурност, дори когато може би не виждаме веднага цялата траектория или някои неща ни затрудняват. Настоявам, че това послушание има само един мотив: да станем големи, да станем – както казахме в Първия ден от новата година на живот на общността, припомняйки думите на Джусани – на свой ред бащи и майки. И тук виждаме как толкова пъти в нас възникват възражения: „Да, но аз не съм способен, аз съм дребнав, не умея да върша нищо, пълен съм с недоумение, не съм съгласен, ти ме нарани, всичко ми е криво“. Смелост, приятелю, смелост! Не ти си този, който създава реалността, не аз съм този, който създава реалността, не аз съм този, който създава всички неща. Дори аз не правя себе си такъв, какъвто съм. Аз съм такъв, какъвто съм. Реалността вече е създадена от Друг!

Тогава няма алиби. Паднал ли си? Стани! Имаш трудности ли? Ние също! Не можеш ли да вдигнеш очи от краката си? Погледни пред себе си, минава Този, Който те е възлюбил с вечна любов, и свято е Неговото

име! Ела с нас, да идем да умрем с Него!¹⁵⁴ Защото старият човек трябва да умре, гордостта ни трябва да умре, самодостатъчността ни трябва да умре, нетърпението ни трябва да умре, ако искаме в нас да възникне новият живот, който само Христос може да ни дари.

* * *

Сега ви уведомявам за нещо важно. Това е новина, която преди малко беше разпространена в медиите от Миланския диоцез.

В четвъртък, 9 май, от 17:00 ч. в базиликата „Св. Амвросий“ архиепископът на Милано, монсеньор Марио Делпини, ще проведе първата публична сесия от свидетелската фаза за делото по беатификацията и канонизацията на Божия раб Луиджи Джусани. Приветстваме тази така желана новина с голяма радост. Става дума за фундаментална стъпка в процеса по беатификацията на нашия скъп дон Джусани.

Първата фаза на процеса, т.нар. документална фаза, която започна през 2012 г., се състоеше от богословско разследване, което приключи успешно, и от обширно и сложно историческо разследване, което вече е в много напреднала фаза.

И така, след приключване на свидетелската фаза, която ще започне на 9 май, събраната документация ще бъде изпратена във Вedomството за делата на светците във Ватикана, където ще бъде проверена извършената работа в Миланския диоцез, и ще последват другите фази, предвидени от нормите, до евентуалното решение на Светия отец да обяви Божия служител дон Джусани за достопочтен.

По-специално, тази сутрин монсеньор Енио Апечити, ръководител на Диоцезалната служба за делата на светците, заяви, че в края на свидетелската фаза „внимателното проучване на едно чудо, дадено от Бога чрез застъпничеството на Божия раб, ще позволи на папата да обяви монсеньор Луиджи Джусани за блажен, а друго чудо, след беатификацията му, да го провъзгласи за светец за Църквата“.

Както обясниха от диоцеза, изборът на датата 9 май и на мястото – базиликата „Св. Амвросий“ – за провеждането на първата публична сесия от свидетелската фаза е направен от архиепископа по причини, свързани с личността на самия дон Джусани: „Гържеството Възнесение Господне,

¹⁵⁴ Срв. „да идем и ние да умрем с Него“ (Иоан. 11:16).

което се пада именно на 9 май – обяснява още монсеньор Апечити, – беше особено скъпо на свещеника, а базиликата „Св. Амвросий“ изглеждаше най-подходяща, за да изрази връзката на един амвросиански свещеник с неговия „най-велик покровител“. И накрая, близостта на базиликата до Католическия университет „Пресвето сърце Исусово“ напомня за мястото, където в продължение на много години Божият раб е обучавал поколения млади хора, предавайки им своята страстна любов към Църквата“.

Дълбоко сме благодарни на архиепископ Делпини, на монсеньор Апечити, на постулатора професор Киара Минели и на всички хора, ангажирани с делото, за това, че направиха възможно откриването на тази нова фаза. Разбира се, много сме благодарни и на папа Франциск за вниманието и уважението, които многократно е изразявал, включително и публично, към личността на дон Джусани и към пътя, по който Движението поема в този период.

Отсега поверяваме в ръцете на Църквата неудържимото желание, което носим в сърцата си, скоро да видим дон Джусани зачислен сред блажените и светците на Господ. Задачата, която си поставяме, е да засилим молитвите си за благо на делото, за онези, които са и ще бъдат въввлечени в тази фаза на процеса, и да помолим още по-силно в намеренията си за застъпничеството на Божия раб Луиджи Джусани.

СВЕТА ЛИТУРГИЯ

Литургия на Светата служба:

Деян. 3:13-15.17-19, Пс. 4; 1 Иоан. 2:1-5; Лук. 24:35-48

**ПРОПОВЕД НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО
МОНСЕНЬОР ФИЛИПО САНТОРО
ПОЧЕТЕН АРХИЕПИСКОП НА ТАРАНТО
И СПЕЦИАЛЕН ДЕЛЕГАТ ЗА *MEMORES DOMINI***

Бях подготвил проповедта си за Третата пасхална неделя, но след новината, която току-що чухме, се открива съвсем нова перспектива. Радостта, която изпитват Апостолите, виждайки възкръсналия Господ Исус, беше и нашата радост при новината за откриването на свидетелската фаза, която е важна стъпка към беатификацията и канонизацията на Божия раб дон Луиджи Джусани. Тази толкова голяма радост идва от факта, че Църквата признава, че този неин син е живял всекидневно в присъствието на Господ, докоснат от Неговата любов, докоснат от опита със Словото, станало плът, център на Космоса и на историята, възкръсналия и жив Господ сред нас. Църквата признава и как той е предал всичко това на първите си ученици от „Берше“, а след това и на всеки един от нас.

Когато открива процес за беатификация и канонизация, Църквата има предвид пряко конкретен човек. Благодатта, дадена на човека, обаче се разпростира върху цялото дело, което е вдъхновил, поради което сме озарени от тази изключителна радост. В допълнение към ясните знаци, които Църквата ни е дала с одобрението на Братството през 1982 г. и на *Memores Domini* през 1988 г., сега ни се предлага още един знак, който ни подтиква да отдадем целия си живот на Господ, следвайки пътя и формата на учение, на които сме били поверени.

Днешното Евангелие ни помага да разберем причините за нашата радост. Първоначално виждаме Апостолите шокирани и изпълнени със страх, защото вярват, че виждат призрак. Разстроени и пълни със страх пред лицето на живота и дори пред самата поява на Господ. А Исус прави три неща: първо показва ръцете и нозете Си и казва: „Вижте ръцете Ми и нозете Ми“. Това е първият глагол, който Той използва: „Вижте“. Всички ние сме призвани да погледнем към това, което ни се е случило, към знаците на Неговото присъствие. „Вижте ръцете Ми и нозете Ми: Аз съм Същият.“ И след това има още един глагол: „Попипайте Ме“. Чрез среща-

та с харизмата, с дон Джусани, с харизмата, родена от него под действието на Светия Дух, ние сме докоснати от Тайната, животът ни вече не е същият. Бяхме погледнати, но погледнати така, както майка гледа детето си, погледнати така, както баща гледа детето си, погледнати с такава обич, погледнати така, както Исус ни гледа. Бяхме докоснати от конкретно преживяване, от глас, от среща, от отношение, а след това и от знака на единството, който тази среща ни предаде. В моя опит съм срещал много хора в Бразилия, но също и в Италия, които са ми казвали: „Не сме познавали дон Джусани, но благодарение на свидетелството, което вие ни давате, той сякаш е тук сред нас“. Това е присъствие, това е плодотворността на харизмата. „А понеже те от радост още не вярваха [макар че се пръскали от радост] и се чудеха, Той им рече: имате ли тук нещо за ядене? Те му дадоха късче печена риба и вощен мед. И като взе, яде пред тях.“ Ето още един глагол: „яде“. Ние участвахме в това общение, в тази вечеря, в този живот. Да гледаме, да докосваме, да ядем. Хранили сме се с Присъствие, което има своята кулминационна точка в Евхаристията.

Нашият Великден беше срещата, която имахме: животът ни вече никога не беше същият. Погледни, докосни, нахрани се. Съществува приемственост между срещата на възкръсналия Исус с Апостолите и срещата на дон Джусани с нас. И сега, след като чух новината, казвам: сега не трябва да се молим за откриване на делото, а трябва да се молим на Отца, чрез застъпничеството на дон Джусани, за да може нашият опит да бъде все по-истински, за да можем и ние да живеем това, което той е живял, и да го живеем докрай в конкретните обстоятелства на живота, в яденето и пиенето, в семейството, в пълното даряване на живота на Господ. Трябва да помолим дон Джусани да се застъпва за нас, за нашия опит, за задачата, която папата ни е възложил – да служим и да пазим единството, за да ни тласне до краищата на земята. Когато ни се отправя покана, както беше повторено тази сутрин, да идем на мисия – какъвто беше и моят случай, – това е най-голямата благодат, която може да се случи в живота. Затова трябва да се молим на Господ за Божия раб дон Джусани, за да бъде близо до нас по време на нашето пътуване, в настоящето.

Чрез дон Джусани това тайнствено тяло се е формирало в Църквата, в общението на Църквата. И чрез свидетелството на монсеньор Джовани Пакози ние също се докоснахме до него и го изпитахме отново, тук, при това занимание, защото Великден е сега, Великден е в това наше днес, той е в това наше пътуване. Кардинал Фарел беше шокиран от гледката

на двадесет хиляди души и го повтори снощи на вечерята, поразен от стила, тишината, вглъбяването, единството. Това тяло, съставено от толкова много хора, от толкова много егота, не анонимна маса, а съставено от всеки един от нас, е едно цяло, едно сърце и една душа.

Бях много развълнуван, докато монсеньор Джовани говореше за живота си, за призиванието, историята, мисията, епископата и за задачата си в Латинска Америка, когато спомена Андреа Ациани и дон Паоло Барджиджа като знаци за това, което се случва на толкова много места в нашата история. А след това ни разказа за великата история на мисионерите францисканци, които слизат с лодки от Окопа, от перуанските Анди по реките на Амазония, защото признават, че Исус е възкръснал, за да Го възвестят. Докато ни разказваше това, почувствахме, че това се случва сега, случва се за всеки един от нас. Именно това е най-големият плод на Великден. За дон Джусани кулминацията на Великден е онова „да“ на Петър на Тивериадското езеро, където се е състояла първата им среща; Исус поглежда Петър и му казва: „Симоне, обичаш ли Ме?“. Това е кулминацията на Великден, въпросът, който Той задава и на всеки от нас: „Видяхте всички тези велики и прекрасни неща. Но ти обичаш ли Ме?“. И ние се научихме от дон Джусани, движен от Духа, да отговаряме като него: „Да, Ти знаеш, че Те обичам“. Това събужда надежда и така ние носим надежда в света.

ИЗПРАТЕНИ ТЕЛЕГРАМИ

Негово Светейшество папа Франциск

Ваше Светейшество,

Около 21 000 души, събрани присъствено в Италия, и във видеовръзка чуждестранните общности в 21 страни по света, в допълнение към около 3 000 души, свързани от домовете си, защото нямат възможност да се придвижат, проведоха през тези дни духовните упражнения на Братство „Comunione e Liberazione“.

Заглавието на упражненията беше *Това, което ме изумява, казва Бог, е надеждата* (Ш. Пеги) и бяха проповядани от Н.Впр. монс. Джовани Пакози, епископ на Сан Миниато. Това беше възможност за всички нас, Ваше Светейшество, да преоткрием нуждата си да разпознаем Христос в живота си. Да признаем, че можем да се надяваме само защото Той присъства.

Монсеньор Пакози ни въведе в този път на разпознаване и ни накара да осъзнаем, че само в прегръдката на Църквата, чрез формата на компанията, породена от харизмата на дон Джусани, в която сме потопени, можем да останем привързани към обективното присъствие на възкръсналия Христос. Присъствието на Негово Високопреосвященство кардинал Фарел беше ясен знак на утеха за нашия път на вярата в рамките на принадлежността към единствената Църква, за която живеем и без която не бихме съществували. Христос си служи с нашата надежда, за да покаже лицето Си на всички, а ние можем да бъдем само „слуги на тази надежда“. В това пътуване желаем да бъдем придружавани от Мария, сигурни, че както ни напомня дон Джусани, „без Дева Мария не бихме могли да бъдем сигурни в бъдещето, защото сигурността за бъдещето ни идва от Христос“.

Благодарни за благослова, който ни изпратихте, и нетърпеливи всеки ден да бъдем сграбчвани от Христос, всички ние продължаваме да се молим за Вас.

Давиде Проспери

Н.Впр. кардинал Матео Дзупи

Председател на Италианската епископска конференция

Ваше Високопреосвещенство,

Около 21 000 души, събрани присъствено в Италия, и във видеовръзка чуждестранните общности в 21 страни по света, в допълнение към около 3 000 души, свързани от домовете си, защото нямат възможност да се придвижат, проведеха през тези дни духовните упражнения на Братство „Comunione e Liberazione“.

Заглавието на упражненията беше *Това, което ме изумява, казва Бог, е надеждата* (Ш. Пеги) и бяха проповядани от Н.Впр. монс. Джовани Пакози, епископ на Сан Миниато.

Монсеньор Пакози ни въведе в този път на разпознаване и ни накара да осъзнаем, че само в прегръдката на Църквата, чрез формата на компанията, породена от харизмата на дон Джусани, в която сме потопени, можем да изпитаме истинската надежда. Искаме да служим на Църквата, придружавани от Божията майка, сигурни, че както ни напомня дон Джусани, „без Дева Мария не бихме могли да бъдем сигурни в бъдещето, защото сигурността за бъдещето ни идва от Христос“.

Като Ви благодаря за близостта Ви и молейки за благословията Ви, Ви поздравявам с най-топли чувства.

Давиде Проспери

Н.Впр. монсеньор Николо̀ Анселми, епископ на Римини

Ваше Високопреосвещенство,

Като Ви благодаря отново за бащинската обич, с която ни обгръщате, и за поздрава, който лично ни отправихте, Ви пиша, за да Ви информирам, че в духовните упражнения на Братство „Comunione e Liberazione“ – със заглавие *Това, което Ме изумява, казва Бог, е надеждата* (Ш. Пеги) – взеха участие около 21 000 души, събрани присъствено в Италия, чуждестранните общности – във видеовръзка в 21 страни по света, в допълнение към около 3 000 души, свързани от домовете си, защото нямат възможност да се придвижат.

Проповядването на монсеньор Пакози, епископ на Сан Миниато, ни помогна да се разпознаем като желаещи надежда, сигурни, че само Христос отговаря и прави това желание сигурно. Искаме в това пътуване на разпознаване да бъдем придружавани от Божията майка, сигурни, че както ни напомня дон Джусани, „без Дева Мария не бихме могли да бъдем сигурни в бъдещето, защото сигурността за бъдещето ни идва от Христос“. Като моля за Вашата благословия за пътуването на нашето братство, Ви поздравявам с най-топли чувства.

Давиде Проспери

ИЗКУСТВОТО В НАША КОМПАНИЯ

Куратор: Сандро Киеричи

ИСТОРИИТЕ НА СВ. ФРАНЦИСК В ГОРНАТА БАЗИЛИКА В АСИЗИ

Историите на Франциск, изписани от Джото и неговата работилница в Горната базилика в Асизи, ни показват светеца като променен човек, станал радостен и пълноценен чрез срещата с Христос, изцяло вписан в историята, действащ в конкретността на времето и пространството, движен от съзнанието за себе си и за собствената си съдба. Светостта е предложена като опит, възможен за човека при всички обстоятелства.

1. Оказването на почит от страна на един обикновен човек
2. Даряването на дрехата на един бедняк
3. Видението за двореца с оръжия, украсени с кръст
4. Разпятието от „Сан Дамяно“ говори на Франциск
5. Отказът от имущество
6. Сънят на Инокентий III
7. Потвърждаване на Правилото
8. Франциск в огнената колесница
9. Видението за небесните престоли
10. Прогонването на дяволите от Арцо
11. Изпитанието с огъня пред султана
12. Екстазът на Франциск
13. Рождественската пещера в Гречо
14. Чудото с извора
15. Проповедта към птиците
16. Смъртта на рицаря от Челано
17. Проповедта пред Хонорий III
18. Явлението на Капитула в Арл
19. Франциск получава стигмите
20. Смъртта на Франциск
21. Удостоверяването на стигмите

22. Сбогуването на св. Клара
23. Явлението на Франциск пред Григорий IX
24. Изцерението на Хуан от Лерида
25. Изповедта на възкресената жена
26. Освобождаването на разкаяния еретик

Съдържание

ПОСЛАНИЕ, ИЗПРАТЕНО ОТ ПАПА ФРАНЦИСК 3

Петък вечер, 12 април

ВСТЪПИТЕЛЕН ПОЗДРАВ 4

ВЪВЕДЕНИЕ – ***Неудържим стремеж към самореализация,
вродено желание за щастие*** 10

СВЕТА ЛИТУРГИЯ – ***ПРОПОВЕД НА О. МАУРО-ДЖУЗЕПЕ ЛЕПОРИ*** 22

Събота сутрин, 13 април

ПЪРВО РАЗМИШЛЕНИЕ – ***От желанието към християнската
надежда*** 25

Събота следобед, 13 април

ВТОРО РАЗМИШЛЕНИЕ – ***Радостта на бедния*** 50

СВЕТА ЛИТУРГИЯ – ***ПРОПОВЕД НА НЕГОВО
ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО КАРДИНАЛ КЕВИН ДЖОУЗЕФ ФАРЕЛ*** 71

Неделя сутрин, 14 април

СЪБРАНИЕ 75

СВЕТА ЛИТУРГИЯ – ***ПРОПОВЕД НА НЕГОВО
ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО МОНСЕНЬОР ФИЛИПО САНТОРО*** 98

ИЗПРАТЕНИ ТЕЛЕГРАМИ 101

ИЗКУСТВОТО В НАША КОМПАНИЯ 104

Превод от италиански: Нина Билева

© 2024 Fraternità di Comunione e Liberazione за текстовете на Л. Джусани, Д. Проспери и Дж. Пакози

